

การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรม
และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

วิราษ ภูมาศรี และคณะ

2564

รายงานการวิจัย
การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรม
และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่
BUILDING A NETWORK FOR STRENGTHENING IN AN ANTI-CORRUPTION
BY ACTIVITIES AND BUDDHIST PRINCIPLES IN CHIANG MAI PROVINCE

วิราษ ภูมาศรี
วินิจ ผาเจริญ
รัตนาภรณ์ ประพันธ์รัตน์

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.)
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2564

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รายงานการวิจัย
การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรม
และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่
BUILDING A NETWORK FOR STRENGTHENING IN AN ANTI-CORRUPTION
BY ACTIVITIES AND BUDDHIST PRINCIPLES IN CHIANG MAI PROVINCE

วิราษ ภูมาศรี
วินิจ ผาเจริญ
รัตนภรณ์ ประพันธ์รัตน์

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.)
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2564

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการณ์ของความร่วมมือในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อศึกษารูปแบบเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ 3) เพื่อสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ รูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสมวิธี พื้นที่วิจัยคือจังหวัดเชียงใหม่ ผ่านเครือข่ายวิจัยในสถาบันการศึกษา 4 แห่ง กลุ่มตัวอย่าง นักเรียน นักศึกษา นักวิชาการด้านพุทธศาสนา ครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และผู้บริหาร เพื่อใช้ตอบแบบสอบถามในงานวิจัย จำนวน 425 รูป/คน และตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 30 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมมีค่าอยู่ในระดับมาก ด้านที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการต่อต้านทุจริตในจังหวัดเชียงใหม่ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ความร่วมมือในการต่อต้านทุจริตโดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ มีค่าอยู่ในระดับมาก การวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า 1) สภาพการณ์ของความร่วมมือในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ สภาพความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริตในองค์กรยังไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน บุคลากรขององค์กรยังขาดการเข้ามามีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริต ขาดความรู้สึกร่วมกันในการต่อต้านการทุจริต มีเพียงบางคนที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ คนที่ไม่มีส่วนร่วมมองว่าเป็นเรื่องนอกเหนืออำนาจหน้าที่ของตนเอง เป็นเรื่องห่างไกลตัวเอง ไม่ใช่เรื่องของตัวเองและอาจจะทำให้ตนเองเดือดร้อน 2) รูปแบบเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต ควรมีวัตถุประสงค์ เป้าประสงค์ที่ชัดเจน มีการจัดรูปแบบองค์กรเป็นรูปธรรม ให้การยกย่ององค์กรที่สุจริตและตำหนิองค์กรหรือบุคคลที่ทุจริต มีการประสานงานกับองค์กรเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ระดมสมองจากเครือข่าย มีงบประมาณในการทำงาน จัดหาทรัพยากรสนับสนุนเพียงพอ มีระบบการตรวจสอบการทำงานที่ชัดเจน สร้างการเรียนรู้ร่วมกัน มีตัวแทนของทุกภาคส่วน มีอุดมการณ์ร่วมกัน และมีการจัดกิจกรรมร่วมกันของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง 3) สร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต ต้องมีกระบวนการสร้างการเรียนรู้ มีระบบที่ดี สร้างความตระหนักถึงหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่มีหน้าที่ในการดูแลรักษาผลประโยชน์ของสังคม และ (1) คน ผู้นำ สมาชิกขององค์กร/เครือข่าย ต้องมีความพร้อม มีอุดมการณ์ร่วมกัน (2) วัสดุอุปกรณ์สนับสนุนในการดำเนินงานต้องเพียงพอ (3) เงิน งบประมาณในการดำเนินงานของเครือข่าย (4) การระดมสมอง หาข้อยุติการทำงานในการต่อต้านการทุจริตที่เป็นรูปธรรม (5) มีรูปแบบการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน นอกจากนี้ผู้นำและสมาชิกของเครือข่ายต้องมีประวัติดีงามไม่มัวหมองหรือมีประวัติไม่ต่างพร้อย มีคุณธรรมและจริยธรรม และสมาชิกในเครือข่ายต้องมีคุณภาพชีวิตที่ดี

คำสำคัญ: 1. เครือข่ายความเข้มแข็ง 2. การต่อต้านทุจริต 3. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ABSTRACT

The objectives of this research were as follows: 1) to study the cooperation in an Anti-Corruption by activities and Buddhist principles in Chiang Mai province 2) to study model of networks for strengthening in an Anti-Corruption by activities and Buddhist principles in Chiang Mai province 3) to build a network for strengthening in an Anti-Corruption by activities and Buddhist principles in Chiang Mai province. Methodology was mixed-method research. The research area is Chiang Mai province through networks in 4 institutions. Sample group are students, Buddhist scholars, teachers, staff and administrators. They answer the questionnaire in the research of 425 persons, and in-depth-interviewing 30 key informants.

Findings were as follows:

Building a network for strengthening in an anti-corruption by activities and Buddhist principles in Chiang Mai province were at a high level in overall. The aspect with the highest average value was activities and Buddhist principles in anti-corruption in Chiang Mai Province. The aspect with the lowest mean was cooperation in anti-corruption by using Buddhist activities and principles in Chiang Mai Province. The value is at a high level.

The qualitative research are as follows 1) The cooperation in an Anti-Corruption by activities and Buddhist principles in Chiang Mai province. The cooperation in anti-corruption in the organization has not clearly emerged. The corporate personnel lack feelings to participate in the fight against corruption. Only some people took part in the various activities. Those who do not participate see it as beyond their own authority, it is far from themselves; it is not their own duty and can cause them trouble. 2) Model of networks for strengthening in an Anti-Corruption by activities and Buddhist principles in Chiang Mai province. It should have a purpose and clear goals. There is a concrete organizational model. Praise the organization for being honest and blame the organization or person who is corrupt. There is coordination with relevant network organizations. Brainstorming from networks, there is a budget to work, providing adequate support resources. There is a clear work check system, representatives from all sectors, a common ideology and create learning together. The network continually organizes activities together. 3) Building a network for strengthening in an Anti-Corruption by activities and Buddhist principles in Chiang Mai province. There must be a learning process, good system, raising awareness of the duty of being a good citizen, there are responsible for maintaining the interests of society. (1) People, leaders, members of organizations or networks are ready. They have a common ideology. (2) Materials for supporting operations must be sufficient. (3) Money, there is budget for network operations. (4) Brainstorming, finding a concrete anti-corruption settlement. (5) There is a clear operating model. Apart from that, Leaders and members of the network must have a good history, not tarnished, or has a history without blemish, there are morals and ethics, and members in the network must have a good quality of life.

Keywords: 1. Network for Strengthening 2. Anti-Corruption 3. Buddhist Principles

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยเรื่อง การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและ
หลักกรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ ฉบับนี้สำเร็จได้ไปด้วยเนื่องจากได้รับความเมตตาจาก
พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ผศ.ดร. รองอธิการบดี วิทยาเขตล้านนา ผศ.ดร.ประทีป พีชทองกลาง
ที่ปรึกษาโครงการ พระเมธาวิเชียร, รศ.ดร. และ ดร.สุวรรณ ม่วงนวล ผู้เชี่ยวชาญอ่านตรวจงานวิจัยที่ได้
ให้คำแนะนำตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องมาโดยตลอด จนโครงการวิจัยเล่มนี้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย ที่ได้เสียสละเวลาที่มีค่าในการให้
คำปรึกษาทั้งด้านเนื้อหาและวิธีการวิจัย แนวทางการแก้ไขในด้านเครื่องมืองานวิจัย รวมทั้งได้เพิ่ม
รายละเอียดในการสร้างเครื่องงานวิจัยเพื่อให้ได้คุณภาพของเครื่องมือวิจัย รวมทั้งปรับกรอบแนวคิด
องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเชิงคุณภาพให้สมบูรณ์

ขอขอบคุณผู้บริหารจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา โรงเรียนเมตตาศึกษาและโรงเรียน
สามัคคีวิทยาทานทุกท่าน ที่กรุณาสละเวลาให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ ประเด็นที่สำคัญต่อการพัฒนา
งานวิจัย และกลุ่มตัวอย่างสัมภาษณ์ทุกท่านที่เสียสละเวลาในการสะท้อนผลการทดลอง ซึ่งเป็น
ประโยชน์อย่างยิ่งและขอขอบคุณกลุ่มตัวอย่างที่ร่วมฟังความคิดเห็น และวิพากษ์เพื่อให้การวิจัยนี้มี
ความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สุดท้ายขอขอบคุณคณะทำงานการวิจัยและผู้ประสานงานทุกท่านที่ให้การสนับสนุนการ
ดำเนินงานการวิจัยในครั้งนี้ให้สำเร็จเสร็จสิ้นลุล่วงไปได้ด้วยดี

นายวิรัช ภูมาศรี
หัวหน้าโครงการวิจัยและคณะ
26 มกราคม 2565

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญรูปภาพ	ช
บทที่	
1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 ปัญหาวิจัย	2
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	2
1.4 สมมติฐานการวิจัย	3
1.5 ขอบเขตของการวิจัย	3
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	3
1.7 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	4
1.8 หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้	4
2 แนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับเครือข่ายและการมีส่วนร่วม	5
2.2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	21
2.3 แนวคิดเรื่องธรรมาภิบาลและการจัดการภาครัฐ	23
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันและต่อต้านการทุจริต	25
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมเครือข่ายมีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริต	27
2.6 แนวคิดเกี่ยวกับบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการต่อต้านทุจริต	29
2.7 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	34
2.8 สรุปกรอบแนวความคิด	40
3 วิธีดำเนินการวิจัย	
3.1 ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	41
3.2 เครื่องมือในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	43
3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	44
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	47
3.5 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	47

	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
4.1 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล	49
4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	49
1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพการณ์ของความร่วมมือในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่	49
2) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่	57
3) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ การประชุมกลุ่ม และ เวทีวิพากษ์	65
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการวิจัย	67
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	70
5.3 ข้อเสนอแนะ	73
บรรณานุกรม	75
ภาคผนวก	81
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัย	83
ภาคผนวก ข แบบสอบถามเพื่อการวิจัยและแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	84
ภาคผนวก ค ภาพกิจกรรมการดำเนินการวิจัย	92
ภาคผนวก ง ใบรับรองจริยธรรมการวิจัย	96
ประวัตินักวิจัย	98

สารบัญญาดาราง

	หน้า	
ตารางที่ 3.1	แสดงจำนวนประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ของนักเรียน นิสิต และนักศึกษา โดยจำแนกตามสถาบัน	41
ตารางที่ 3.2	แสดงจำนวนกลุ่มเป้าหมาย จำแนกตามลักษณะของกิจกรรมการรวบรวม ข้อมูล	42
ตารางที่ 4.1	แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ	50
ตารางที่ 4.2	แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอายุ	50
ตารางที่ 4.3	แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตาม สถาบันการศึกษา	50
ตารางที่ 4.4	แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามระดับ การศึกษาสูงสุด	51
ตารางที่ 4.5	แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานภาพ การทำงาน	51
ตารางที่ 4.6	การเข้าร่วมกิจกรรมเครือข่ายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต	51
ตารางที่ 4.7	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การสร้างเครือข่าย ความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่	52
ตารางที่ 4.8	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความร่วมมือในการ ต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ใน จังหวัดเชียงใหม่	53
ตารางที่ 4.9	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) รูปแบบเครือข่าย ความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่	54
ตารางที่ 4.10	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) กิจกรรมและหลัก ธรรมทางพระพุทธศาสนาในการต่อต้านทุจริต ในจังหวัดเชียงใหม่	55

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 รูปแบบพื้นฐานของเครือข่าย	10
ภาพที่ 2.2 เครือข่ายซับซ้อน	11
ภาพที่ 2.3 สรุปกรอบแนวความคิด	41
ภาพที่ 3.1 แสดงขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ	43

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การทุจริตคอร์รัปชันก่อให้เกิดความเสียหายทั้งต่อระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของ ไทยอย่างรุนแรง เกิดการเร่งรัดใช้จ่ายทรัพยากรธรรมชาติ สาธารณะสมบัติ งบประมาณ ฯลฯ การ กระจายรายได้และทรัพย์สินที่ไม่เป็นธรรม เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม องค์กรเพื่อความโปร่งใส นานาชาติ (Transparency International) ได้เปิดเผยดัชนีภาพลักษณ์การคอร์รัปชันในรัฐบาลทั่ว โลก (Corruption Perception Index - CPI) ในปี 2561 ประเทศไทยได้ 36 คะแนน จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน ลดอันดับลงจากปี 2560 ที่อันดับ 96 ของโลก เป็นอันดับที่ 99 ของโลก (BBC ไทย, 2562) นอกจากนี้ องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน ได้จัดอันดับ 10 ประเด็นคอร์รัปชันในไทย ซึ่งแบ่ง ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ประเด็นร้อนในสังคม ประเด็นที่เกี่ยวกับความล่าช้า ประเด็นปัญหาเชิงโครงสร้าง และประเด็นที่รอกการแก้ไขระยะยาว การคอร์รัปชันถือเป็นหนึ่งในปัญหาสำคัญที่ขัดขวาง กระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขาดความไม่ความเท่า เทียมกันในสังคมซึ่งวัดโดยความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของคนในสังคม (Chansarn, 2013)

ปัจจุบันการคอร์รัปชันดูเหมือนจะมีมากขึ้นเรื่อย ๆ รัฐต้องสูญเสียเงินเป็นจำนวนพัน ๆ ล้าน แม้จะมีการสร้างเครือข่ายต่อต้าน สร้างจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันดีขึ้นในรอบ 7 ปี แต่ ปัญหาคอร์รัปชันเริ่มกลับมาจากกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างเข้ามา ซึ่งปัญหาก็จะเกิดขึ้น ซึ่งประเมินว่า จะรุนแรงในรอบ 3 ปี จากโครงการลงทุนขนาดใหญ่ของรัฐบาล ที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชน พยายามหาช่องว่างในการจ่ายใต้โต๊ะ ซึ่งจากผลสำรวจพบว่า ในเดือน ธ.ค. 2560 เปอร์เซนต์การ จ่ายเงินพิเศษ หรือ การจ่ายใต้โต๊ะของเอกชนแก่หน่วยงานรัฐ และนักการเมืองเพื่อให้ได้งาน มี ทิศทางเพิ่มขึ้น เฉลี่ยอยู่ที่ 5-15% ของมูลค่างบประมาณลงทุน ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยการจ่ายเงินใต้โต๊ะ เท่ากับก่อนหน้าที่มีการทำรัฐประหาร ในปี 2557 ซึ่ง การเรียกเงินสินบนเฉลี่ย 5-15% จะทำให้เกิด ความเสียหาย 1-2 แสนล้านบาท (ข้าวสด, 2561)

จากรายงานผลการดำเนินการปราบปรามการทุจริตของสำนักงาน ป.ป.ท. ประจำเดือน สิงหาคม พ.ศ. 2562 “การกล่าวหา ร้องเรียนการทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐ ปีงบประมาณ 2561 มีจำนวน 3,196 คดี” จากการสรุปผลการดำเนินการร้องเรียน ประจำปี 2560 ของสำนักงานป้องกันและ ปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.) พบว่า หน่วยงานที่ถูกร้องเรียนให้ตรวจสอบ 5 อันดับแรก คือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 17.35% กระทรวงมหาดไทย 15.11% สำนักงานตำรวจแห่งชาติ 9.96% กระทรวงศึกษาธิการ 4.11% กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2.34% ส่วนจังหวัดที่มีการ ร้องเรียนมากที่สุด 5 อันดับแรก ประกอบด้วยกรุงเทพมหานคร 13.19% นครราชสีมา 3.19% เชียงใหม่ 2.91% อุบลราชธานี 2.61% นครสวรรค์ 2.59% (กรุงเทพธุรกิจ, 2561) เชียงใหม่เป็น อันดับที่ 3 ของจังหวัดที่มีการร้องเรียนในการทุจริต รองจากกรุงเทพมหานคร และนครราชสีมา และ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการทุจริตจังหวัดเชียงใหม่ มีสถิติเรื่องร้องเรียน เจ้าหน้าที่เกี่ยวกับทุจริต จริยธรรม จำนวนเรื่องทั้งหมด 47 เรื่อง การแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน ถือว่าเป็นปัญหาสำคัญที่เร่งด่วนจะต้องได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบ เชียงใหม่เป็นเมืองท่องเที่ยวที่มี

ประชาชนจากทั่วทุกมุมโลกเดินทางเข้ามา หากปล่อยให้การทุจริตคอร์รัปชันยังเป็นปัญหาอยู่ จะนำไปสู่สภาพพจน์ที่ไม่ดีอันจะเป็นผลเสียต่อการธุรกิจหลายๆ อย่าง โดยเฉพาะธุรกิจการท่องเที่ยว

การสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริตนั้นจะเกิดผลได้ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนไม่จะเป็นระดับชุมชนไปจนถึงระดับชาติ ซึ่งกระบวนการและวิธีการในการสร้างความเข้มแข็งในชุมชน เกิดจากการประกาศเจตนารมณ์ของสมาชิกชุมชนเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริตในพื้นที่ของตน ซึ่งมีการเข้าร่วมในรูปแบบจิตอาสา จนเกิดเป็นองค์กรชุมชนเพื่อต่อต้านการทุจริต ถือเป็นปัจจัยหลักของความสำเร็จ ที่ทำให้เกิดการสร้าง ความเข้มแข็งให้กับชุมชนเพื่อต่อต้านการทุจริต (ชุมแพ แสนยะบุตร, 2560) หน่วยงานภาครัฐเองก็ต้องมีกระบวนการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยภาครัฐต้องมีขนาดที่เหมาะสมกับบทบาทภารกิจ มีสมรรถนะสูง ยึดหลักธรรมาภิบาลมีลักษณะเปิดกว้าง เชื่อมโยงถึงกันและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และโปร่งใส โดยทุกภาคส่วนในสังคมต้องร่วมกันปลูกฝังค่านิยมความซื่อสัตย์สุจริต ความมัธยัสถ์ และสร้างจิตสำนึกในการปฏิเสธไม่ยอมรับการทุจริต ประพฤติมิชอบอย่างสิ้นเชิง (ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี, 2561-2580) สร้างความเข้มแข็งเป็นภูมิคุ้มกันของสังคมไทย ให้ครอบคลุมภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคประชาชน พร้อมทั้งสร้างพลังการขับเคลื่อนค่านิยมต่อต้านการทุจริต (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12)

งานวิจัยเรื่องการสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นการบูรณาการศาสตร์สมัยใหม่กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีการจัดกิจกรรมอบรมและสร้างเครือข่ายในการสร้างความเข้มแข็งการต่อต้านการทุจริต เพื่อให้สังคมไทยมีวินัย โปร่งใส ยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริตและยุติธรรม รวมทั้งสร้างความเข้มแข็งเป็นภูมิคุ้มกันของสังคมไทย พร้อมทั้งเพื่อสร้างพลังการขับเคลื่อนค่านิยมต่อต้านการทุจริต

1.2 ปัญหาวิจัย

1.2.1 สภาพการณ์ของความร่วมมือในการต่อต้านทุจริต ในจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีความเหมาะสมมีลักษณะเป็นอย่างไร

1.2.2 รูปแบบเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ ควรมีลักษณะเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาสภาพการณ์ของความร่วมมือในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

2) เพื่อศึกษารูปแบบเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

3) เพื่อสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

1.4 สมมติฐานการวิจัย

1.4.1 ความร่วมมือขององค์กรในจังหวัดเชียงใหม่สามารถป้องกันการทุจริตได้

1.4.2 การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็ง โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถป้องกันการทุจริตได้

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพมุ่งศึกษาและวิเคราะห์หลัก คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย (Scope of Research) ไว้ ดังนี้

1.5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เป็นการวิจัยเฉพาะในเรื่องการสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่เท่านั้น

1.5.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

1) พื้นที่วิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม คือ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผ่านเครือข่ายวิจัยในสถาบันการศึกษา ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา โรงเรียนสามัคคีวิทยาทาน และโรงเรียนเมตตาศึกษา แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ประมวลผล และเขียนรายงานการวิจัย

2) พื้นที่ขยายผลและใช้ประโยชน์ สถาบันการศึกษา และหน่วยงานอื่น ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่

1.5.3 ขอบเขตของประชากรกลุ่มเป้าหมาย

สำหรับประชากรเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 เครือข่ายหน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เชียงใหม่ จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติประจำจังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มที่ 2 เครือข่ายสถาบันทางการศึกษาทั้งเอกชนและรัฐบาล ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา โรงเรียนสามัคคีวิทยาทาน และโรงเรียนเมตตาศึกษา

กลุ่มที่ 3 เครือข่ายผู้นำ พระสงฆ์ ภายในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา และวัดเจดีย์หลวงวรวิหาร

1.5.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการทำวิจัยเรื่องนี้ ใช้เวลา 1 ปี ตามปีงบประมาณ (ระหว่าง 1 ตุลาคม 2563 ถึง 30 กันยายน 2564) รวมระยะเวลา ดำเนินการวิจัย 12 เดือน

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริตของสถานศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ไว้ดังนี้

1.6.1 การทุจริต หมายถึง การใช้อำนาจตามหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของภาครัฐและเอกชนในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวโดยไม่แยกว่าเป็นการทุจริตเพื่ออำนาจ หรือเพื่อเงิน

1.6.2 การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต หมายถึง การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริตของสถานศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 4 สถานศึกษา คือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ โรงเรียนสามัคคีวิทยาทาน และโรงเรียนเมตตาศึกษา

1.6.3 กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หมายถึง กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสำหรับการป้องกันและต่อต้านการทุจริตในสถานศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมค่ายคุณธรรม และกิจกรรมค่ายพุทธบุตร หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หิริ โอตตัปปะ ความสันโดษ และสุจริต 3

1.7 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.7.1 ได้ทราบถึงสภาพความร่วมมือและเครือข่ายในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

1.7.2 ได้เครือข่ายที่เข้มแข็งสามารถร่วมกันคิดและร่วมกันต่อต้านการทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และจัดอบรมให้ความรู้ภายในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งนำไปสู่การสร้างภูมิคุ้มกันของชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและการวิจัยเป็นสำคัญ

1.7.3 เกิดการบูรณาการประสานงานทั้งด้านวิชาการและการดำเนินงานวิจัยระดับพื้นที่ชุมชน โดยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จะสามารถองค์ความรู้นำไปใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน การบริการวิชาการชุมชนและสังคม และการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม ตลอดจนหน่วยงานต่างๆ สามารถนำองค์ความรู้จากการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้ประโยชน์ต่อยอดการพัฒนา และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.7.4 นำผลการวิจัยไปแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในจังหวัดเชียงใหม่

1.7.5 เผยแพร่การสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่และในชุมชนอื่นๆ

1.7.6 นำผลการวิจัยไปเขียนบทความวิจัยเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ใหม่ในเวทีวิชาการต่อไป

1.8 หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้

1.8.1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

1.8.2 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

1.8.3 โรงเรียนสามัคคีวิทยาทาน

1.8.4 โรงเรียนเมตตาศึกษา

1.8.5 เทศบาลนครเชียงใหม่

1.8.6 คณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่

1.8.7 สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงใหม่

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาวิจัยที่ต้องเป็นการบูรณาการศาสตร์สมัยใหม่กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีการจัดกิจกรรมอบรมและสร้างเครือข่ายในการสร้างความเข้มแข็ง การต่อต้านการทุจริต เพื่อให้สังคมไทยมีวินัย โปร่งใส ยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริตและยุติธรรม รวมทั้งสร้างความเข้มแข็งเป็นภูมิคุ้มกันของสังคมไทย พร้อมทั้งเพื่อสร้างพลังการขับเคลื่อนค่านิยมต่อต้านการทุจริตโดยคณะผู้วิจัยได้กำหนดแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วยแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ในการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับเครือข่ายและการมีส่วนร่วม
2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
3. แนวคิดเรื่องธรรมาภิบาลและการจัดการภาครัฐ
4. แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันและต่อต้านการทุจริต
5. แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมเครือข่ายมีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริต
6. แนวคิดเกี่ยวกับบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการต่อต้านทุจริต
7. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. สรุปกรอบแนวความคิด

2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับเครือข่ายและการมีส่วนร่วม

2.1.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับเครือข่าย

ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมาแนวคิดเรื่อง “เครือข่าย” ได้รับความนิยมนิยมอย่างแพร่หลาย ทั้งในแวดวงงานพัฒนาและภาคธุรกิจ ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากสาเหตุ 3 ประการคือ ภาวะการแข่งขันแบบใหม่ (New Competition) ในยุคการค้าใหม่ ทำให้ไม่สามารถใช้โครงสร้างและการบริหารจัดการแบบเก่าซึ่งเป็นแบบอำนาจตามลำดับชั้น (Hierarchical) ได้อีกต่อไป อำนาจแนวดิ่งไม่อาจนำองค์การให้ไปสู่เป้าหมายในยุคใหม่ได้ จึงต้องมีการปรับความสัมพันธ์ให้เป็นแนวนอน ให้เป็น “เครือข่าย” ประการที่สนองความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีข่าวสาร (IT) ทำให้องค์การต่าง ๆ สามารถปรับตัวเองและมีปฏิสัมพันธ์กับองค์การอื่น ๆ ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และประการสุดท้าย ความก้าวหน้าทางวิชาการที่ก่อให้เกิดเครื่องมือในการวิเคราะห์โครงสร้างสังคมในลักษณะที่เป็นเครือข่ายและองค์การต่าง ๆ ล้วนมีลักษณะเป็นเครือข่ายทั้งภายในตัวมันเองและในความสัมพันธ์กับองค์การภายนอก (เสรี พงศ์พิศ, 2548)

ด้วยเหตุนี้คำว่า “เครือข่าย” จึงถูกนำไปใช้ในทฤษฎีการ ซึ่งส่งผลทำให้การนิยามความหมายของเครือข่ายมีความหลากหลายตามไปด้วย แต่ไม่ว่าจะถูกนำไปประยุกต์ใช้ในวงการใดก็ตาม ก็มักจะมึนัยสำคัญเกี่ยวข้องกับความหมายตามรูปศัพท์เดิมอยู่เสมอ นั่นคือ “การเชื่อมต่อ/เชื่อมโยง” “ความสัมพันธ์” และ “การติดต่อสื่อสาร” ภายใต้อัน “วัตถุประสงค์หรือข้อตกลง” อย่างใดอย่างหนึ่ง

ร่วมกันอย่างเป็นระบบมีเป้าหมาย ซึ่งทำให้การเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเท่ากับการเชื่อมโยงหลายๆ ระบบย่อยให้รวมกันขึ้นมาใหม่เป็นอีกหนึ่งระบบของหน่วยสมาชิกทุกหน่วยงานที่เข้ามารวมกัน

2.1.2 ความหมายของเครือข่าย

Mitchell, J.C.S. (1968) ได้ให้ความหมายว่า เครือข่าย หมายถึงความสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมระหว่างบุคคลหนึ่งกับบุคคลอื่น ๆ ที่อยู่รอบข้าง ลักษณะของความสัมพันธ์นี้สามารถนำมาอธิบายถึงพฤติกรรมของบุคคลที่อยู่ในเครือข่ายนั้นได้เครือข่ายจึงเป็นกรอบแนวความคิดที่ใช้ในการศึกษาถึงความสัมพันธ์ตลอดจนพฤติกรรมของบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้กัน

Starkey, Paul (1997) ได้ให้ความหมายของคำว่า “เครือข่าย” ดังนี้ (Network) คือ การรวมกลุ่มของปัจเจกชน หรือองค์การโดยสมัครใจโดยมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารหรือดำเนินกิจกรรมร่วมกันในขณะที่แต่ละองค์การก็มีการจัดการของตนเองอย่างเต็มที่ กล่าวคือเครือข่ายไม่ได้มีผลต่อการปกครองตนเอง (Autonomy) และอิสระ (Interdependence) ของสมาชิก

สนธยา พลศรี (2550) ให้ความหมายของเครือข่ายว่า หมายถึงความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างสมาชิกซึ่งอาจจะบุคคลต่อบุคคล บุคคลต่อกลุ่ม กลุ่มต่อกลุ่ม เครือข่ายต่อเครือข่าย กลายเป็นเครือข่ายย่อยภายใต้เครือข่ายใหญ่ในการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายไม่ได้เป็นเพียงการรวมตัวกัน โดยทั่วไปแต่มีเป้าหมายในการทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งที่เป็นครั้งคราวหรืออาจเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจึงเป็นการเชื่อมโยงคนที่มีความสนใจร่วมกัน พบปะสังสรรค์และพัฒนาไปสู่การลงมือร่วมกัน ทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยเป้าหมายและจุดประสงค์เดียวกัน ดังนั้นเครือข่ายจึงไม่ใช่เป็นเพียงการรวบรวมรายละเอียดบุคคลที่เป็นสมาชิกเท่านั้น แต่มีการจัดระบบให้สมาชิกสามารถดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เพื่อบรรลุจุดหมายที่สมาชิกเห็นพ้องต้องกัน สิ่งที่เชื่อมโยงสมาชิกเข้าด้วยกัน คือ วัตถุประสงค์หรือผลประโยชน์ที่ต้องการบรรลุผลร่วมกัน การสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

เสรี พงศ์พิศ (2548) ให้ความหมายของเครือข่ายว่า หมายถึงขบวนการทางสังคมอันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกลุ่ม องค์กร สถาบัน โดยมีเป้าหมายวัตถุประสงค์และความต้องการบางอย่างร่วมกัน ร่วมกันดำเนินกิจกรรมบางอย่างโดยที่สมาชิกของเครือข่ายยังคงความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกัน

ประเวศ วะสี (2541) กล่าวถึง เครือข่ายทางสังคมที่มีการขยายตัวออกไปว่าเครือข่ายทางสังคมจะคล้ายเครือข่ายในสมอง โดยโครงสร้างของสมองนั้นจะทำให้เกิดการเรียนรู้ในระดับที่สูงเพื่อการมีชีวิตรอด และโครงสร้างทางสังคมจะมีวิวัฒนาการไปเหมือนโครงสร้างทางสมองมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของสังคมจากสังคมใช้อำนาจไปเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และการที่จะเกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ได้นั้น จะต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมจากแนวตั้งไปเป็นเครือข่ายสังคมที่มีการโยงใยความสัมพันธ์ ในทุกทิศทางเป็นเครือข่ายทางสังคมแห่งกัลยาณมิตรหรือเครือข่ายสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning social networks) โดยที่เครือข่ายสังคมจะต้องมีความสามารถในการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องหรือมีการขยายแนวคิดกระบวนการออกไปจึงจะสามารถปรับตัวให้อยู่ในดุลยภาพได้

สุเทพ สุนทรเณสัช (2540) อธิบายว่าเครือข่ายเป็นรูปแบบทางด้านความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในสังคม ที่มีแบบแผนสายสัมพันธ์ต่าง ๆ ทั้งในระดับจุลภาคและมหภาค ในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกันซึ่งมีหลักการว่าสายสัมพันธ์ระหว่างตัวผู้กระทำต่าง ๆ ปกติจะมีลักษณะควบคู่กัน

ในด้านเนื้อหาความเข้มข้นของสิ่งต่างให้แกกันและกันโดยมีความเข้มข้นมากน้อยต่างกันและมีลักษณะการทอดต่อกันหรือนำไปสู่เครือข่ายชนิดต่าง ๆ ที่เกิดโดยความสนใจแต่มีข้อจำกัดว่าแนวโน้มที่จะเกิดเครือข่ายต่าง ๆ ที่มีพรมแดนชัดเจนจะแบ่งกลุ่มออกจากกัน และส่งผลให้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อนำไปสู่ความร่วมมือกัน

กาญจนา แก้วเทพ (2538) ให้ความหมายว่า “เครือข่าย” คือรูปแบบหนึ่งของการประสานงานของบุคคลกลุ่มหรือหลายองค์การหลายๆ องค์การที่ต่างก็มีทรัพยากรเป้าหมายมีวิธีการทำงานและมีกลุ่มเป้าหมายของตัวเองบุคคลหรือกลุ่มเหล่านี้ได้เข้ามาประสานงานกันอย่างมีระยะเวลาเวลานานพอสมควรแม้ว่าจะไม่มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอก็ตามแต่ก็จะมีการวางรากฐานเอาไว้เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความต้องการที่จะขอความช่วยเหลือหรือขอความร่วมมือจากกลุ่มอื่น ๆ เพื่อแก้ปัญหาที่สามารติดต่อกันได้เป็นการเข้าร่วมเป็นองค์การเครือข่ายแม้ว่าองค์การเหล่านี้จะมีบางสิ่งบางอย่างร่วมกันเช่นมีเป้าหมายร่วมกัน มีประโยชน์ร่วมกันองค์การเหล่านี้ก็ยังคงความเป็นเอกเทศอยู่เพราะการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายเป็นการเข้าร่วมเพียงบางส่วนขององค์การเท่านั้น

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) กล่าวว่า เครือข่าย หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคลองค์การหน่วยงานหรือสถาบันใด ๆ ได้ตกลงที่จะประสานเชื่อมโยงเข้าหากัน ภายใต้วัตถุประสงค์หรือข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน

สรุปได้ว่า เครือข่าย คือ ความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างสมาชิกในการการปฏิบัติงานบทบาทของกลุ่มบุคคล องค์การ/หน่วยงานต่าง ๆ ที่เป็นหน่วยย่อยรวมตัวกันด้วยความสมัครใจ ภายใต้วัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการจัดโครงสร้างและรูปแบบการทำงานด้วยระบบใหม่ ในลักษณะสร้างความร่วมมือประสานงานกันในแนวราบ ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง มีการระดมสรรพกำลังร่วมกัน กำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนา ให้สมาชิกได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมติดตาม ประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์การสร้างเครือข่าย

2.1.3 การก่อเกิดของเครือข่าย

เครือข่ายแต่ละเครือข่าย ต่างมีจุดเริ่มต้น หรือถูกสร้างมาด้วยวิธีการต่าง ๆ กัน แบ่งชนิดของเครือข่าย ออกเป็น 3 ลักษณะ คือ (ธนา ประมุขกุล, 2544)

1) **เครือข่ายที่เกิดโดยธรรมชาติ** เครือข่ายชนิดนี้มักเกิดจากการที่ผู้คนมีใจตรงกัน ทำงานคล้ายคลึงกันหรือประสบกับสภาพปัญหา เดียวกันมาก่อน เข้ามารวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ ร่วมกันแสวงหาทางเลือกใหม่ที่ ดีกว่า การดำรงอยู่ของกลุ่มสมาชิกในเครือข่ายเป็นแรงกระตุ้นที่เกิดขึ้นภายในตัวสมาชิกเอง (ฉันทะ) เครือข่าย เช่นนี้มักเกิดขึ้นในพื้นที่ อาศัยความเป็นเครือญาติ เป็นคนในชุมชนหรือมาจากภูมิลำเนาเดียวกันที่มีวัฒนธรรม ความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มโดยจัดตั้งเป็นชมรมที่มีกิจกรรมร่วมกันก่อน เมื่อมีสมาชิก เพิ่มขึ้นจึงขยายพื้นที่ดำเนินการออกไป หรือมีการขยายเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ ของกลุ่มมากขึ้น ในที่สุดก็ พัฒนาขึ้นเป็นเครือข่ายเพื่อให้ครอบคลุมต่อความต้องการของสมาชิกได้กว้างขวางขึ้น เครือข่ายประเภทนี้ มักใช้เวลาก่อร่างสร้างตัวที่ยาวนาน แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้ว มักจะเข้มแข็ง ยั่งยืน และมีแนวโน้มที่จะขยายตัวเพิ่มขึ้น

2) **เครือข่ายจัดตั้ง** เครือข่ายจัดตั้งมักจะมี ความเกี่ยวข้องกับนโยบายหรือการดำเนินงานของภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ การจัดตั้งอยู่ในกรอบความคิดเดิมที่ใช้กลไกของรัฐผลักดันให้เกิดงานที่เป็นรูปธรรม โดยเร็ว และส่วนมากภาคี หรือสมาชิกที่เข้าร่วมเครือข่ายมักจะได้มีพื้นฐาน ความต้องการ ความคิด

ความเข้าใจ หรือมุมมองในการ จัดตั้งเครือข่ายที่ตรงกันมาก่อนที่จะเข้ามารวมตัวกัน เป็นการดำเนินงานเฉพาะกิจชั่วคราวที่ไม่มีความต่อเนื่อง และมักจะจางหายไปที่สุดในที่สุด เว้นแต่ว่าเครือข่ายจะได้รับการชี้แนะที่ดี ดำเนินงานเป็นขั้นตอนจนสามารถสร้าง ความเข้าใจที่ถูกต้อง เกิดเป็นความผูกพันระหว่างสมาชิกจนนำไปสู่การพัฒนาเป็นเครือข่ายที่แท้จริง อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากลุ่มสมาชิกจะยังคงรักษาสถานภาพของเครือข่ายไว้ได้ แต่มีแนวโน้มที่จะลดขนาดของเครือข่ายลง เมื่อเปรียบเทียบระยะก่อตั้ง

3) เครือข่ายวิวัฒนาการ เป็นการถือกำเนิดโดยไม่ได้เป็นไปตามธรรมชาติตั้งแต่แรก และไม่ได้เกิดจากการจัดตั้งโดยตรงแต่มี กระบวนการพัฒนาผสมผสานอยู่ โดยเริ่มที่กลุ่มบุคคล/องค์กรมารวมกันด้วยวัตถุประสงค์กว้างๆ ในการ สนับสนุนกันและเรียนรู้ไปด้วยกัน โดยยังไม่ได้สร้างเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เฉพาะที่ชัดเจนนัก หรืออีก ลักษณะหนึ่งคือถูกจุดประกายความคิดจากภายนอก ไม่ว่าจะเป็นการได้รับฟัง หรือการไปได้เห็นการ ดำเนินงานของเครือข่ายอื่น ๆ มา แล้วเกิดความคิดที่จะรวมตัวกัน สร้างพันธสัญญาเป็นเครือข่ายช่วยเหลือและ พัฒนาตนเอง เครือข่ายที่ว่านี้แม้จะไม่ได้เกิดจากแรงกระตุ้นภายในโดยตรงตั้งแต่แรก แต่ถ้าสมาชิกมีความตั้งใจ จริงที่เกิดจากจิตสำนึกที่ดี เมื่อได้รับการกระตุ้นและสนับสนุน ก็จะสามารถพัฒนาต่อไปจนกลายเป็นเครือข่าย ที่เข้มแข็งทำนองเดียวกันกับเครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เครือข่ายในลักษณะนี้พบเห็นอยู่มากมาย เช่น เครือข่ายผู้สูงอายุ เครือข่ายโรงเรียนสร้างเสริมสุขภาพ เป็นต้น

สรุป เครือข่ายต่างมีจุดเริ่มต้น หรือถูกสร้างมาด้วยวิธีการต่าง ซึ่งแบ่งชนิดของเครือข่ายออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เครือข่ายจัดตั้ง และเครือข่ายวิวัฒนาการ ซึ่งการเกิดเครือข่ายของอาสาสมัครต่าง ๆ เนื่องจากการรวมตัวของอาสาสมัคร แต่ละประเภท มีวิธีการและที่มาที่แตกต่างกัน ส่งผลให้การเกิดเครือข่ายแตกต่างกันได้

2.1.4 ระดับของเครือข่ายสังคม

เครือข่ายสังคม เป็นระบบย่อยของสังคม ที่สนับสนุนโดยเครือข่ายของสื่อ (media network) มีในทุกระดับจำแนกได้เป็น 4 ระดับ (Dijk, J.V., 2006) ดังนี้

1) ระดับความสัมพันธ์ของแต่ละบุคคล (individual relations) โดยแต่ละคนจะสร้างจุดเชื่อมกับสมาชิกในครอบครัว เพื่อน คนคุ้นเคย เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน และอื่น ๆ ระดับนี้จะได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายของสื่อและอินเทอร์เน็ต

2) ระดับความสัมพันธ์ของกลุ่มและองค์กร เป็นการเชื่อมโยงของกลุ่มถาวรและชั่วคราวโดยใช้เครือข่ายคอมพิวเตอร์และโทรคมนาคม (group and organizational relations)

3) ระดับความสัมพันธ์ของสังคม (societal relations) เป็นระดับความสัมพันธ์ระดับบุคคล ระดับกลุ่มและระดับองค์กรที่ทำให้เกิดสังคมที่มีการเชื่อมโยงโดยใช้เครือข่ายของสื่อ ความสัมพันธ์ของระดับนี้ทำให้เกิดเศรษฐกิจเครือข่าย หรือเศรษฐกิจใหม่

4) ระดับความสัมพันธ์ของโลก (global relations) เป็นระดับความสัมพันธ์ของสังคมทั่วโลก และองค์การระหว่างประเทศ

2.1.5 ประเภทของเครือข่ายและรูปแบบของเครือข่ายทางสังคม

สนธยา พลศรี (2550) ได้แบ่งประเภทของเครือข่ายตามหลักเกณฑ์ที่นิยมใช้กันทั่วไป คือ

1) แบ่งตามความซับซ้อนของกลไกการทำงาน โดยพิจารณาจากความซับซ้อนในการรวมตัว และขยายตัวของสมาชิกจากความซับซ้อนน้อยแล้วเพิ่มความซับซ้อนมากขึ้นเป็นลำดับ แบ่งออกเป็น

2 ประเภท คือ 1) เครือข่ายชั้นเดียวเป็นเครือข่ายที่เกิดจากการรวมตัวของสมาชิกเพียงระดับเดียว โครงสร้างไม่มีความซับซ้อนมากนัก 2) เครือข่ายหลายชั้น เป็นเครือข่ายที่สมาชิกรวมกัน ในลักษณะของการขยายเครือข่ายออกไปหลายระดับ หรือหลายชั้น ซึ่งจะมีความซับซ้อนที่หลายระดับ

2) การแบ่งตามสภาพและบทบาทของสมาชิกแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) เครือข่ายแนวนอน (Horizontal Network) เป็นเครือข่ายที่สมาชิกมีลักษณะคล้ายคลึงกัน เมื่อรวมเป็นเครือข่ายจะมีตำแหน่ง และหน้าที่ที่ตัดเทียมกัน ไม่มีใครมีอำนาจเหนือกว่าใคร แต่ต่างนำศักยภาพของตนมาใช้ในการดำเนินงานของเครือข่ายอย่างเต็มที่ 2) เครือข่ายแนวตั้ง (Vertical Network) เป็นเครือข่ายที่สมาชิกมีลักษณะแตกต่างกัน เมื่อรวมเป็นเครือข่ายสมาชิกจะมีตำแหน่งหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไป เช่น สมาชิกแกนนำ สมาชิกธรรมดา สมาชิกสมทบ เป็นต้น

3) การแบ่งตามระดับการรวมตัวของสมาชิก เป็นการแบ่งประเภทของเครือข่ายตามลักษณะการมารวมกันเป็นเครือข่ายของสมาชิก ซึ่งมีระดับแตกต่างกันออกไปหลายระดับ คือ 1) เครือข่ายระดับบุคคลเป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วยบุคคลต่าง ๆ มารวมกันเป็นเครือข่าย เช่น เครือญาติ เพื่อนบ้าน บุคคลที่ประกอบอาชีพเดียวกัน เป็นต้น 2) เครือข่ายระดับกลุ่มหรือองค์การ เป็นเครือข่ายที่สมาชิกเกิดจากการรวมตัวของกลุ่มหรือองค์การไม่ใช่บุคคลเช่น ชุมชน สหกรณ์การเกษตรจังหวัด สงขลา สหพันธ์ครูสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับต่าง ๆ เครือข่ายมหาวิทยาลัยในจังหวัดสงขลา สหภาพแรงงานแห่งประเทศไทย เป็นต้น 3) เครือข่ายระดับบุคคลกับกลุ่มหรือองค์การเป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วย บุคคลต่าง ๆ กับกลุ่มหรือองค์การ ซึ่งเป็นคนละระดับกัน 4) เครือข่ายระดับชุมชนต่าง ๆ เป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วยชุมชนขนาดต่าง ๆ เช่น ระดับ หมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับเมืองกับเมือง ประเทศต่อประเทศ เป็นต้น หรือสมาชิกอาจจะประกอบด้วยชุมชนขนาดเดียวกันหรือต่างขนาดก็ได้ 5) เครือข่ายระดับสถาบันเป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วยสถาบันประเภทเดียวกัน เช่น สถาบันครอบครัวกับสถาบันครอบครัว หรือสถาบันต่างประเภทกัน เช่น สถาบันครอบครัวกับสถาบันศาสนา เป็นต้น

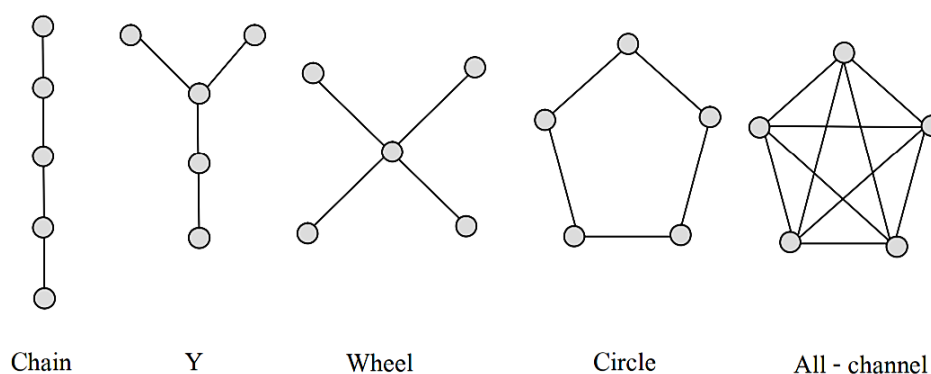
5) การแบ่งตามระดับความสัมพันธ์กับศูนย์กลางเป็นการแบ่งประเภทของเครือข่ายโดยพิจารณาจากระดับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับศูนย์กลางของเครือข่ายแบ่งได้ 3 ประเภท คือ 1) เครือข่ายใกล้ชิด (Intimate Network) เป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วย สมาชิกที่ใกล้ชิดกับบุคคลที่เป็นจุดศูนย์กลางมากที่สุด เช่น เครือข่ายญาติพี่น้อง เพื่อนสนิท เป็นต้น 2) เครือข่ายรอง (Effective Network) เป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วยสมาชิกที่บุคคลผู้เป็นศูนย์กลางรู้จักคุ้นเคยน้อยกว่ากลุ่มเครือข่ายใกล้ชิด ได้แก่ ญาติพี่น้องลำดับห่างๆ คนที่รู้จักคุ้นเคยทั่ว ๆ ไป เป็นต้น 3) เครือข่ายขยาย (Extended Network) เป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วย สมาชิกซึ่งบุคคลผู้เป็นจุดศูนย์กลางไม่รู้จักโดยตรงแต่สามารถติดต่อสัมพันธ์โดยผ่านบุคคลในเครือข่ายใกล้ชิดอีกทีหนึ่ง

6) การแบ่งตามขนาดของเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากจำนวนของสมาชิกที่รวมกันเป็นเครือข่าย แบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ 1) เครือข่ายขนาดใหญ่หรือเครือข่ายรวม (Total Network) เป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วยสมาชิกเป็นจำนวนมาก เช่น เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งประเทศไทย ซึ่งสมาชิกประกอบด้วยกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองต่าง ๆ มากกว่า 70,000 กองทุน ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยซึ่งสมาชิกประกอบด้วยสหกรณ์การเกษตรทุกอำเภอ เป็นต้น 2) เครือข่ายขนาดเล็กหรือเครือข่ายย่อย (Sub Network) เป็นเครือข่ายที่มีขนาด

เล็กกว่าเครือข่ายรวม มารวมกันเป็นเครือข่ายขนาดใหญ่ขึ้น เช่น กองทุนหมู่บ้านของแต่ละหมู่บ้าน รวมกันเป็นเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับตำบล ผลผลิตหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของแต่ละตำบล รวมกันเป็นเครือข่ายผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับอำเภอ เป็นต้น

การพัฒนาเครือข่ายต้องอาศัยกระบวนการติดต่อสื่อสาร (Communication) เป็นสำคัญ ดังนั้นการติดต่อสื่อสารจึงมีความสัมพันธ์กับการจัดโครงสร้างเครือข่ายทั้งเป็นระดับบุคคลกับบุคคล กับกลุ่มหรือองค์การและระหว่างกลุ่มหรือองค์การด้วยกัน (Frenandes & Cesar, 1994 อ้างถึงใน พระมหาสุทิตย์ อากาศโร, 2547) และการติดต่อสื่อสารรวมทั้งการประสานงานจะต้องเป็นทั้งแนวราบ และแนวตั้งด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนอย่างกว้างขวาง

การติดต่อสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญของการสร้างเครือข่ายเป็นการทำให้เกิดความเข้าใจ และแลกเปลี่ยนความคิดความรู้ตลอดจนความต้องการให้กับสมาชิกของเครือข่ายการศึกษาสถานภาพของเครือข่าย โดยทั่วไปมักศึกษาจากรูปแบบการติดต่อสื่อสารกันระหว่างสมาชิกของเครือข่าย ซึ่งมีรูปแบบพื้นฐาน (The Common Networks) ได้ 5 ลักษณะ (Leavitt, H. J., 1951) ดังภาพที่ 2.1 ต่อไปนี้

ภาพที่ 2.1 รูปแบบพื้นฐานของเครือข่าย

แหล่งที่มา: Centralized and decentralized communication networks
(Leavitt, H. J., 1951)

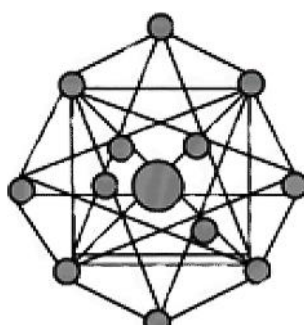
1) เครือข่ายแบบลูกโซ่ (Chain Network) เป็นรูปแบบที่มีการติดต่อสื่อสารไปหรือมาขึ้นหรือลงไปทางเดียวแล้วจึงย้อนกลับสวนทางกัน ซึ่งเป็นลักษณะของการสื่อสารหลายระดับมักเกิดความล่าช้า

2) รูปแบบ Y Network เป็นเครือข่ายที่มีบุคคลหนึ่งทำหน้าที่ติดต่อสื่อสารไปยังสมาชิกในระดับถัดไป โดยที่สมาชิกลำดับถัดไปมีโอกาสดังกล่าวสื่อสารกันเองบางส่วน

3) รูปแบบวงล้อ (Wheel Network) เป็นโครงข่ายความร่วมมือในลักษณะที่การติดต่อสื่อสาร การสนับสนุนในกิจกรรมต่าง ๆ ถูกส่งออกจากส่วนกลาง หากมวลสมาชิกจะติดต่อซึ่งกันและกันจะติดต่อผ่านส่วนกลาง

4) เครือข่ายแบบวงกลม (Circle Network) เป็นรูปแบบที่สมาชิกแต่ละบุคคลของเครือข่ายสามารถติดต่อสื่อสารและปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกข้างเคียงกับตนได้ หากเป็นองค์การจะถือว่าเป็นการสื่อสาร 2 ระดับ คือติดต่อสื่อสารกับผู้บังคับบัญชาขั้นต้นและผู้ใต้บังคับบัญชา

5) เครือข่ายแบบทุกช่องทาง (All-channel Network) เครือข่ายลักษณะนี้จะไม่มีความศูนย์กลางที่เป็นทางการ สมาชิกมีโอกาสติดต่อสื่อสารกันทั่วถึงและเป็นอิสระไม่เข้มงวด เช่น ในรูปคณะกรรมการเป็นต้น นับว่าเป็นเครือข่ายการติดต่อที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ในยุคโลกาภิวัตน์รูปแบบของเครือข่ายในสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น อันเนื่องมาจากการผสมผสานและใช้หลายรูปแบบพร้อมกัน จึงปรากฏเป็นเครือข่ายซับซ้อน (Complexity Network) ดังภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 เครือข่ายซับซ้อน
แหล่งที่มา: (Leavitt, H. J., 1951)

รูปแบบที่ซับซ้อนของเครือข่ายความร่วมมือ เนื่องจากมีหลายเครือข่ายที่เข้าร่วมมีลักษณะโครงข่ายความร่วมมือสามารถติดต่อสื่อสารกัน ทั้งระหว่างองค์การที่เป็นศูนย์กลางของแต่ละเครือข่ายและมวลสมาชิกทั้งหมดของเครือข่ายและเมื่อเครือข่ายต้องการที่จะพัฒนาความร่วมมือก็จะส่งเสริมให้มีส่วนร่วมเพื่อทำหน้าที่ประสานให้ทุกเครือข่ายหรือสมาชิกสามารถเข้ามาร่วมมือกันได้

โครงสร้างการจัดองค์การเครือข่ายจะแสดงให้เห็นถึงกระบวนการสื่อสารและการตัดสินใจของสมาชิกภายในเครือข่าย ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้ (ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์, 2544)

จากความหมายและโครงสร้างดังกล่าวแล้ว จึงพิจารณาได้ว่าองค์ประกอบอันเป็นทางการบริหารที่สำคัญ และส่งผลต่อความสำเร็จของเครือข่ายมีดังนี้ 1) กระบวนการติดต่อสื่อสาร ซึ่งต้องมีความสม่ำเสมอ ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเทคนิค ประสบการณ์ตลอดจนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และมีการสรุปความก้าวหน้าในผลการดำเนินงานของสมาชิกและเครือข่าย 2) ความต้องการของมวลชนสมาชิกเครือข่าย การได้แลกเปลี่ยนทัศนะ มุมมอง ต่อเป้าหมายของกิจกรรมในความร่วมมือ ตลอดจนกระบวนการตัดสินใจร่วมกันในการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ เพื่อให้สมาชิกสามารถแปลงไปสู่การปฏิบัติและประสานความร่วมมือได้อย่างต่อเนื่อง 3) ความร่วมมือและโครงสร้างเครือข่ายมีประสิทธิภาพ ตอบสนองต่อการประสานความร่วมมือลดปัญหาความขัดแย้ง ตลอดจนสร้างการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม 4) การส่งเสริมบทบาทและการตัดสินใจในชั้นดำเนินการของมวลสมาชิกเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ 5) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์บทบาทของเครือข่ายและมวล

สมาชิกเพื่อระดมความร่วมมือและสร้างความเข้าใจในการดำเนินงานทั้งแก่มวลสมาชิกและประชาชนทั่วไป รวมทั้งการขยายผลต่อเนื่องให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

2.1.6 ประเภทของเครือข่าย

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ (ออนไลน์) ได้แบ่งประเภทของเครือข่ายดังนี้

1) เครือข่ายเชิงพื้นที่ (Area Network) หมายถึง การรวมตัวของกลุ่ม องค์กรเครือข่ายที่อาศัยพื้นที่ดำเนินการเป็นปัจจัยหลัก ในการทำงานร่วมกันเป็นกระบวนการพัฒนาที่อาศัยกิจกรรมที่เกิดขึ้น ในพื้นที่เป็นเป้าหมายนำทางและเป็นการพัฒนาแบบบูรณาการที่ไม่แยกส่วนต่าง ๆ ออกจากกัน โดยยึดเอาพื้นที่เป็นที่ตั้งแห่งความสำเร็จในการทำงานร่วมกันของทุกฝ่ายลักษณะและโครงสร้างของเครือข่ายเชิงพื้นที่ สามารถจัดได้หลายระดับตามพื้นที่และกิจกรรมที่เกิดขึ้น อาทิ

1.1) การแบ่งเครือข่ายตามระบบการปกครองของภาครัฐเช่น

- (1) เครือข่ายระดับหมู่บ้าน ตำบลและอำเภอ
- (2) เครือข่ายระดับจังหวัด
- (3) เครือข่ายระดับภูมิภาค
- (4) เครือข่ายระดับประเทศ
- (5) เครือข่ายองค์กรระหว่างประเทศ

1.2) การแบ่งพื้นที่ตามความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติเช่น

- (1) เครือข่ายลุ่มน้ำปิง
- (2) เครือข่ายอ่าวปัตตานี ฯลฯ

2) เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม (Issue Network) หมายถึง เครือข่ายที่ใช้ประเด็นกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่มองค์กร โดยมองข้ามมิติในเชิงพื้นที่มุ่งเน้นการจัดการในประเด็นกิจกรรมนั้น ๆ อย่างจริงจัง และพัฒนาให้เกิดความร่วมมือกับภาคีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ลักษณะและโครงสร้างของเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม สามารถแบ่งได้อย่างมากมายตามประเด็นกิจกรรมและความสนใจที่เกิดขึ้นของฝ่ายต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชนและภาคประชาชน โดยไม่ยึดติดกับพื้นที่ดำเนินการ แต่ใช้หลักของกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นตัวกำหนดความเป็นเครือข่าย เช่น

- 2.1) เครือข่ายป่าชุมชน
- 2.2) เครือข่ายภูมิปัญญาชาวบ้าน
- 2.3) เครือข่ายธนาคารหมู่บ้าน
- 2.4) เครือข่ายผู้สูงอายุ
- 2.5) เครือข่ายด้านคุ้มครองผู้บริโภค
- 2.6) เครือข่ายสิ่งแวดล้อม
- 2.7) เครือข่ายปฏิรูปการศึกษา
- 2.8) เครือข่ายสิทธิมนุษยชน
- 2.9) เครือข่ายสุขภาพ ฯลฯ

3) เครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่ หมายถึง เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยอาศัยภารกิจ/กิจกรรมและการก่อตัวของกลุ่มผลประโยชน์ในสังคมเป็นแนวทางในการแบ่งเครือข่าย ซึ่งอาจแบ่งเป็นเครือข่ายภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคธุรกิจเอกชน และภาคองค์กรพัฒนาเอกชน โดยเครือข่ายต่าง ๆ

ดังกล่าวมุ่งเน้นการดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของหน่วยงาน หรือโครงสร้างหลักของกลุ่มผลประโยชน์นั้น ๆ ลักษณะ และโครงสร้างของเครือข่ายประเภทนี้สำหรับสังคมไทยอาจแบ่งกลุ่มผลประโยชน์ได้ 4 ภาคส่วนใหญ่ ๆ ได้แก่

3.1) เครือข่ายภาครัฐ เช่น เครือข่ายสถาบันการศึกษา เครือข่ายกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย เครือข่ายองค์กรอิสระของภาครัฐ เช่น สถาบันพระปกเกล้า สถาบันที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นต้น

3.2) เครือข่ายภาคธุรกิจเอกชน เช่น สภาหอการค้า สมาอุตสาหกรรม สมาคมผู้ส่งออกเครือข่าย SME ฯลฯ

3.3) เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น เครือข่ายเพื่อนตะวันออก เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนภาคเหนือเครือข่ายด้านแรงงานสวัสดิการสังคม เครือข่ายมูลนิธิ YMCA ฯลฯ

3.4) เครือข่ายภาคประชาชน เช่น เครือข่ายปราชญ์อีสาน เครือข่ายประมงพื้นบ้าน เครือข่ายสมัชชาคนจน เป็นต้น

นฤมล นิราทร (2543) ได้แบ่งประเภทของเครือข่ายทางสังคม ตามมิติ 4 มิติ ดังนี้

1) แบ่งตามพื้นที่ดำเนินการ เช่น เครือข่ายระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ภาค ประเทศ อนุภูมิภาค ภูมิภาค เป็นต้น

2) แบ่งตามกิจกรรมหรือประเด็นปัญหา เช่น เครือข่ายที่ทำงานเด็ก สตรี สาธารณสุข เศรษฐกิจ พัฒนาชุมชน สิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

3) แบ่งตามอาชีพหรือสถานภาพทางสังคม เช่น เครือข่ายด้านแรงงาน เครือข่ายกลุ่มพระสงฆ์ เครือข่ายครูพิทักษ์สิทธิเด็ก เครือข่ายสาวตรีนักเรียน เป็นต้น

4) แบ่งตามรูปแบบโครงสร้างหรือความสัมพันธ์ ทำให้เกิดเครือข่ายใน 2 ลักษณะดังนี้

4.1) เครือข่ายตามแนวตั้ง (Vertical Network) เป็นเครือข่ายที่มีโครงสร้างเป็นช่วงชั้น ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภายในเครือข่ายไม่เท่ากัน

4.2) เครือข่ายตามแนวนอน (Horizontal Network) เป็นเครือข่ายที่ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานภายในเครือข่ายที่มีความเท่าเทียมกัน

Dijk, J.V. (2006) ได้จำแนกประเภทของเครือข่ายออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่

1) เครือข่ายทางกายภาพ (Physical networks) เป็นระบบทางธรรมชาติที่ซับซ้อนเช่นระบบนิเวศ ถนน แม่น้ำ และเส้นทางต่าง ๆ

2) เครือข่ายระบบเส้น (Organic networks) เป็นกลไกในร่างกายเช่นระบบประสาทของร่างกายมนุษย์สื่อสารกันเองผ่านสมองซึ่งเป็นตัวควบคุมการทำงาน การไหลเวียนของเลือด และ DNA ในเซลล์

3) เครือข่ายประสาทเทียม (Neuronal networks) เป็นระบบความคิด การเชื่อมโยงของจิตและแผนผังความคิด

4) เครือข่ายสังคม (Social networks) เป็นระบบทางสังคมที่เชื่อมโยงกันด้วยความสัมพันธ์

5) เครือข่ายทางเทคนิคหรือเครือข่ายเทคโนโลยี (Technical networks) ประกอบด้วย ถนน เครือข่ายการส่งของ การโทรคมนาคม และเครือข่ายคอมพิวเตอร์

6) เครือข่ายของสื่อ (Media networks) เป็นการเชื่อมโยงระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร โดยมีสัญลักษณ์และสารสนเทศ

2.1.7 แนวคิดการสร้างเครือข่าย

การสร้างเครือข่ายจะทำให้มีการติดต่อและการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความร่วมมือด้วยความสมัครใจ และทำให้เชื่อมโยงคนที่มีรูปแบบแตกต่างกัน มีวิธีการทำงานและภูมิหลังต่างกันเข้าด้วยกันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลให้เกิดความเข้าใจกันมากขึ้นนำไปสู่การทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ทุกฝ่าย โดยในการดำเนินงานสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ไม่เฉพาะจะก่อให้เกิดความเชื่อมโยงชุมชนและชุมชนด้วยกันเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมทางพาณิชย์ กิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เท่านั้น ยังรวมถึงการเชื่อมโยงหน่วยงานวิชาการเข้ากับชุมชน และเชื่อมโยงเครือข่ายทางวิชาการที่อยู่ในสาขาวิชาการต่างกันเข้ากันด้วยให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือที่ก่อให้เกิดประโยชน์และความสมบูรณ์ของการพัฒนาชุมชนด้วย

2.1.8 ความจำเป็นที่ต้องมีเครือข่าย

การพัฒนางานหรือการแก้ปัญหาใด ๆ ที่ใช้วิธีดำเนินงานในรูปแบบที่สับสนขัดกันเป็นวัฒนธรรมภายในกลุ่มคน หน่วยงาน หรือองค์กรเดียวกัน จะมีลักษณะไม่ต่างจากการปิดประเทศที่ไม่มีการติดต่อสื่อสารกับภายนอก การดำเนินงานภายใต้กรอบความคิดเดิม อาศัยข้อมูลข่าวสารที่ไหลเวียนอยู่ภายใน ใช้ทรัพยากรหรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่พอจะหาได้ใกล้มือ หรือถ้าจะออกแบบใหม่ก็ต้องใช้เวลานานมาก จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนางานอย่างยิ่งและไม่อาจแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้

การสร้าง “เครือข่าย” สามารถช่วยแก้ปัญหาข้างต้นได้ด้วยการเปิดโอกาสให้บุคคลและองค์กรได้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารรวมทั้งบทเรียนและประสบการณ์กับบุคคลหรือองค์กรที่อยู่นอกหน่วยงานของตน ลดความซ้ำซ้อนในการทำงาน ให้ความร่วมมือและทำงานในลักษณะที่เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน เสมือนการเปิดประตูสู่โลกภายนอก

2.1.9 องค์ประกอบที่สำคัญของความเป็นเครือข่าย

- 1) มีการรับรู้มุมมองที่เหมือนกัน (Common Perception)
- 2) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common Vision)
- 3) มีความสนใจหรือผลประโยชน์ร่วมกัน (Mutual Interests/Benefits)
- 4) การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย (Stakeholders Participation)
- 5) มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (Complementary Relationship)
- 6) การเกื้อหนุนพึ่งพากัน (Interdependence)
- 7) มีปฏิสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยน (Interaction)

องค์ประกอบข้างต้นไม่เพียงแต่จะเป็นประโยชน์ในการนำไปช่วยจำแนกระหว่างเครือข่ายแท้กับเครือข่ายเทียมเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่จะมีผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายด้วย

2.1.10 ปัจจัยความสำเร็จของเครือข่ายทางสังคม

ปัจจัยที่สนับสนุนความสำเร็จของเครือข่ายมีหลายประการดังนี้

สมกุล ถาวรกิจ (ม.ป.ป อ้างถึงในสนธยา พลศรี, 2550) เสนอว่าการดำเนินงานของเครือข่ายจะประสบความสำเร็จหรือไม่มากนักน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัย 14 ประการ ดังนี้

- 1) ความเป็นหนึ่งเดียวกันทั้งจิตใจและความสามัคคีของสมาชิกเครือข่าย
- 2) สมาชิกมีขวัญ กำลังใจ และเจตนารมณ์ร่วมกัน ที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุความสำเร็จ
- 3) ความเสียสละของสมาชิก ทั้งร่างกาย สติปัญญาและทุนทรัพย์หรือทรัพยากร
- 4) มียุทธศาสตร์ระบบการจัดการและการวางแผนที่ดีเหมาะสมกับสถานการณ์ สมาชิก
รวมกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่น

- 5) มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของเครือข่ายเป็นระยะ ๆ สม่าเสมอ
- 6) ใช้กระบวนการดำเนินงาน ตามวงจรคุณภาพ
- 7) ผู้นำเครือข่ายมีวิสัยทัศน์ มีความสามารถในการตัดสินใจและประสานงานได้ดี
- 8) สมาชิกเครือข่ายมีคุณภาพ ทุกคนมองเห็นประโยชน์ร่วมกัน ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน
- 9) กิจกรรมของเครือข่าย มีการจัดการอย่างต่อเนื่องไม่ขาดตอน
- 10) สมาชิกและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของเครือข่าย
- 11) มีการดำรงรักษาเครือข่ายเดิมไว้และขยายเครือข่ายใหม่ เพิ่มเติมขึ้นตลอดเวลาไม่หยุดนิ่ง
- 12) สมาชิกมีความจริงใจ จริงจัง มีความศรัทธาต่อกันและกันและต่อเครือข่าย ดำเนินการ
อย่างต่อเนื่อง ให้เกียรติซึ่งกันและกันมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
- 13) ระเบียบกฎเกณฑ์ของเครือข่าย มีความเหมาะสมกับสมาชิกและการดำเนินงานของ
เครือข่าย

- 14) มีทรัพยากรเพียงพอต่อการดำเนินงานของเครือข่าย มีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้
เบอร์ฮาร์ด อี. ชูอิง (Scheuing อ้างถึงใน นฤมล นิราทร, 2543) เสนอปัจจัยแห่งความสำเร็จ
ของเครือข่ายมี 6 ประการ ดังนี้

- 1) การมีพันธสัญญาที่หนักแน่นระหว่างกัน เป็นการที่สมาชิกของเครือข่ายมีอุดมการณ์และ
ความสัมพันธ์ระหว่างกันที่เกิดจากกระบวนการทำงานร่วมกันประสบความสำเร็จหรือประสบความสำเร็จ
ล้มเหลวร่วมกัน และร่วมปรึกษากันอย่างต่อเนื่องสม่าเสมอ

- 2) การปรับปรุงพัฒนาตลอดเวลา เครือข่ายจะประสบความสำเร็จเมื่อสมาชิกของเครือข่ายมี
การปรับปรุง และพัฒนาอยู่ตลอดเวลา โดยมีการประเมินความต้องการ และความคาดหวังของ
สมาชิกจุดแข็ง จุดอ่อนของสมาชิกตลอดระยะเวลาการทำงาน มีการสื่อสารระหว่างกันอย่างชัดเจน
เกี่ยวกับความต้องการ และความคาดหวังของแต่ละฝ่ายการประเมินสถานการณ์ของปัญหาทั้งภายใน
และภายนอกเครือข่ายและการเปรียบเทียบกับเกณฑ์หรือมาตรฐานที่ดีที่สุด เพื่อเปรียบเทียบผลงาน
ของเครือข่ายกับเครือข่ายอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน เป็นต้น ผลที่ได้จากการประเมินจะเป็นข้อมูล
สำคัญที่นำมาใช้ในการปรับปรุงพัฒนาเครือข่าย

- 3) การรักษาพันธกรณีระยะยาวระหว่างสมาชิกของเครือข่ายมีผลสำคัญต่อการปรับปรุง
พัฒนาเครือข่ายตลอดเวลา เพราะเครือข่ายที่มีความผูกพันกันในระยะยาว และได้รับประโยชน์
ร่วมกันเท่านั้นที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทรัพยากรร่วมกันทำงาน และสร้างผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อ
เครือข่ายการสร้างและรักษาพันธกรณีระยะยาวต้องอาศัยการระดมทรัพยากรและการลงทุนระยะยาว
เพื่อสร้างศรัทธาร่วมกันของสมาชิก ต้องใช้การติดต่อสื่อสารในการรักษาความสัมพันธ์และต้องอาศัย
ประวัติศาสตร์ร่วมกัน เช่น การมีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกันซึ่งไม่ใช่เฉพาะผลงานเท่านั้น แต่
หมายถึงมิตรภาพ และการร่วมทุกข์ร่วมสุขระหว่างกันอีกด้วย

4) การเสริมพลัง หมายถึง การสนับสนุนให้สมาชิกเครือข่ายได้มีโอกาสแสดงความสามารถ ตลอดจนใช้วิจารณ์ญาณของตนในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ร่วมแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรม เสริมสร้างความสัมพันธ์การจัดหาทุนดำเนินงาน การหาทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการทำงานของ เครือข่าย เป็นต้น

5) การมีค่านิยมร่วม ค่านิยมร่วมกันของสมาชิกเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อพฤติกรรมในการทำงานของเครือข่าย เช่น การให้ความสำคัญต่อคุณภาพของงาน ความยืดหยุ่น การเปิดเผยจริงใจการ ให้ความสำคัญต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์การมีค่านิยมในการทำงานร่วมกันเป็นทีม เป็นต้น

6) ภาวะผู้นำ ภาวะผู้นำของเครือข่าย หมายความว่า การสร้างวิสัยทัศน์ในเชิงยุทธศาสตร์ ความสามารถในการชักจูงโน้มน้าวให้ผู้อื่นเห็นความสำคัญที่จะต้องกระทำร่วมกัน และจัดหา ทรัพยากรที่จำเป็นต่อการทำงาน เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของเครือข่าย และ ผลสำเร็จของเครือข่าย ผู้นำยังต้องมีลักษณะสำคัญอีกหลายประการ เช่น ความซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน เสียสละเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม เป็นต้น

อนุชาติ พวงสาลี และวีรบุรณ วิสารทสกุล (2541) มีความคิดเห็นว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้ เครือข่ายแบบประชาสังคมประสบความสำเร็จมี 8 ประการ ดังนี้

1) มีวิสัยทัศน์ร่วมกันสมาชิกในเครือข่ายต้องมองเห็นอนาคตข้างหน้าร่วมกันรู้และเข้าใจ ร่วมกันในทิศทางที่จะไปด้วยกันหรือทำกิจกรรมร่วมกันไม่เช่นนั้นแล้วเครือข่ายจะไม่มีพลังไร้ทิศทาง และเป้าหมายที่จะก้าวหน้าไปด้วยกัน

2) มีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางเนื่องจากเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชนมีความหลากหลาย ซับซ้อนและต้องร่วมสร้างการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องการมีส่วนร่วมของทุกคนทุกฝ่ายจึงเป็นสิ่งสำคัญ ของเครือข่าย

3) ความเป็นธรรมชาติที่ไม่ใช่การแต่งตั้งจัดตั้งแต่เป็นผลจากจิตสำนึกที่จะดำเนินกิจกรรม ร่วมกันบนพื้นฐานของการเติบโตอย่างเป็นธรรมชาติยั่งยืนต่อเนื่องสามารถร่วมแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน ของชุมชนหรือท้องถิ่นได้

4) มีความรัก ความเอื้ออาทร สมานฉันท์การรวมกลุ่มเครือข่ายบนพื้นฐานของความหลากหลาย และความแตกต่างของสมาชิกนั้นจำเป็นต้องสร้างขึ้นบนพื้นฐานแห่งความรัก ความเมตตา ความเอื้อ อาทร และความสามัคคี เพราะส่วนสำคัญในการเชื่อมโยงให้เกิดความร่วมมืออย่างมีพลัง

5) มีองค์ความรู้และความสามารถในการแสวงหาความรู้สติปัญญาความรู้และจินตนาการเป็น พลังของมนุษย์ที่จะดำรงอย่างสร้างสรรค์มีศักดิ์ศรีแก้ปัญหาและกำหนดทิศทางในอนาคต เครือข่าย การเรียนรู้ของชุมชนจึงต้องสร้าง และสะสมองค์ความรู้ที่สามารถปรับใช้และเรียนรู้เพิ่มขึ้นตลอดเวลา ทั้งยังต้องมีศักยภาพและความสามารถพอที่จะแสวงหาความรู้อีกด้วย

6) มีการเรียนรู้จากการปฏิบัติหรือทำกิจกรรมร่วมกันเพราะจะให้เกิดพลัง เกิดปัญญา ในหมู่ สมาชิกเครือข่ายซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนที่ต้องอาศัยเทคนิควิธีการมากมาย และสอดคล้องกับบริบทของแต่ละเครือข่าย

7) มีการติดต่อสื่อสารกันอย่างต่อเนื่องหรือเป็นเครือข่ายความร่วมมือการสื่อสารเพื่อการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นความจำเป็นที่จะทำให้เครือข่ายมีความเจริญเติบโต และขยายตัวอย่างมั่นคง

เป็นการสื่อสารในแนวราบที่ต้องคิดค้นรูปแบบใหม่ๆ ต้องเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือต่าง ๆ กับสื่อสารมวลชน

8) มีระบบการจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ เครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชนจะต้องอยู่บนพื้นฐานของการจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพทั้งองค์กร ระบบสมาชิกของเครือข่าย

ธีรพงศ์ แก้วหาวงษ์ (2544) เสนอว่าปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของเครือข่ายคือการบริหารเครือข่าย ซึ่งมี 6 ประการ ดังนี้

1) กระบวนการติดต่อสื่อสารข้อมูลข่าวสารเทคนิควิธีการ ประสบการณ์ตลอดจนการพัฒนาเครือข่ายมีกระบวนการติดต่อสื่อสารอย่างสม่ำเสมอส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนอย่างต่อเนื่องและมีการสรุปความก้าวหน้าในผลการดำเนินกิจกรรมของสมาชิกและเครือข่าย

2) การให้ความสำคัญแก่สมาชิกในด้านต่าง ๆ เป็นการพิจารณาถึงความต้องการของมวลสมาชิก การได้แลกเปลี่ยนทัศนะ มุมมองต่อการพัฒนา หรือเป้าหมายของกิจกรรมในความร่วมมือตลอดจนกระบวนการตัดสินใจร่วมกันในการกำหนดเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของเครือข่ายเพื่อให้สมาชิกสามารถแปลงไปสู่การปฏิบัติและประสานความร่วมมือได้

3) องค์กรความร่วมมือและโครงสร้างเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองต่อการประสานความร่วมมือ สามารถป้องกันการแทรกแซงจากองค์กรอื่นๆ สามารถลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างสมาชิก และเครือข่าย และสามารถสร้างการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม และทั่วถึงได้

สรุปได้ว่า ปัจจัยความสำเร็จของเครือข่ายทางสังคมนั้น ต้องประกอบด้วย ทัศนคติของผู้นำ และคุณภาพของสมาชิกภายในเครือข่าย การมีส่วนร่วมของสมาชิก ความเอื้ออาทรระหว่างสมาชิก การมีอุดมการณ์ร่วมกัน มียุทธศาสตร์ระบบการจัดการและการวางแผนที่ดี มีระบบการจัดการที่ดี มีประสิทธิภาพ และความร่วมมือและโครงสร้างเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพ

2.1.11 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

1) ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

ในปัจจุบันการมีส่วนร่วมถือว่าเป็นหลักการที่สำคัญในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นทางการเมือง การพัฒนา การเรียนการสอน และกิจกรรมด้านต่าง ซึ่งได้มีนักวิชาการให้ความหมายไว้ดังนี้

Newstrom, J. W. & Davis, K., (1993) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า “เป็นการเกี่ยวข้องในด้านจิตใจและอารมณ์ความรู้สึกของบุคคลในสถานการณ์กลุ่มที่จะกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรค์ที่จะกระทำในสิ่งที่บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม และแบ่งความรับผิดชอบกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มทำให้เกิดการมีส่วนร่วม”

องค์กรสหประชาชาติ (1981) ได้กำหนดคำว่า การมีส่วนร่วม ว่าเป็นการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ทั้งในลักษณะการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมของกลุ่ม

Edward E. Lawler (1986) ได้สรุปองค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทำกิจกรรม ได้ดังนี้

1. อำนาจตัดสินใจ (Power) หมายถึง อำนาจในการตัดสินใจของพนักงานในการมีส่วนร่วมในแต่ละระดับจะมีอำนาจในการตัดสินใจที่แตกต่างกัน

2. ข้อมูลข่าวสาร (Information) หมายถึง การได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นทรัพยากรที่สำคัญขององค์กรจากผู้บริหารสู่พนักงาน หรือจากพนักงานสู่ผู้บริหารมีการไหลเวียนของข้อมูลเป็นอย่างไร

3. รางวัล (Rewards) หมายถึง เครื่องมือหรือสิ่งที่ใช้ในการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม ซึ่งมีทั้งรางวัลภายในและรางวัลภายนอก (Intrinsic and Extrinsic Rewards) โดยที่รางวัลภายในมีอิทธิพลทำให้พนักงานเกิดความรู้สึกประสบความสำเร็จ รับรู้คุณค่าแห่งตนในการที่จะเพิ่มความสามารถในการเพิ่มผลงานของตน ตลอดจนการเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ส่วนรางวัลภายนอกจะทำให้พนักงานรู้สึกว่ามีอำนาจ ความสามารถ ความรู้เพิ่มขึ้น และความคาดหวังที่จะได้รับรางวัลในระดับที่สูงขึ้นไป

4. ความรู้และทักษะ (Knowledge and Skill) หมายถึง การที่พนักงานจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ มากหรือน้อย ความรู้และทักษะของพนักงานที่มีอยู่เป็นสิ่งสำคัญอย่างมากที่จะทำให้พนักงานเข้าร่วมในกิจกรรม หรือการตัดสินใจและปฏิบัติงานให้กับองค์กร

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในกิจกรรมต่าง ๆ โดยอาจจะเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในการรับรู้ แสดงความคิดเห็น การร่วมปฏิบัติ และการเข้าไปรับผลประโยชน์ที่เกิดจากการเข้าไปมีส่วนร่วมนั้น

2.1.12 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

Reeder, W.W. (1963) ได้สรุปปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการรักษาการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 11 ประการ ดังนี้

- 1) การปฏิบัติตนให้สอดคล้องตามความเชื่อถือพื้นฐาน กล่าวคือ บุคคลและกลุ่มบุคคลเหมือนกันจะเลือกแบบวิธีการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องและคล้ายคลึงกับความเชื่อพื้นฐานของตนเอง
- 2) มาตรฐานคุณค่า บุคคลและกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะปฏิบัติในลักษณะที่สอดคล้องกับมาตรฐานคุณค่าของตนเอง
- 3) เป้าหมาย บุคคลและกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะส่งเสริมป้องกันและรักษาเป้าหมายตน
- 4) ประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา พฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลบางครั้งมีรากฐานมาจากประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา
- 5) ความคาดหวัง บุคคลและกลุ่มบุคคลจะประพฤติตามแบบที่ตนคาดหวังว่าจะต้องประพฤติในสถานการณ์เช่นนั้น ทั้งยังชอบปฏิบัติต่อผู้อื่นในลักษณะที่ตนคาดหวังจากผู้อื่นด้วยเช่นกัน
- 6) การมองแต่ตนเอง บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งคิดว่าตนเองสมควรกระทำเช่นนั้น
- 7) การบีบบังคับ บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความรู้สึกว่าตนถูกบังคับให้ทำ
- 8) นิสัยและประเพณี บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเรามีนิสัยชอบกระทำอยู่ในสถานการณ์นั้น ๆ
- 9) โอกาส บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบการปฏิบัติของสังคม โดยเฉพาะในทางที่เกี่ยวข้องกับจำนวนและชนิดของโอกาส ซึ่งโครงการของสังคมเอื้ออำนวยเข้ามามีส่วนร่วมกันในการกระทำเช่นนั้นเท่าที่พวกเขาได้รับรู้
- 10) ความสามารถ บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเข้ามามีส่วนร่วมกันในกิจกรรมบางอย่างที่ตนเห็นว่าสามารถทำในสิ่งที่ต้องการให้เขาทำในสถานการณ์เช่นนั้น
- 11) การสนับสนุน บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเริ่มปฏิบัติเมื่อเขารู้สึกว่าเขาได้รับการสนับสนุนที่ดีพอให้กระทำการเช่นนั้น

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization อ้างถึงใน ยุพิน ระพีพันธุ์, 2544) เสนอ ปัจจัยพื้นฐานในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ

1) ปัจจัยของสิ่งจูงใจจากสภาพความเป็นจริงชาวบ้านที่จะเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งทั้งในแง่การร่วมแรง ร่วมทรัพยากร หรืออื่น ๆ นั้น มีเหตุผลอยู่ 2 ประการ คือ

1.1) การมองเห็นว่าตนจะได้ประโยชน์ตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไป ซึ่งถือเป็นเรื่องการกระตุ้นให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

1.2) การได้รับคำบอกกล่าวหรือชักชวนจากเพื่อนบ้านให้เข้าร่วม โดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องของการก่อให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

2) ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม แม้ว่าชาวชนบทเป็นจำนวนมากจะเห็นประโยชน์ของการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาแต่ก็ไม่อาจเข้าร่วมกิจกรรมได้เนื่องจากไม่เห็นช่องทางของการมีส่วนร่วม หรือเข้าร่วมแล้วก็ไม่ได้รับดังที่คาดคิดเอาไว้ เนื่องจากการเข้ามามีส่วนร่วมนั้นมีได้จัดรูปแบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสม เช่น ภาวะผู้นำ ลักษณะการทำงานกฎระเบียบ แบบแผน เป็นต้น ดังนั้นปัจจัยพื้นฐานทางด้านโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมจึงควรมีลักษณะ

2.1) เปิดโอกาสให้ทุกคนและทุกกลุ่มในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนารูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยการเข้าร่วมอาจอยู่ในรูปของการมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยมีตัวแทนก็ได้

2.2) ควรมีกำหนดเวลาที่แน่ชัด เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองได้

2.3) กำหนดลักษณะกิจกรรมที่แน่นอน

3) ปัจจัยอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม โดยปกติที่ผ่านมาในกิจกรรมหนึ่งๆ แม้ว่าประชาชนจะเห็นด้วยและมีโอกาสเข้าร่วม แต่ไม่อาจกำหนดเป้าหมาย วิธีการหรือผลประโยชน์ของกิจกรรม เพราะสิ่งเหล่านี้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กระทำ

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่

1) ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์ การสร้างโบสถ์วิหาร

2) ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศ ตำแหน่ง ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีความศรัทธาหรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำ เช่น ผู้ใหญ่ออกปากขอแรง ผู้น้อยก็ช่วยแรง

3) อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่าง ๆ เช่น บีบบังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส ฯลฯ

พัทธา สายหู (2529) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีความสำคัญและส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ได้ดำเนินการอยู่ในชุมชน ซึ่งความสำเร็จของโครงการพัฒนาชุมชนขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) ปัจจัยที่เป็นลักษณะของโครงการ เช่น โครงการที่ประชาชนต้องการ

2) ปัจจัยที่มีลักษณะของชาวบ้านเอง เช่น ขยันขันแข็ง สามัคคี มีผู้นำดี

3) ปัจจัยที่มาจากทางราชการ เช่น ถือเป็นโครงการสำคัญ มีงบประมาณเหลือเพียงพอ มีเจ้าหน้าที่วิชาการสนับสนุน

4) ปัจจัยที่เป็นส่วนประกอบ เช่น การคมนาคมสะดวก วัสดุพร้อม เป็นต้น

ปรัชญา เวสารัชช (2528) ได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญซึ่งผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชนบท ดังนี้

1) ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองและความปลอดภัย

2) ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น โดยเฉพาะผู้นำ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

3) ปัจจัยที่เป็นรางวัลตอบแทนได้แก่ ค่าตอบแทนแรงงาน เงินปันผลจากสหกรณ์ออมทรัพย์

4) ปัจจัยภายในตัวบุคคล ได้แก่ ความคาดหวังในประโยชน์ส่วนร่วม ความรู้สึกเกรงใจไม่กล้าปฏิเสธเมื่อถูกชักชวน หรือความรู้สึกว่าเป็นพันธะที่ต้องเข้าร่วม เพื่อให้เกิดความสามัคคี

Newstrom, J. W. & Davis, K. (1993) พบว่า ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม คือ

1) ลักษณะขององค์กร โครงสร้างขององค์กร วัฒนธรรมขององค์กร หากองค์กรมีโครงสร้างใหญ่ ขั้นตอนการปฏิบัติมาก เช่น ระบบราชการ จะเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมได้

2) นโยบายขององค์กรที่ขาดความชัดเจน จะทำให้บุคลากรไม่แน่ใจเป้าหมาย แนวทางการปฏิบัติ จึงเกิดความลังเลที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม

3) ภาวะผู้นำ ซึ่งถ้าหากว่าผู้นำเชื่อว่าผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นผู้ไม่มีศักยภาพ ไม่มีความก้าวหน้า ขาดความกระตือรือร้นในการทำงาน งานจะสำเร็จได้ต้องควบคุม ภาวะผู้นำประเภทนี้จะเป็อุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมได้

4) ลักษณะงาน ซึ่งหากว่างานที่สามารถทำสำเร็จได้ด้วยตัวเอง เช่น งานในห้องทดลอง ลักษณะงานเช่นนี้จะทำให้บุคลากรไม่เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม

5) ความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่น ระดับการศึกษา วิชาชีพ โดยถ้าหากบุคลากรที่มีระดับการศึกษาที่สูงอยู่ในตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบมาก ก็จะแสวงหาการมีส่วนร่วมมากกว่าบุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า และหน้าที่ความรับผิดชอบที่น้อยกว่าด้วย

Cohen & Uphoff (1980) กล่าวว่าปัจจัยหลายอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) เพศ 2) อายุ 3) สถานภาพสมรส 4) ระดับการศึกษา 5) อาชีพ 6) รายได้ 7) ระยะเวลาที่อยู่ในท้องถิ่น 8) สถานภาพการทำงาน

2.1.13 ระดับของการมีส่วนร่วม

ตามแนวคิดของสมาคมนานาชาติว่าด้วยการมีส่วนร่วม (International Association for Public Participation) ประกอบด้วย 5 ระดับ มีรายละเอียด ดังนี้

ระดับที่ 1 การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐ (To Inform) เป็นระดับที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนน้อยสุดซึ่งเป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชนในการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับงานของภาครัฐ โดยหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่ในการนำเสนอข้อมูลที่เป็นจริง ถูกต้อง ทันสมัยและประชาชนสามารถเข้าถึงได้

ระดับที่ 2 การเปิดให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการ/การปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐ อย่างอิสระ และเป็นระบบโดยหน่วยงานภาครัฐจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็น การปรึกษาหารือ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และนำข้อเสนอแนะ ความคิดเห็น ประเด็นที่ประชาชนเป็นห่วงไปเป็นแนวทางการปรับปรุงนโยบาย การตัดสินใจ และพัฒนาวิธีการปฏิบัติงานในหน่วยงาน (To Consult)

ระดับที่ 3 เป็นระดับที่หน่วยงานภาครัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม หรือเกี่ยวข้องในกระบวนการกำหนดนโยบาย การวางแผนงานโครงการ และวิธีการทำงาน โดยหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่จัดระบบ อำนาจความสะดวก ยอมรับการเสนอแนะ และการตัดสินใจร่วมกับภาคประชาชน (To Involve) การมีส่วนร่วมระดับนี้มักดำเนินการในรูปแบบกรรมการที่มีตัวแทนภาคประชาชนเข้าร่วม

ระดับที่ 4 การที่หน่วยงานภาครัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมีบทบาทเป็นหุ้นส่วน หรือภาคีในการดำเนินกิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐ (To Collaborate)

ระดับที่ 5 การเสริมอำนาจประชาชน (To Empower) เป็นระดับที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทเต็มในการตัดสินใจ การบริหารงาน และการดำเนินกิจกรรมใด ๆ เพื่อเข้ามาทดแทนการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐดำเนินการหรือปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับสูงสุดนี้เน้นให้ประชาชนเป็นเจ้าของดำเนินการ และภาครัฐมีหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนเท่านั้น (อ้างใน อรรถัย กักผล, 2552)

ดังนั้น ระดับการมีส่วนร่วมเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานภาครัฐจะเลือกตัดสินใจที่จะดำเนินการจากระดับการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในภาครัฐ ตั้งแต่ระดับการเข้ามามีส่วนร่วมที่น้อยที่สุดถึงระดับการเข้ามามีส่วนร่วมที่มากขึ้นในระดับที่ 5

สรุปได้ว่า การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน เปิดให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการอย่างอิสระ ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องในกระบวนการกำหนดนโยบาย เข้ามามีส่วนร่วมมีบทบาทเป็นหุ้นส่วน หรือภาคี และการเสริมอำนาจประชาชน

2.2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เป็นวิจัยรูปแบบหนึ่งของการบูรณาการข้อดีของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research: AR) ซึ่งเป็นรากฐานของการวิจัยประยุกต์ (Adelman, C. 1993) และการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research: PR) เข้าด้วยกัน (Phuangsomjit, 2014) เป็นการศึกษารวบรวม หรือการแสวงหาข้อเท็จจริงโดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุป อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ ทั้งในด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงาน โดยผู้วิจัยสามารถดำเนินการได้หลาย ๆ ครั้งจนกระทั่งผลการปฏิบัติงานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ หรือแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่ได้สำเร็จ (Chatakan, V., 2015)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เป็นวงจร

วงจรของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 5 องค์ประกอบ คือ การสังเกต การสะท้อนคิด การวางแผนการปฏิบัติและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

การสังเกต การสังเกตที่ดีต้องการการเฝ้ามองดูว่าอะไรเกิดขึ้นและพรรณนาตามความเป็นจริง เพื่อเตรียมข้อมูลในการสะท้อนคิด โดยการทำความเข้าใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง

การสะท้อนคิด ขั้นตอนการสะท้อนคิดประกอบด้วย

1) ถอยกลับมาและสะท้อนคิดว่าเกิดอะไรขึ้น ให้เวลากับการเข้าร่วมและฟังผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในส่วนที่มีมุมมองและการตีความที่ต่างกัน

2) พัฒนาความคิดต่าง ๆ หรือทฤษฎีเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้น มีการระดมสมองโดยการพูดคุยกัน การแลกเปลี่ยนกันอย่างลึกซึ้งและการนำสิ่งต่าง ๆ มาประติดประต่อกัน

3) การแลกเปลี่ยนความคิดต่างๆ กับผู้อื่นเกี่ยวกับการตีความ และการให้ความหมาย ได้แก่ การเปรียบเทียบสิ่งที่เราสังเกตเห็นกับสิ่งที่ปรากฏ

4) คำว่า “แลกเปลี่ยน” หมายถึงการแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับการกระทำใหม่ๆ อย่างไม่เป็นที่ทางการ และความเข้าใจใหม่ๆ ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และยังหมายถึงการแลกเปลี่ยนอย่างเป็นทางการเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยด้วยคำถาม การปฏิบัติและสิ่งค้นพบต่างๆ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกระทำใหม่ การแลกเปลี่ยนยังรวมถึงการรายงานวิจัยเพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณะ

การวางแผน ประกอบด้วย 1) ตั้งคำถามที่จะต้องหาคำตอบให้ชัดเจน 2) ระบุกิจกรรมต่างๆ ที่ทดลอง 3) การพัฒนาแผนปฏิบัติการ

การลงมือปฏิบัติ (Act) ประกอบด้วย 1) เป็นการทำตามที่วางแผนไว้อย่างเป็นระบบ 2) การสื่อสารกับผู้อื่นและเข้าร่วมในกระบวนการ 3) ติดตามสิ่งที่เกิดขึ้น

การแลกเปลี่ยน (share) ประกอบด้วย 1) นำสิ่งที่ยังมีคำตอบไม่แน่นอนมาแลกเปลี่ยนในกลุ่ม 2) เชิญชวนคนอื่น ๆ ให้สะท้อนคิดว่า แต่ละคนได้พบอะไร 3) กำหนดขอบเขตข้อสรุปของแต่ละคนและพิจารณาสิ่งที่จะนำไปปฏิบัติเพื่อวางแผนในวงจรต่อไป

วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีกรอบคิดและเครื่องมือสำหรับการพัฒนาและกลยุทธ์ในการปฏิบัติ อย่างไรก็ตามไม่มีกลยุทธ์ใดที่เหมาะสมกับทุก ๆ บริบท แต่ต้องมีการปรับใช้ให้เหมาะสม

วิธีการศึกษาของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีหลายวิธีผู้วิจัย และผู้ร่วมวิจัยต้องพิจารณาตามความเหมาะสมกับสถานการณ์หรือประเด็นต่างๆ และร่วมมือกันในการสร้างวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสม (Gillis, A., & Jackson, W., 2002; McNiff, J. & Whitehead, J., 2006; Stringer & Genat, 2004) อย่างไรก็ตามนักวิจัยมักเลือกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างน้อย 3 วิธีเพื่อข้ามข้อจำกัดต่างๆ และเป็นการตรวจสอบสามเส้า (triangulate data) เพื่อสามารถแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ (Streubert, H. J. & Carpenter, D. R., 1995) ได้แก่ การสนทนากลุ่ม การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การบันทึกภาคสนาม การสัมภาษณ์การบันทึกประจำวัน การใช้แบบสอบถาม และการสำรวจ เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่นิยมใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) (Gillis, A., & Jackson, W., 2002; Greenwood and Levin, 2001; McNiff, J. & Whitehead, J., 2006) อย่างไรก็ตามจะนำเสนอวิธีการเก็บข้อมูล 3 วิธีได้แก่ การสนทนากลุ่ม การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์

การสนทนากลุ่ม เป็นรูปแบบการสัมภาษณ์แบบกลุ่มที่มีการสนทนาระหว่างผู้ร่วมวิจัยในการรวบรวมข้อมูลประมาณ 7-12 คน ซึ่งต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่กำลังศึกษา ในระหว่างการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยต้องสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการอภิปรายและกระตุ้นให้มีมุมมองต่างๆ (Marshall, C. & Rossman, G., 2016) ตามแนวคิดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการผู้มีส่วนร่วมทุกคนจะได้รับการยอมรับและให้คุณค่าเท่าเทียมกันทุกคน ให้โอกาสทุกคนมีส่วนร่วมในการสื่อสารขณะสนทนากลุ่ม (Robin McTaggart, 1997)

การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม เป็นวิธีการรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ที่มากพอ ผู้วิจัยจะกลายเป็นผู้ร่วมคนหนึ่งในกระบวนการสังเกตและสิ่งที่เกิดขึ้นในสถานการณ์นั้นๆ การฟัง การเห็น และประสบการณ์ที่เป็นจริงของสถานการณ์ทางสังคมของผู้มีส่วนร่วม (Marshall, C. & Rossman, G., 2016) ดังนั้นนักวิจัยเป็นเสมือนผู้สังเกตอย่างมีส่วนร่วม ไม่เพียงแต่กิจกรรมสังเกตการมีส่วนร่วม และลักษณะทางกายภาพของสถานการณ์แต่ยังต้องเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เหมาะสมในสังคม

การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม เป็นการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ การบันทึกเหตุการณ์และพฤติกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ผ่านการให้รายละเอียดและบันทึกภาคสนามอย่างเข้าใจ (Marshall, C. & Rossman, G., 2016) ผู้วิจัยเป็นผู้รู้ข้อมูลนั้นๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมของคนในสังคมที่ถูกคลี่ออกมา ผู้วิจัยต้องมีมุมมองที่กว้าง คาดการณ์ว่าอะไรจะเกิดขึ้นและมีโอกาสจะเกิดขึ้นต้องอธิบายรายละเอียดที่จะสื่อสารออกไป และอะไรคือสิ่งที่ยังมีความคลุมเครือในสถานการณ์ (Streubert, H. J. & Carpenter, D. R., 1995)

การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการที่มักใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่ส่งเสริมให้ผู้มีส่วนร่วมได้อธิบายสถานการณ์ต่างๆ ของเขา (Stringer, E. T., 2007) เป็นวิธีการเก็บข้อมูลที่เหมาะสมในการเก็บข้อมูลจากบุคคลที่มีประสบการณ์เรื่องนั้นๆ การสัมภาษณ์ทำให้ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงความคิดของคน และจดจำคำพูดของเขามาเขียน มากกว่าที่จะเขียนโดยใช้คำพูดของนักวิจัยเอง ผู้วิจัยศึกษาประเด็นต่างๆ เพื่อช่วยในการเข้าถึงมุมมองของผู้มีส่วนร่วมด้วยความเคารพ และให้เกียรติ (Marshall, C. & Rossman, G., 2016)

เป้าหมายสุดท้ายของการสัมภาษณ์คือ การมีปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้าระหว่างนักวิจัยและผู้มีส่วนร่วม ทั้งผู้วิจัยและผู้มีส่วนร่วมได้มีการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ซึ่งกันและกันผ่านกระบวนการสัมภาษณ์ดังนั้นในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ผู้มีส่วนร่วมทั้งหมดคือผู้ที่อยู่ในการพัฒนาแนวทางการสัมภาษณ์ (Streubert, H. J. & Carpenter, D. R., 1995)

สรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การผสมผสานการวิจัยประยุกต์ และการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเข้าด้วยกัน ผู้วิจัยและผู้มีส่วนร่วมได้มีการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ซึ่งกันและกันผ่านกระบวนการ ซึ่งประกอบด้วย การสังเกต การสะท้อนคิด การวางแผนการปฏิบัติและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมีวิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่ม การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์

2.3 แนวคิดเรื่องธรรมาภิบาลและการจัดการภาครัฐ

หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Government Framework) ประกอบด้วย 4 หลักการสำคัญ และ 10 หลักการย่อย ดังนี้

1) การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ประกอบด้วย

1.1) ประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดเกิดผลผลิตภาพที่คุ้มค่าต่อการลงทุนและบังเกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม ทั้งนี้ต้องมีการลดขั้นตอนและระยะเวลาในการปฏิบัติงานเพื่ออำนวยความสะดวก และลดภาระค่าใช้จ่าย ตลอดจนยกเลิกภารกิจที่ล่าสมัยและไม่มีความจำเป็น

1.2) ประสิทธิภาพ (Effectiveness) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องมีวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ปฏิบัติหน้าที่ตาม

พันธกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ มีการวางเป้าหมายการปฏิบัติงานที่ชัดเจนและอยู่ในระดับที่ตอบสนองต่อความคาดหวังของประชาชน สร้างกระบวนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐาน มีการจัดการความเสี่ยงและมุ่งเน้นผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศ รวมถึงมีการติดตามประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

1.3) การตอบสนอง (Responsiveness) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องสามารถให้บริการได้อย่างมีคุณภาพ สามารถดำเนินการแล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด สร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจ รวมถึงตอบสนองตามความคาดหวัง/ความต้องการของประชาชนผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความหลากหลายและมีความแตกต่างกันได้อย่างเหมาะสม

2) ค่านิยมประชาธิปไตย (Democratic Value) ประกอบด้วย

2.1) ภาระรับผิดชอบ/สามารถตรวจสอบได้ (Accountability) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องสามารถตอบคำถามและชี้แจงได้เมื่อมีข้อสงสัย รวมทั้งต้องมีการจัดวางระบบการรายงานความก้าวหน้าและผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย ที่กำหนดไว้ต่อสาธารณะเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบและการให้คุณให้โทษ ตลอดจนมีการจัดเตรียมระบบการแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาและผลกระทบใด ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น

2.2) เปิดเผย/โปร่งใส (Transparency) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ตรงไปตรงมา รวมทั้งต้องมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและเชื่อถือได้ให้ประชาชนได้ รับทราบอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนวางระบบให้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารดังกล่าวเป็นไปโดยง่าย

2.3) หลักนิติธรรม (Rule of Law) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องใช้อำนาจของกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับในการปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด ด้วยความเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียฝ่ายต่าง ๆ

2.4) ความเสมอภาค (Equity) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีการแบ่งแยกด้านชายหญิง ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม และอื่น ๆ อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงโอกาสความเท่าเทียมกันของการเข้าถึงบริการสาธารณะของ กลุ่มบุคคลผู้ด้อยโอกาสในสังคมด้วย

3) ประชาธิปไตย (Participatory State) ประกอบด้วย

3.1) การมีส่วนร่วม/การพยายามแสวงหาฉันทามติ (Participation/Consensus Oriented) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน รวมทั้งเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา/ประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องร่วมคิดแก้ไขปัญหา ร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินงานและร่วมตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน

3.2) การกระจายอำนาจ (Decentralization) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการควรมีการมอบอำนาจ และกระจายความรับผิดชอบในการตัดสินใจและการดำเนินการให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในระดับต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการโอนถ่ายบทบาทและภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือภาค ส่วนอื่น ๆ ในสังคม

4) ความรับผิดชอบทางการบริหาร (Administrative Responsibility) ประกอบด้วย

4.1) คุณธรรม/จริยธรรม (Morality/Ethics) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องมีจิตสำนึกความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็น ไปอย่างมีศีลธรรม คุณธรรม และตรงตามความคาดหวังของสังคม รวมทั้งยึดมั่นในค่านิยมหลักของมาตรฐานจริยธรรมสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ประมวลจริยธรรมข้าราชการพลเรือน และจรรยาบรรณวิชาชีพ ตลอดจนคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของระบบราชการไทย 8 ประการ (I AM READY) ได้แก่

I - Integrity ซื่อสัตย์และกล้ายืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้อง

A - Activeness ทำงานเชิงรุก คิดเชิงบวกและมีจิตบริการ

M - Morality มีศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม

R - Responsiveness คำนึงถึงประโยชน์สุขของประชาชนเป็นที่ตั้ง

E - Efficiency มุ่งเน้นประสิทธิภาพ

A - Accountability ตรวจสอบได้

D - Democracy ยึดมั่นในหลักประชาธิปไตย

Y - Yield มุ่งผลสัมฤทธิ์

สรุปได้ว่า หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ คือการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และการตอบสนอง ต้องสามารถให้บริการได้อย่างมีคุณภาพ ค่านิยมประชาธิปไตย ต้องมีความรับผิดชอบ โปร่งใส ยึดหลักนิติธรรม และความเสมอภาค ประชาธิปไตยให้ประชาชนมีส่วนร่วม พยายามแสวงหาฉันทามติ กระจายอำนาจ และกระจายความรับผิดชอบในการตัดสินใจ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบเป็นไปอย่างมีศีลธรรม คุณธรรม และตรงตามความคาดหวังของสังคม

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันและต่อต้านการทุจริต

2.4.1 กระบวนการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

กระบวนการดำเนินการเพื่อป้องกันการทุจริตในแต่ละส่วนราชการสามารถแยกการดำเนินการได้เป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สร้างจิตสำนึกโดยมุ่งพัฒนาให้ข้าราชการทุกระดับมีคุณธรรมจริยธรรม

ขั้นตอนที่ 2 ผนึกกำลังกับหน่วยงานอื่น และการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน สื่อมวลชน และประชาชนทุกหมู่เหล่า เพื่อเป็นแบบอย่างและเป็นกลไกขับเคลื่อนให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 3 ขับเคลื่อนในการปฏิบัติกับเจ้าหน้าที่ทุกระดับ ยอมรับและพร้อมใจในการร่วมคิดร่วมทำ เพื่อขับเคลื่อนคุณธรรม ให้เกิดขึ้นแก่หน่วยงานด้วยความภาคภูมิใจ

ขั้นตอนที่ 4 ตรวจสอบและประเมินผล เป็นเครื่องมือเพื่อให้หัวหน้าส่วนราชการและคณะกรรมการขับเคลื่อนการป้องกันการทุจริตในส่วนราชการ

ขั้นตอนที่ 5 กระบวนการพัฒนากระบวนการภายใน และพัฒนาระบบการบริหารงานของหน่วยงานที่เน้นความเสมอภาค โปร่งใส เป็นธรรมและสามารถตรวจสอบได้ในทุกขั้นตอน

2.4.2 แนวทางการเสริมสร้างทัศนคติและค่านิยมในความซื่อสัตย์สุจริต

การทุจริตในภาคราชการปัจจัยสำคัญส่วนหนึ่งอาจเป็นเรื่องของพฤติกรรมมนุษย์ อาจเกิดจากความเคยชินที่พบเห็นการกระทำนั้นที่เป็นตัวอย่างที่ไม่ดีหรืออาจเกิดจากการมีทัศนคติ ค่านิยม ที่เน้นวัตถุมากกว่าการมีจริยธรรม ดังนั้น แนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับทัศนคติและค่านิยมในความซื่อสัตย์ สุจริตต่อการปฏิบัติราชการของเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานราชการ จึงควรมีแนวทางในการดำเนินการดังนี้

1) **ระยะสั้น** (1) ผู้บริหารควรสอดส่องดูแลเรื่องการทุจริตในระบบราชการอย่างใกล้ชิด และต้องเป็นตัวอย่างที่ดี (2) หน่วยงานราชการควรยกย่องเจ้าหน้าที่ของรัฐในสังกัดที่มีความประพฤติชอบ และมีความซื่อสัตย์สุจริต โดยจัดให้มีคณะกรรมการที่ทำหน้าที่ยกย่องผู้ประพฤติตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต (3) หน่วยงานราชการประสานงานกับหน่วยงานภายในสังกัดให้จัดกิจกรรมประเภทอบรมศีลธรรม และจริยธรรม เป็นประจำและต่อเนื่อง (4) หน่วยงานราชการควรนำมาตรการในการปลูกฝังทัศนคติและอุดมการณ์เจ้าหน้าที่ของรัฐใน สังกัดให้มีความซื่อสัตย์สุจริต โดยการรักษาวินัยคุณธรรม และจริยธรรม

2) **ระยะยาว** (1) ภาคราชการควรเสริมสร้างทัศนคติและค่านิยมในความซื่อสัตย์สุจริตต่อการปฏิบัติราชการ (2) ควรส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์งานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. รวมถึงตลอดถึงการประชาสัมพันธ์ทางสื่อสารมวลชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับเยาวชนให้มีความซื่อสัตย์สุจริต มิใช่มุ่งพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว

แนวทางหรือมาตรการแก้ไขปัญหการป้องกันการทุจริตในสังคมไทย นอกจากการใช้มาตรการทางด้านกฎหมายในการปราบปรามแล้ว ควรนำหลักการบริหารจัดการบ้านที่ดีหรือหลักธรรมาภิบาลมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ควรจะต้องมีการสร้างเครื่องหมายแห่งความดีให้เกิดขึ้นกับตัวเองและสังคม เช่น หลักคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเป็นเครื่องหมายแห่งความดี มีจิตสำนึกที่ดี (ปิยะธิดา อภัยภักดิ์, 2561)

2.4.3 ยุทธศาสตร์แผนพลังประชารัฐ ขับเคลื่อนธรรมาภิบาล ต่อต้านการทุจริต พ.ศ.2560-2564

สร้างความเข้มแข็งภาคีเครือข่ายภาคประชาสังคมต่อต้านการทุจริต เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ปลูกจิตสำนึก ทัศนคติต่อต้านการทุจริตประพฤติมิชอบ ของภาคีเครือข่ายภาคประชาชน ส่งเสริม สนับสนุนการ เข้าร่วม เฝ้าระวัง และตรวจสอบการทุจริตอย่างจริงจังมีประสิทธิภาพด้วยการน้อมนำหลักการตามแนวพระราชดำรัส มาเป็นหลักคิดในการดำเนินการกำหนดยุทธศาสตร์ที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการอย่างแท้จริงรูปแบบและปัจจัยในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

2.4.4 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)

กำหนดในยุทธศาสตร์ที่ 6 การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบ และธรรมาภิบาลในสังคมไทย ซึ่งมีแนวทางการพัฒนาการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ เพื่อให้สังคมไทยมีวินัย โปร่งใส และยุติธรรม รวมทั้งสร้างความเข้มแข็ง เป็นภูมิคุ้มกันของสังคมไทย ให้ครอบคลุมภาครัฐ ภาคเอกชน และ ภาคประชาชน พร้อมทั้งเพื่อสร้างพลังการ

ขับเคลื่อนค่านิยมต่อต้านการทุจริต โดยมี 2 แนวทางหลักที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการผ่านภาคประชาสังคม คือ

1) การปลูกฝังให้คนไทยไม่โกงโดยส่งเสริม สนับสนุนให้ทุกภาคส่วนมุ่งสร้างจิตสำนึกและทัศนคติเชิงบวก และรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน ภาคเอกชน และสื่อมวลชนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังพฤติกรรมของข้าราชการ รวมทั้งพัฒนา และสร้างเครือข่าย คุ้มครองการแจ้งเบาะแสการทุจริตและประพฤติมิชอบในกลุ่มประชาชน และผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในการใช้ตำแหน่งหน้าที่ในทางมิชอบ

2) ป้องกันการทุจริต โดยมีแนวทางการสนับสนุนการสร้างกิจกรรมการป้องกันการทุจริตของภาคประชาชนอย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า กระบวนการป้องกันและปราบปรามการทุจริตนั้น จะต้องสร้างจิตสำนึก ฝึกกำลังขับเคลื่อน ตรวจสอบ และพัฒนากระบวนการ มีการเสริมสร้างทัศนคติและค่านิยมในความซื่อสัตย์สุจริต มีระยะสั้น คือมีการสอดส่องดูแล มีการให้การยกย่องคนดีมีคุณธรรม ตำหนิและลงโทษผู้ที่ทุจริต และระยะยาวเสริมสร้างทัศนคติและค่านิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับเยาวชน สร้างความเข้มแข็งภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน และสนับสนุนการสร้างกิจกรรมการป้องกันการทุจริต ปลูกฝัง สร้างจิตสำนึกและทัศนคติเชิงบวก รณรงค์ประชาสัมพันธ์

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมเครือข่ายมีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริต

หลักสำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการระดมความคิด พลังกาย พลังใจ และทรัพยากรในชุมชนออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลสภาพท้องถิ่น ความต้องการ และเจตคติของประชาชน ถ้าประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามและประเมินผลของการพัฒนาแล้ว จะทำให้ประชาชนยอมรับแผนงาน/โครงสร้างการพัฒนานั้น โดยใช้หลักประชาธิปไตยยึดเสียงส่วนใหญ่เป็นหลัก ภายใต้การสอดคล้องกับปรัชญาทางสังคมและการเมืองที่ต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วางแผน ดำเนินการ และติดตามประเมินผล (Sittiprijchachan, Piricam & Chotikakam, 2012) ซึ่งจะกลายเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ของประชาชน และประชาชนสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายนั้น มีประเด็นปัจจัยหลายประการขึ้นอยู่กับบริบทพื้นที่ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้น จึงเป็นบทบาทหน้าที่ของผู้ประสานงาน (เจ้าหน้าที่) ที่จะพิจารณาถึงความสอดคล้องเหมาะสมกับลักษณะของชุมชนนั้น ๆ ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุสามารถวิเคราะห์แยกได้ 4 ปัจจัย (อิทธิรัตน์ ราศิริ และอาจันต์ สงทับ, 2561) คือ

1) เจ้าหน้าที่รัฐเจ้าหน้าที่รัฐต้องมีทัศนคติ และจิตสำนึกที่ถูกต้อง ได้แก่ การยอมรับในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีความเชื่อ และเคารพในตัวชาวบ้านมีความเชื่อว่าชาวบ้านมีความสามารถ และเข้าใจในหลักการที่ว่าคนจะทำอะไร จะต้องทราบว่าจะได้อะไร จึงทำให้ด้วยความเต็มใจ โดยต้องสอบถามว่าเขาต้องการอะไร

2) การบริหาร และปัญหาเนื่องจากระบบราชการ ได้แก่ อำนาจการตัดสินใจยังอยู่ที่ ส่วนกลางการดำเนินงานมุ่งให้เกิดผลในระยะสั้นไม่เกิดผลในระยะยาว และเจ้าหน้าที่ไม่ประสานกัน และไม่มีเป้าหมายร่วมกัน ดังนั้น จำเป็นที่จะต้องมีการวางแผนการดำเนินโครงการ/กิจกรรมทั้งระยะ สั้น และระยะยาว รวมถึงการร่วมมือประสานกับภาครัฐ ภาคเอกชน รวมถึงประชาชนให้มีการ วางเป้าหมายสอดคล้องซึ่งกันและกัน

3) การจัดระเบียบทางสังคม วัฒนธรรม ค่านิยม และความเชื่อนับได้ว่ามีส่วนสำคัญเป็นอย่างมาก การโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ จำเป็นต้องมีความเหมาะสมกับ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ของสังคม วัฒนธรรมค่านิยมและความเชื่อ จึงควรพิจารณาให้ลึกซึ้ง และสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ความเป็นจริง

4) บทบาทของภาคีเครือข่ายของชุมชน มีความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้สึกรู้สึความเป็นเจ้าของ มีการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) การเสริมแรงให้กับคนในชุมชนเกิดการรวมตัว เข้ามา มีส่วนร่วม รวมถึงการแสดงออกถึงความต้องการของคนในชุมชนอย่างแท้จริง และให้ความสำคัญกับ การสร้างแกนนำในการดำเนินการ

การทำงานกับเครือข่าย ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายองค์กรเกษตรกร หรือเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน โดยหลักการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน แบ่งเป็น 4 ระยะ คือ ระยะเตรียมการ/ก่อเกิด ระยะจัดตั้ง เครือข่าย ระยะดำเนินการ และระยะขยายเครือข่าย ซึ่งแต่ละระยะนักส่งเสริมการเกษตรจะต้อง ทราบข้อมูลพื้นฐาน จุดร่วมของการเกิดเครือข่าย วัตถุประสงค์และข้อตกลงร่วมกัน รวมทั้งมีระบบ การติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกเครือข่าย การจัดกิจกรรมร่วมกันของเครือข่าย การบริหารจัดการ ข้อมูลเครือข่าย เพื่อให้สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมสนับสนุนได้ดังนี้ (วิสาหกิจชุมชน, 2563. ออนไลน์)

ระยะเตรียมการ/ก่อเกิด

- 1) ต้องศึกษาข้อมูลกลุ่ม องค์กรที่จะเข้าร่วมเป็นเครือข่าย
- 2) ร่วมค้นหากลุ่มเป้าหมายที่สนใจในวัตถุประสงค์การสร้างเครือข่ายเดียวกัน
- 3) ส่งเสริมการประสานงานกันระหว่างกลุ่ม องค์กร เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลก่อนการ ตัดสินใจสร้างเครือข่าย

ระยะจัดตั้งเครือข่าย

- 1) ประสานงานเพื่อให้เกิด การกำหนดวัตถุประสงค์ และข้อตกลงร่วมกัน
- 2) ร่วมวางแผนเครือข่าย
- 3) ส่งเสริมการสร้างและพัฒนาผู้นำเครือข่าย
- 4) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการพบปะกันระหว่างเครือข่าย

ระยะดำเนินการ

- 1) ส่งเสริมสนับสนุนการจัดตั้งเครือข่าย
- 2) ประสานงานเพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างเครือข่าย
- 3) ส่งเสริมการร่วมทำกิจกรรมของเครือข่ายและการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง
- 4) กระตุ้นเพื่อสร้างแรงจูงใจระหว่างเครือข่าย
- 5) ส่งเสริมการบริหาร จัดการข้อมูลอย่างต่อเนื่อง

ระยะขยายเครือข่าย

- 1) ต้องเป็นผู้เชื่อมประสาน หรือส่งเสริมการประสาน ความร่วมมือระหว่างเครือข่าย

- 2) ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายให้เข้มแข็ง
- 3) พัฒนาต่อยอดการสร้างเครือข่ายทั้งแนวราบและแนวตั้ง
- 4) มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการพัฒนาเครือข่าย

สรุปได้ว่า การส่งเสริมเครือข่ายมีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริต การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ร่วมระดมความคิด ทั้งพลังกาย พลังใจ ร่วมกำหนดนโยบาย วางแผน ดำเนินการ และติดตามประเมินผล และการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เป็นประโยชน์ สร้างความรู้สึกรักความเป็นเจ้าของ มีการเสริมสร้างพลังอำนาจ และแสดงออกถึงความต้องการของคนในชุมชนอย่างแท้จริง

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการต่อต้านทุจริต

ธรรมคัมภีร์โลก 2 คือ ปกครองควบคุมจิตใจมนุษย์ไว้ให้อยู่ในความดี มิให้ละเมิดศีลธรรม และให้อยู่กันด้วยความเรียบร้อยสงบสุข ไม่เดือดร้อนและสับสนวุ่นวาย มี 2 คือ หิริ ความละอายแก่ใจในการทำความผิด โอตตัปปะ ความสะดุ้งกลัวต่อผลแห่งบาป

ธรรมทั้งสองประการนี้ทรงแสดงว่า เป็น โลกपालธรรม คือธรรมที่รักษาคุ้มครองโลก คือหมู่สัตว์ให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขตามสมควร นอกจากจะเรียกว่าเป็นโลกपालธรรมแล้ว ยังถือว่าเป็นเทวธรรม คือ ธรรมที่จะสร้างคนให้เป็นเทพบุตรเทพธิดาด้วยร่างกายที่เป็นมนุษย์นี้เอง หากเราสังเกตให้ดีจะพบว่า หิริโอตตัปปะ เป็นธรรมที่เกิดขึ้นภายในใจของคนทุกคน ในลักษณะที่ค่อยเกิดขึ้นมาตามลำดับ ท่านจึงเรียกธรรมสองประการนี้ว่า มโนธรรม คือธรรมที่เกิดมีอยู่ภายในจิต หิริ โอตตัปปะ เป็นมโนธรรมนี้เองที่แยกให้แตกต่างจากสัตว์ ในด้านพฤติกรรมที่ปรากฏออกมาด้านกาย วาจา เพราะใจประกอบด้วยความสำนึกอันมีหิริโอตตัปปะเป็นหลักยึดเหนี่ยวพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลในสังคม จะยึดหลักการไม่เบียดเบียนตนเอง คนอื่นให้เดือดร้อน เพราะพฤติกรรมต่าง ๆ จะอยู่ภายใต้การควบคุมของหิริโอตตัปปะ ให้สังเกตว่า หิริโอตตัปปะ เป็นความสำนึกที่เกิดขึ้นจากการยอมรับ ความสำคัญของตนเอง สังคม เงื่อนไขทางสังคมและศาสนาเป็นต้น เช่น การพิจารณาถึงชาติตระกูล อายุ จิตใจที่เข้มแข็ง การศึกษา เสียสละจากคนอื่น ความรู้สึกตำหนิตนเอง โทษทางบ้านเมือง การตกนรกหลังจากตาย เป็นต้น ความรู้สึกสำนึกเหล่านี้จะค่อยๆเกิดขึ้น เมื่อคนสำนึกเห็นถึงคุณค่า ความงดงาม อันเกิดขึ้นจากการมีความละอายแก่ใจ และความสะดุ้งกลัวต่อบาป และผลบาป (พระครูโสภณคณาภรณ์, ตอบปัญหาทางพระพุทธศาสนา 2, 2522)

ความสันโดษ สันโดษ มาจากภาษาบาลีว่า สันโตสะ สัน แปลว่า ตน โตสะ แปลว่า ยินดี สันโดษ จึงแปลว่า ยินดี ชอบใจ พอใจ อิ่มใจ จุใจ สุขใจ กับของของตน หมายความว่าโดยย่อคือ ให้รู้จักพอ รู้จักประมาณ ลักษณะของความสันโดษ

- 1) สแกน สันโดษ ยินดีกับของของตน หมายถึง ยินดีกับสิ่งที่ตนมีอยู่แล้ว
- 2) สันเตน สันโดษ ยินดีกับสิ่งที่ได้มา หมายถึง ยินดีกับของส่วนที่ตนได้มา
- 3) สเมน สันโดษ ยินดีโดยมีใจสม่ำเสมอ หมายถึง ไม่รู้สึกดีใจจนเกินไปเมื่อได้พบสิ่งที่ถูกใจ และไม่เสียใจจนเกินไป เมื่อต้องประสบกับสิ่งที่ไม่ถูกใจ

สุจริต 3 คือ ประพฤติดี ประพฤติชอบ ประกอบด้วย 1) กายสุจริต ความประพฤติชอบด้วยกาย คือ งดเว้นตรงข้ามกับปาณาติบาต อทินนาทานและกาเมสุมิฉฉาจาร 2) วจีสุจริตความประพฤติชอบด้วยวาจา คือ ประพฤติตรงข้ามกับมุสาวาทา ปิสุณาวาจา ผรุสวาจา และสัมผัปปลาปะ และ 3) มโนสุจริต

ความประพฤติดชอบด้วยใจ คือ ประพฤติอนภิขณา อพยาบาทและสัมมาทิฎฐิ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

หลักธรรมอื่น ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้เคยแสดงไว้อยู่เสมอให้สังคมปฏิบัติ เพื่อไม่ให้มีการเบียดเบียนด้วยกาย วาจา ใจซึ่งกันและกัน เช่น 1) ความมีสติ คือ ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท รู้เท่าทันเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน 2) การรู้จักทำแต่กรรมดี ประกอบแต่กุศลกรรมอยู่เป็นประจำ 3) การมีปัญญาใคร่ครวญในสิ่งที่ชอบ คบแต่เพื่อนดี คอยช่วยเหลือและให้กำลังใจต่อกัน เป็นต้น

พุทธธรรมกับการป้องกันการคอร์รัปชัน ในสังคมไทย

ในหลักการทางพระพุทธศาสนามี แนวคิดที่ปรากฏในพระไตรปิฎก คือ ตถาคตกถ่าว อย่างใด (ยถาวาทิ) ก็ทำอย่างนั้น (ตถากาโร) ทำ อย่างใด (ยถากาโร) ก็กล่าวอย่างนั้น (ตถาวาทิ) ฉะนั้นชาวโลกจึงเรียกว่า “ตถาคต” (ช.อิตติ. (ไทย) 25/112/496) แปลว่าเมื่อจะเป็นคนสอนคน ต้องมี ทักษะความรู้ และปฏิบัติได้ พุทธพจน์จึงมีคำว่า “วิชชา จรณสัมปันโน” (วิ.มหา.(ไทย) 1/1/1) ที่ แปลว่าถึงพร้อม ด้วยความรู้และการปฏิบัติ สรุปคือ สิ่งที่พระพุทธเจ้าสอน นำมาบัญญัติเป็นหลักศีล หรือวินัย เป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่เคย “ล่วงละเมิด” ในสิ่งที่เป็นข้อห้าม และไม่เคยละเว้นในส่วนที่เป็น “หลักธรรม” หรือหลักการทำให้เจริญ ดังนั้น พระพุทธเจ้า จึงเป็นแบบอย่าง ต้นแบบในการดำเนิน หรือทำให้เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิต แปลว่า คนจะ สอนคน คนจะเป็นผู้นำคน คนจะเป็นนักการเมือง นักการศาสนา นักบริหารจัดการ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อควบคุมคนให้เป็นสมาชิกในสังคม ต้องเป็นผู้ “มั่นคง” ในหลักการที่ตัวเองเป็นผู้บัญญัติ หรือถือ สมทาน แปลว่านักบวช ผู้นำศาสนา นักการเมือง บุคลากร ในองค์กรภาครัฐ ต้องเป็นตัวอย่างในการ รักษาหลักการที่ถูกต้องของศาสนาตัวเอง มั่นคง ในการที่จะทำตามศาสนาของตัวเองอย่างบริสุทธิ์ ไม่ปลอมแปลงแม้กระทั่งหลักการ หรือคำสอนของ ตัวเอง จากนั้นเป็นแบบอย่างในการส่งต่อสู่สาธารณะ กระทำตนเป็นแบบอย่างตามหลักการทางศาสนา แล้วส่งต่อเป็นพฤติกรรมที่เที่ยงตรง ซื่อตรงอย่าง เหมาะสม สู่สาธารณะ แปลว่า พูดได้ ทำได้ สอนได้ กระทำตนให้เป็นแบบอย่าง เพื่อสร้างตัวแบบต่อสังคม จากนั้นผู้ที่มีส่วนต่อการออกกฎหมายใช้กฎหมาย หรือบังคับใช้ หรือรณรงค์ให้ผู้อื่นใช้กฎหมาย ต้อง เป็นแบบอย่างในทุก ๆ เรื่องตามข้อบัญญัติกฎหมาย เพราะถ้ากระทำในทางตรงกันข้าม จะเท่ากับว่าคุณค่าความศักดิ์สิทธิ์ และคุณค่าของกฎหมายก็ จะหายไป ไม่เกิดผลในทางปฏิบัติ ทั้งจะกลายเป็น กฎแห่งการเลือกปฏิบัติ ถ้าเกณฑ์ทางศีลธรรมและ กฎหมาย ถูกที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องเลือกปฏิบัติได้หรือ ปฏิบัติเกิดมาตรฐานที่แตกต่างกัน ผลจะกลายเป็น ปัญหาขององค์กรไปในที่สุด

ตามแผนยุทธศาสตร์ที่ 1 ของหน่วยงาน ป.ป.ช. ที่ทำหน้าที่โดยตรงในการส่งเสริม กระตุ้น ป้องปรามต่อการทุจริตคอร์รัปชัน ได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่ 1 คือ “ปลูกจิตสำนึก ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และสร้างวินัยแก่ทุกภาคส่วน” ใน แนวคิดนี้ ป.ป.ช. ได้ร่วมมือกับองค์กรศาสนา องค์กรภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนในการขับเคลื่อน และกระตุ้นเตือนร่วมกับองค์กรอื่น ที่จะช่วยกัน สร้างเครื่องมือหรือกลไกป้องกันกลโกง ไม่ให้ เกิดขึ้นในสังคม หรือรณรงค์การ “โกง” ในศาสนิก ผู้นำถือศาสนานั้น ๆ โดยอาศัยหลักคิดอุดมคติทาง ศาสนา เป็นเครื่องมือหรือกลไกในการรณรงค์และ ช่วยให้เกิดในสังคมไทยให้น้อยที่สุด

โดยหลักการในทางพระพุทธศาสนา พบว่าในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามีข้อมูลหลาย แหล่ง ที่แสดงโทษของการ “โกง” หรือการเบียดบัง ทรัพย์ หรือสิ่งของอันไม่พึงประสงค์ หรือการได้มา โดย

ไม่สุจริต แม้แต่เพียงแค่เฉียดกล้ากรายยัง ต้องโทษเกือบประหารชีวิต (ขุ.จรรยา. (ไทย) 33/16-23/759-760/จिरาภรณ์ สุธัมมสภา และ ภูเบศ วณิชชานนท์, 2557) แปลว่าการ “เบียดบัง” ทรัพย์สินในทุกรณเป็นเหตุนำไปสู่ความเสื่อม หรืออันตรายต่อชีวิตได้ทั้งสิ้น (ม.ม. (ไทย) 13/446/558/, บงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา, 2557)

หลักปฏิบัติในเรื่องศีล 5 เป็นบัญญัติ พื้นฐานในเชิงสังคม (สุวัฒน์ อินทรประไพ, 2557) ซึ่งเราจะเห็นว่า ศีลโดยเฉพาะข้ออทินนาทาน มีแนวคิดเรื่องสัมมาอาชีวะ ที่เป็นเครื่องการันตีว่า พระพุทธศาสนา ไม่สนับสนุนหรือส่งเสริมการ “เบียดบัง” ทั้งทรัพย์สินของบุคคล ปัจเจก หมู่คณะ ส่วนรวม และสาธารณะประโยชน์ หรือ ของภาครัฐ อันมีความหมายถึงการฉ้อโกงทุกรณ ดังนั้น หลักการทางพระพุทธศาสนา สามารถนำมาอธิบายประยุกต์ใช้ป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันได้ คือ

1) การใช้หลัก “ธรรมวินัย” หรือ “หลักการ” ให้เป็นสิ่งสำคัญที่สุด หมายถึง พระพุทธศาสนา ให้ยึดหลักการดังมีหลักฐานว่า ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะปรินิพพานพระอานนที่ได้ทูล ถามว่า จะมอบให้ใครเป็นผู้นำพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้ตอบว่า “ธรรมวินัยจะเป็นศาสดาแทนเรา” (ปัจฉิมวาจา : ที.มหา. (ไทย) 10/216/164) ในความหมายคือหลักการ อันเป็นอุดมคติ แกนกลางจะเป็นสิ่งสำคัญสูงสุด เพื่อยึดถือ เพื่อการปฏิบัติหรือให้ผู้อยึดถือได้ปฏิบัติในความหมาย คือ ศีลธรรมต้องเป็นศีลธรรม กฎหมายต้องเป็น กฎหมาย ความโปร่งใสต้องเป็นความโปร่งใส นัยยะนี้คือ หลักการต้องเป็น “บัญญัติ” ของทุกสังคมหรือทำให้คนมีความสุจริตในหน้าที่ซึ่งตรงต่อหน้าที่ ดังกรณี ครูบาตีบ อุบลี วัดหัวฝาย สุโขทัย (พ.ศ. 2440-2515) เกจิผู้เป็นศิษย์ครูบา ศรีวิชัย (พ.ศ. 2421-2481) ที่มีประวัติถึงความมุ่งมั่นชื่อตรงต่อ “มังสวิรัต” จนกระทั่งมรณภาพด้วยโรคขาดสารอาหาร หรือ “พระยาพิชัยดาบหัก” (พ.ศ.2284- 2325) (ทรงพล นาคเอี่ยม, 2550) ที่ยอมสละชีวิตเพียงเพราะต้องการยืนยันต่อเจตนารมณ์แห่งความ “ซื่อสัตย์” พร้อมวลีเด็ดว่า “ไม่เป็นข้าสองบ่าว ไม่เป็นจ้าวสองนาย” รวมไปถึง “พันท้ายนรสิงห์” ในประวัติศาสตร์ที่มุ่งมั่นต่อความจริงและความถูกต้อง ที่ยืนยันต่อความตายเพื่อที่จะรักษา “กฎ” ไว้ ดังนั้น แนวคิดทางพระพุทธศาสนา คือ การยึดหลักการที่จะเป็นสิ่งสำคัญหรือรักษาความถูกต้องไว้ ดังมีแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่ว่า “จงสละมือเพื่อ รักษาแขน สละแขนเพื่อรักษาชีวิต และยอมสละ ชีวิตเพื่อรักษาธรรม (ความถูกต้อง)” (ขุ.ชา (ไทย) 28/470/177) ดังนั้นหากสังคมถูกทำให้เป็นสังคมแห่งความจริง ถือกฏกติกาที่ถูกต้องเหมือนพระพุทธเจ้าทรงทูลตอบคำถามพระอานนที่ว่า จะมอบให้ใครเป็น “ศาสดา” แทนพระองค์หลังปรินิพพานแล้ว พระพุทธศาสนายืนยันเจตนารมณ์ที่ชัดเจนว่า “หลักการ” สำคัญกว่าตัวบุคคลและ หลักการเป็นอุดมคติสูงสุดในดำเนินทั้งในส่วนชีวิตและองค์กร เมื่อมาประยุกต์ใช้กับการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน หลักพุทธธรรมต้องเข้มข้นจริงจัง หลักกฎหมายย่อมสำคัญสุด ต้องมีอำนาจในการบังคับใช้โดยไม่เลือกปฏิบัติ โดยถือแนวคิดในเรื่องหลักการสูงสุดสำคัญสุด ตามที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา

2) การใช้หลักศีล 5 โดยเฉพาะข้อ อทินนาทาน (วิ.มหา.(ไทย) 1/130-131/98) ซึ่งเป็นหลักการป้องกันความมั่นคงของมนุษย์ในด้านทรัพย์สิน ที่จะไม่ถูกละเมิดจากผู้ใด คณะใด หรือ กลุ่มใด ต่อทรัพย์สินส่วนบุคคล ส่วนรวม สาธารณะ และส่วนรวมของประเทศชาติ ย่อมจะไม่ถูกคุกคาม เบียดบัง หรือให้ได้มาด้วยวิธีการไม่ถูกต้อง ดังนั้น ศีลข้อนี้จะมีส่วนสนับสนุนให้เกิดการหวงแหนทรัพย์สินของตนเอง รู้คุณค่าของทรัพย์สินส่วนตนที่ถูกทำให้เป็นส่วนรวม (ภาษี) ในระบบรัฐ การบริจาค (องค์กรการกุศล) ผู้เสียภาษี หรือผู้บริจาคมมีสิทธิ์ที่จะหวงแหนภาษีหรือผลประโยชน์ใน

นามรัฐ ส่วนรวม โดยมีบทบาทร่วมตรวจสอบ คณะ บุคคล ที่จะมาใช้งบประมาณของแผ่นดิน กระตุ้นให้เขาเหล่านั้นจะต้องตระหนักว่า จะไม่ละเมิดหรือใช้ในทางที่เป็นการเบียดบังหรือเอาเปรียบแผ่นดิน และประชาชนด้วยการ “ฉ้อราษฎร์บังหลวง” เมื่อเงินภาษีไปอยู่ในรูปเงินรวมของแผ่นดินที่ควรเป็นประโยชน์ของประชาชนทั้งประเทศอย่างเสมอภาคเท่าเทียม ต้องไม่ถูกเบียดบังด้วยผู้บริหารภาครัฐ/เอกชน ข้าราชการ นักการเมือง ที่ไม่ได้บริหารให้เป็นไปโดยสุจริต ดังนั้นกระบวนการของศาลต้องครอบคลุมไปถึงการเบียดบังมิใช่แค่การรักษาทรัพย์สินในกระเป๋าของตัวเองที่หามาได้ ดังนั้น ทุกคนต้องตระหนักเห็นความสำคัญของความสุจริต และหาทางช่วยป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันหรือการเบียดบังทรัพย์สินส่วนรวม

ดังแนวคิดของพระพรหมบัณฑิต (2557) ให้ทัศนะของศาลใช้ป้องกันการ การคอร์รัปชันไว้ว่า “... เวลาที่เราจะต่อต้านทุจริตคอร์รัปชันไม่นำหลักธรรมศีล 5 เข้าไปได้อย่างไร โดยเฉพาะในข้อ อทินนาทาน ธรรมมาภิบาลจะต้องมีความ Transparency เป็นข้อหนึ่งในนั้นก็คือ ความโปร่งใส ทำอย่างไรให้คนโปร่งใสก็ให้คนมีศีล มีธรรม เภยจศีล เภยจธรรมต้องเข้ามา...” ดังนั้น กฎทางศีลธรรม จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมอย่าง ชัดเจนในฐานะเป็นหลักปฏิบัติสากลของชาวพุทธ พร้อมส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นกลไกขับเคลื่อนให้ เกิดผลในทางปฏิบัติ เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ทรัพย์สินต้องชัดเจน แยกให้ออกระหว่างส่วนรัฐ ส่วนตน และส่วนองค์กร และไม่ละเมิด เบียดบัง เบียดเบียน โดยประการ ทั้งปวงโดยมีหลักศาสนาเป็นเครื่องกระตุ้น เตือน หลักกฎหมายของรัฐช่วยควบคุมป้องกัน

3) การใช้หลักปฏิบัติเรื่อง “สัมมาอาชีวะ” การสอนให้ประชาชนชาวพุทธ ประกอบอาชีพที่สุจริต มีคำสอนว่า “ชาวพุทธต้องไม่ประกอบอาชีพ มิฉฉาวฉินชา” อันหมายถึงอาชีพที่ต้องไม่เบียดเบียน ตนเอง เบียดเบียนชีวิตคนอื่น เบียดเบียนสังคมในภาพรวม ดังนั้นการที่จะป้องกันแก้ไข การคดโกงตามหลักพุทธธรรม คือ ต้องส่งเสริมให้เกิดการ “ยังชีพ-ประกอบอาชีพ” ที่ “สุจริต” เป็นไปตามครรลองที่สุจริตชนพึงกระทำตามกรอบของหลักพุทธศาสนาที่เรียกว่า “สัมมาชีพ” (วิ.มหา (ไทย) 4/13/21) อันเนื่องด้วยวิธีการปฏิบัติและหลักคุณธรรมทางศาสนาที่จะยึดสมาทานถือไว้ว่า ถูกต้อง จะยังคงเป็นความถูกต้องรัฐต้องเข้าไปสร้างอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้เพื่อส่งเสริมให้ประชาชน พลรัฐในภาพรวมยังชีพด้วยคุณภาพชีวิตที่เป็นปกติสุข

4) การใช้หลักปฏิบัติ “สุจริต” หมายถึง ความประพฤติดี ความประพฤติชอบ ประพฤติตรงและจริงใจไม่คิดคดทรยศ ไม่คดโกง และไม่หลอกลวง คนจะได้ชื่อว่ามีคุณสัจย์ต้องมีความจริง 5 ประการ

4.1) จริงต่อการงาน คือ ทำอะไร ทำจริง มุ่งให้งานสำเร็จเกิดประโยชน์ส่วนตนหรือส่วนรวมได้จริง

4.2) จริงต่อหน้าที่ คือ ทำจริง ในงานที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งเรียกว่า หน้าที่ทำงาน เพื่อ งาน ทำงานให้ดีที่สุด ไม่เลินเล่อ ไม่หละหลวม ไม่หลีกเลี่ยงบิดพลิ้ว คือ หลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ ต้องเอาใจใส่หน้าที่ให้งานสำเร็จเกิดผล

4.3) จริงต่อวาจา คือ การพูด ความจริง ไม่กลับกลอก รักษาวาจาสัตย์อย่างเคร่งครัดพูดจริงทำจริงตามที่พูด

4.4) จริงต่อบุคคล คือ มีความจริงใจต่อคนที่เกี่ยวข้อง ต่อมิตรและผู้ร่วมงาน จริงใจต่อเจ้านายของตน เรียกว่ามีความจงรักภักดี จริงใจต่อผู้มีพระคุณ เรียกว่า มีความกตัญญูกตเวที

4.5) จริงต่อความดี คือ มุ่งประพฤดี แต่ความดีจนติดเป็นนิสัยเป็นบุคคลที่ประกอบด้วยคุณธรรม คือ หิริ ความละอายบาป ละอายใจต่อ การทำชั่ว โอดตปปะ ความกลัวบาป เกรงกลัวต่อความชั่ว

เมื่อประมวลออกมาความสุจริต ความ “จริง” จึงหมายถึง การกระทำที่ “โปร่งใส” และตรงไปตรงมา ไม่เบียดบังทรัพย์สินของส่วนรวม คำว่า “สุจริต” ต้องตรงกับความโปร่งใส และในความโปร่งใส เป็นพฤติกรรมและการกระทำที่สุจริต ที่ควรให้เกิดขึ้นกับการบริหารในทุกองค์กร ดังที่พระพรหมบัณฑิต (2557) เคยกล่าวไว้ คือ “...พุทธภาษิตว่า “นตฺถิ ตณฺหา สมนํหิ” แม่น้ำเสมอด้วยตมฺหา หามิไม่ แม่น้ำยังมีวันเต็มแต่ ตมฺหาไม่มีวันเต็มเปี่ยม อยู่ที่ไหนในระบบ เศรษฐศาสตร์ และชาวพุทธว่าอย่างไร มันจะเกิดกระตุ้นตมฺหาเขาเรียกว่า บริโณคนิยม ต้องการกำไรสูงสุด โฆษณาให้เกิดอุปสงค์ กระตุ้นตมฺหา ไม่รู้จัก มุ่งบริโณมากกว่าผลิต ไม่ได้ด้วยเล่ห์ก็เอาด้วยกล ไม่ได้ด้วยมนต์ก็เอาด้วยคาถา อยากจะมี IPHONE ขึ้นมาเอาเงินมาจากไหน งานก็ยังไม่ทำ ลัก ขโมย คอร์รัปชัน เยอะแยะไปหมดเพราะต้องการสินค้า ต้องการบริโณมากกว่าผลิตและมองเห็น การผลิตเป็นหน้าที่คือการทำงานให้สุจริตมาใช้ในระบบเศรษฐศาสตร์ ไม่ได้มองเห็นการทำงานเป็นการปฏิบัติธรรม ประพฤติหน้าที่คือการทำงานให้สุจริตไม่อยู่ในความคิด...” หรือพระบรมราชาบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 พระตำหนักจิตรลดารโหฐานในคราวพระราชทานเพื่ออัญเชิญ ลงพิมพ์ในหนังสือวันเด็ก ปีพุทธศักราช 2531 วันที่ 18 พฤศจิกายน 2530 ดังนี้ “ความซื่อสัตย์สุจริต เป็นพื้นฐานของความดีทุกอย่างเด็ก ๆ จึงต้อง ฝึกฝนอบรมให้เกิดมีขึ้นในตนเอง เพื่อจักได้เติบโต ขึ้นเป็นคนดีมีประโยชน์ และมีชีวิตที่สะอาดที่เจริญมั่นคง”

สุจริตเป็นหัวใจสำคัญที่ประกอบด้วย กายสุจริต 3 วาจาสุจริต 4 และใจสุจริต 3 อันจะมีผลต่อการควบคุม ป้องกันการคอร์รัปชันไม่ให้เกิดขึ้นตามแนวทางพระพุทธศาสนาอย่างสำคัญด้วยเช่นกัน รวมทั้งความสุจริตยังมีผลต่อการนำไปประยุกต์ใช้ทางกฎหมาย การบริหารบ้านเมือง กิจการขององค์กรภาครัฐและเอกชนด้วยความสุจริตโดยมีเป้าหมายคือไม่โกงด้วยเช่นกัน

5) สนับสนุนให้ผู้นำศาสนาต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ยืนยันหลักการที่ถูกต้อง และเป็นผู้เข้าไปสนับสนุนส่งเสริม หมายถึง ผู้นำทางศาสนา ต้องเป็นแบบอย่างในการที่จะกระทำหรือไม่กระทำให้เกิดการเป็นแบบอย่างต่อการทำความดีในการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับหลักการทางศาสนาให้เป็นอย่างดี “สร้าง” ตัวแบบของความถูกต้อง ผู้นำศาสนาต้องนำหลักการที่ถูกต้องมีอยู่ในศาสนา มาอธิบาย สื่อสาร ผ่านช่องทางต่าง ๆ (พระปลัดระพี พุทธิสาร, 2559) เพื่อสนับสนุน ส่งเสริม มุ่งตรงไปยังศาสนิกของตนเองให้มุ่งมั่น หรือมั่นคงต่อการเข้าถึงหลักการตามหลักศาสนาของตนเอง เพื่อป้องกันการไม่โกงหรือการทุจริตหรือลดการทุจริต รวมทั้งเข้าไปกระตุ้นให้เกิดความเข้าใจหรือตระหนักต่อความดีงามตามแบบของหลักการที่ถูกต้อง และมีตัวแบบคือผู้นำศาสนาเป็นตัวอย่างหรือหลักการที่เหมาะสมเป็นผู้ดำเนินการให้เกิดการปฏิบัติ โดยปราศจากการ “ทุจริต” ในทุกระดับตั้งแต่บุคคล ตัวเอง อย่างตรงไปตรงมา ทำหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต แม้กระทั่งในครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ เป็นเบื้องปลาย

6) การสร้างและใช้กลไกทางศาสนา/รัฐ/องค์กรเอกชน/ในการตรวจสอบซึ่งกันและกัน ที่อาจมีคำเรียกว่า “ประชารัฐ/ประชาสังคม” ที่ต่างฝ่ายต่างเป็นภาคีแห่งความดีงาม สมานความดีตามหลักการศาสนา สำนึกในหลักการทางศาสนา มองเห็น “ภัย” ของการโกงทุจริตในทุกรูปแบบว่า เป็น

ความผิดบาป แล้วหาทางชี้เบาะแส การเข้าไป ตรวจสอบผลได้เสียในฐานะประชาชนเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงในการแก้ปัญหาและการป้องกัน อันจะเกิดขึ้นของสัญญาประชาคมในรูปลักษณะต่าง ๆ (ประชาสังคม) แล้วต้องเข้ากระตุ้นให้ทุกฝ่ายตระหนักต่อความดี และยินดีต่อความดีอย่างเหมาะสม (ประชารัฐ) การสร้างกฎหมายเฉพาะที่มีความชัดเจน รัดกุม และครอบคลุม โดยมีเป้าหมายเพื่อป้องกันและแก้ไขการทุจริตอันจะเกิดขึ้นจากการคอร์รัปชันในทุกประเภทที่จะเกิดขึ้นในสังคมนี้

ดังนั้นเมื่อก้าวโดยสรุป หลักพุทธธรรมทางศาสนาจะเข้าไปเป็นกลไก เครื่องมือในการเข้าไปสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติตามหลักการ คำสอนทางศาสนา โดยมีเป้าหมายเพื่อการรณรงค์ป้องกันหรือหยุดการกระทำที่เรียกว่า “ทุจริต” อันเกิดขึ้นในทุกวงการและคนในทุกศาสนาก็เป็นเครื่องมือหรือกลไกที่จะป้องกันหรือแก้ไขไม่ให้เกิดการณ์เหล่านี้เกิดขึ้น หรือเกิดขึ้นแต่อย่างน้อยหรืออยู่ในฐานะที่จะควบคุมได้ ดังนั้น ศาสนิกทุกองค์กรทางศาสนาต้องแสดงจุดยืนในเรื่องหลักการที่ถูกต้องในการป้องกันการโกง ทุจริตให้เป็นไปตามหลัก (ก) การประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง และสามารถนำแบบอย่างนั้นมาเป็นตัวแบบในระบบสังคมโดยรวมได้ รวมทั้งนำรูปแบบหรือตัวแบบนี้ให้ปรากฏเป็นพฤติกรรมเชิง ประจักษ์ได้ (ข) รณรงค์ หรือส่งเสริมให้คนผู้เป็นศาสนิกของตนเอง ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญว่า การ “ผิดศีล” ตามหลักศาสนบัญญัติในสถานการณ์ “เอาเปรียบ-เบียดบัง-ทุจริต-โกง” เป็นพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องตามหลักศาสนบัญญัติ รวมทั้งสร้างการตระหนักรู้ กำหนดกระทำ นำพาให้เกิดการปฏิบัติเป็นสิ่งอันจะพึงเกิดขึ้นในสังคมประชาชาติในองค์รวม เพื่อป้องกันการทุจริตทั้งระดับบุคคล องค์กร และประเทศชาติ เพื่อนำพาให้เกิดสันติสุขและคุณภาพชีวิตที่เหมาะสม

2.7 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชุมแพ แสนยะบุตร และศุภวัฒน์กร วงศ์นวนสุ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง “การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและภาคประชาชนต่อต้านการทุจริตขององค์กรชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนในเขตเทศบาลตำบลกลางหมื่น อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์” ผลการศึกษาพบว่า 1) กระบวนการและวิธีการในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เกิดจากการประกาศเจตนารมณ์ของสมาชิกชุมชน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริตในพื้นที่ของตน ซึ่งมีการเข้าร่วมในรูปแบบจิตอาสา จนเกิดเป็นองค์กรชุมชนเพื่อต่อต้านการทุจริตทั้งนี้ ปัจจัยหลักของความสำเร็จที่ทำให้เกิดการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนเพื่อต่อต้านการทุจริต ในเขตเทศบาลตำบลกลางหมื่น ประกอบด้วยศักยภาพนโยบายของผู้นำกลไกการตรวจสอบ และการสนองตอบความต้องการของประชาชน และ 2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและภาคประชาชนต่อต้านการทุจริต ประกอบด้วยสมาชิกในชุมชนพึงตระหนักรู้บทบาทหน้าที่ของตนถือปฏิบัติอย่างเต็มกำลังความสามารถ เน้นการสร้างสามัคคีและแนะนำแนวทางที่ถูกต้อง หากจะนำรูปแบบการดำเนินการนี้ไปใช้จำเป็นต้องทำความเข้าใจว่าจะสามารถนำตัวแบบนี้ไปใช้ได้เหมาะสมตามสภาพพื้นที่ชุมชนของตนได้หรือไม่ เนื่องจากบริบทของแต่ละสถานที่ย่อมมีความแตกต่างกัน

สมชาย ชูเมือง (2563) ได้ศึกษาเรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายการต่อต้านการทุจริตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาญจนบุรี” ผลการวิจัยพบว่า 1) เครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาญจนบุรี มี 2 เครือข่าย คือ เครือข่ายที่แต่งตั้งโดยผู้ว่าราชการจังหวัด และเครือข่ายที่เกิดจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอง 2) การเสริมสร้างเครือข่ายการต่อต้านทุจริตขององค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่นในจังหวัดกาญจนบุรี มี 7 กระบวนการดังนี้ 1. การสร้างความตระหนักรู้ถึงผลกระทบ 2. การสร้างอุดมการณ์ผ่านการเรียนรู้ประสบการณ์ 3. การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน 4. การพัฒนาศักยภาพบุคลากรรักความซื่อสัตย์และความยุติธรรม 5. การวางแผนการป้องกันการทุจริต 6. การส่งเสริมและดำเนินการเฝ้าระวังการทุจริต 7. การสรุปบทเรียนประเมินผล และ3) แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการต่อต้านทุจริตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาญจนบุรี ตามแบบ 7 ส 2 ว 1 ย มีดังนี้ 7 ส คือ ส.1 ส่งเสริมบทบาทของสภา, ส.2 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน, ส.3 สร้างความเข้าใจให้แก่ประชาชน, ส.4 สร้างกลไกเชื่อมประสานองค์กรกลางกับทุกภาคส่วน, ส.5 สร้างตัวอย่างที่ดี, ส.6 สร้างสังคมทริโอดัปปะ, ส.7 สนับสนุนการร้องเรียนผ่านระบบ, 2 ว คือ ว.1 วางแผนปฏิบัติการป้องกันการทุจริต, ว.2 วางหลักเกณฑ์การได้มาของผู้บริหาร 1 ย คือ ย.1 ยอมรับการตรวจสอบด้วยระบบ

ศักดิ์สายันต์ ไยสามเสน, ประทีป พิฆทองกลาง (2562) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาคู่มือและสร้างเครือข่ายการสอนรายวิชาการต่อต้านการทุจริตในมหาวิทยาลัยในเขตภาคเหนือตอนบน” ผลการศึกษาพบว่า 1) คู่มือฯ มี 13 บท ใช้สอน 15 สัปดาห์ๆ 3 ชั่วโมง ได้แก่ (1) ความหมายของการทุจริต (2) ประเภทและรูปแบบของการทุจริต (3) ผลประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม (4) สาเหตุและปัจจัยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งของผลประโยชน์ส่วนตน และผลประโยชน์ส่วนรวม (5) ผลกระทบของการทุจริตที่มีต่อสถานะทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม (6) ผลกระทบของการทุจริตที่มีต่อพัฒนาการและความเจริญเติบโตของประเทศไทย (7) สาเหตุ และปัจจัยที่ก่อให้เกิดการทุจริต (8) หลักธรรมาภิบาลสากลในการปฏิบัติงาน (9) นโยบายและแนวทางในการบริหารงานด้วยธรรมาภิบาล (10) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในระดับสากล ระดับประเทศ (11) ทักษะคิด และความตระหนักถึงผลกระทบที่ร้ายแรงของการทุจริต (12) จิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีในการป้องกันและต่อต้านการทุจริตและ (13) แนวทางในการพัฒนาตนเองเพื่อหลีกเลี่ยงการทุจริต 2) เครือข่ายการสอนวิชาการต่อต้านการทุจริตของสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 12 แห่งในจังหวัดเชียงใหม่มีการจัดทำประมวลการสอนรายวิชาที่เหมาะสมกับสังคมเชียงใหม่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ให้สังคมตระหนัก ตื่นตัว ต่อต้านไม่จ่ายอมต่อการทุจริตและไม่ยอมรับการทุจริตด้วยการบูรณาการความร่วมมือของผู้บริหารและผู้ทรงคุณวุฒิจนสำเร็จจุลวง 3) คู่มือฯ มีค่าเฉลี่ยระดับความเหมาะสมของการประเมินคุณภาพคู่มือจากผู้เชี่ยวชาญ 7 คนอยู่ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับคู่มืออยู่ในระดับมากที่สุดสามารถนำไปใช้ในการสอนให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ได้

อัจฉริยะ วะทา (2562) ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้นำเครือข่ายประชาสังคมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์” ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบสำคัญในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต คือ การฝึกอบรมผู้นำเครือข่ายประชาสังคม โดยใช้หลักสูตรพัฒนาผู้นำเครือข่ายประชาสังคมเพื่อส่งเสริมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสำรวจความจำเป็นในการสร้างรูปแบบการพัฒนาผู้นำเครือข่ายประชาสังคม โดยการวิเคราะห์เอกสาร แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ศึกษาสภาพเศรษฐกิจสังคมปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต และการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสำรวจความต้องการฝึกอบรม 2) การสร้างและพัฒนา

หลักสูตร มี 2 ขั้นตอน คือ การร่างหลักสูตรและการปรับปรุงร่างหลักสูตรฝึกอบรมก่อนนำไปใช้จริง และการประเมินโครงสร้างหลักสูตร 3) การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม และ 4) การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร เนื้อหาของหลักสูตรประกอบด้วยสาระ 5 หน่วยคือ 1) เกี่ยวกับความรู้ด้านภาวะผู้นำ 2) ความรู้และทักษะด้านการพัฒนาทีมงานและเครือข่าย 3) ความรู้เกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชัน 4) ความรู้และทักษะเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต 5) ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล เป็นการพัฒนาภาวะผู้นำด้านความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมของผู้นำเครือข่ายประชาสังคมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า หลังการฝึกอบรมผู้นำองค์กรประชาสังคม มีความรู้และทักษะเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตอยู่ในระดับมาก โดยมีความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำ เจตคติต่อการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและพฤติกรรมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตโดยรวมหลังการฝึกอบรมเพิ่มขึ้นจากก่อนฝึกอบรม ($p\text{-value} < 0.05$)

เกรียงศักดิ์ โชควรรกุล (2561) ได้ศึกษาเรื่อง “กลยุทธ์การต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันด้วยการสร้างค่านิยมของกลุ่มนักศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ” ผลการศึกษาพบว่า 1) ค่านิยมและทัศนคติของกลุ่มนักศึกษา ที่มีต่อการทุจริตคอร์รัปชัน ได้แก่ การเอาใจเอาเปรียบผู้อื่นเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ พบว่า นักศึกษายอมรับได้ เพราะไม่ได้มีผลกระทบโดยตรงต่อตนเองและครอบครัว การทำสิ่งผิดกฎหมาย และความไม่โปร่งใส พบว่า นักศึกษายอมรับได้และให้เหตุผลว่าเป็นเรื่องของการเมือง ไม่ใช่เรื่องของตนเอง การทุจริตต่อหน้าที่หรือการไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ พบว่า นักศึกษายอมรับได้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีการเรียกเงินใต้โต๊ะมีการติดสินบนเพิ่มมากขึ้นแต่การดูแลประชาชนและสถิติอาชญากรรมลดลง การให้และการรับสินบน พบว่า นักศึกษายอมรับได้ โดยมองว่า การติดสินบนเป็นเรื่องปกติโดยคิดว่าเป็นค่านิยมที่ควรปฏิบัติเพื่อให้การติดต่องานต่าง ๆ รวดเร็ว การคดโกงต่อตนเองและผู้อื่น พบว่า นักศึกษายอมรับได้ เพราะคิดว่าการคอร์รัปชันนี้นำมาพัฒนาให้ประชาชนหรือคนในองค์กรอยู่ดีกินดี 2) เพื่อศึกษากลยุทธ์ในการสร้างค่านิยมต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน ได้แก่ กลยุทธ์การปลูกฝังจิตสำนึกตามวิถีไทย ในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน และกลยุทธ์การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจทางการศึกษาในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน 3) ความรู้จากผลการวิจัยถ่ายทอดให้กับนักศึกษาเพื่อสร้างค่านิยมต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน โดยก่อนเข้าร่วมโครงการ พบว่า นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันอยู่ในเกณฑ์ที่น้อย โดยคิดว่าเป็นเรื่องไกลตัว เมื่อจบโครงการ พบว่า นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันมากขึ้น ทราบถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นพร้อมทั้งเกิดความคิดที่จะร่วมต่อต้านการคอร์รัปชันที่เกิดขึ้นในสังคมไทย มีความมุ่งมั่นที่จะเข้าร่วมขบวนการเป็นกระบอกเสียงในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน

พจนีย์ บุญเจริญสุข, พิชราภรณ์ เกษะประกร, ธนวุฒิ นัยโกวิท (2560) ได้ศึกษาเรื่อง “การเปิดรับสื่อ ความตระหนัก และทัศนคติที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันในเขตกรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ อาชีพ หน่วยงานสังกัด และรายได้ที่แตกต่างกันมีความตระหนักและทัศนคติในการต่อต้านคอร์รัปชันที่แตกต่างกัน 2) พฤติกรรมการเปิดรับสื่อโฆษณาโดยรวมและสื่อชุด “อย่าปล่อยให้คนโกงมีที่ยืนในสังคม” มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตระหนักในการต่อต้านคอร์รัปชัน 3) พฤติกรรมการเปิดรับสื่อโฆษณาโดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับทัศนคติต่อต้านคอร์รัปชันและการเปิดรับสื่อชุด “อย่าปล่อยให้คนโกงมีที่ยืนในสังคม” มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับทัศนคติด้านการเปิดโปงและปลูกฝัง 4) ความตระหนักในการต่อต้านคอร์รัปชัน

มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับทัศนคติต่อต้านคอร์รัปชัน 5) ความตระหนักและทัศนคติในการต่อต้านคอร์รัปชันสามารถพยากรณ์พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายต่อต้านคอร์รัปชันในระดับของการให้และได้รับข้อมูล การสร้างความร่วมมือวางแผนร่วมกัน และการร่วมดำเนินการ

สมชาย ธรรมสุทธิวัฒน์, นวลจันทร์ แจ่มจิตร, สว่าง มีแสง, อนันต์ เพชรใหม่ และนนท์ นำประทานสุข (2563) ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบความร่วมมือและยกระดับการป้องกันการทุจริตในประเทศไทย โดยศึกษาประสบการณ์ประเทศญี่ปุ่นและเกาหลีใต้” ผลการวิจัยพบว่า 1. รูปแบบการป้องกันการทุจริตของประเทศญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ นั้น เป็นรูปแบบที่เน้นความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่อต้านการทุจริตกับภาคประชาสังคมของญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ในการประสานความร่วมมือกันทั้งสามภาคส่วน คือภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในเรื่องป้องกันการทุจริต 2. รูปแบบการป้องกันการทุจริตของประเทศไทยนั้น พบว่า ความร่วมมือในการป้องกันการทุจริตระหว่างคณะกรรมการ ป.ป.ช. กับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องโดยตรง และโดยอ้อมตลอดจนองค์กรอิสระนั้น มีความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานของภาครัฐไทยและภาคประชาชนน้อยมาก 3. รูปแบบความร่วมมือและยกระดับการป้องกันการทุจริตในประเทศไทย จากรูปแบบการป้องกันการทุจริตของประเทศญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ พบว่า รูปแบบการสร้างประชาธิปไตยแบบเข้มข้น (Thick Democracy) เป็นวิธีการยกระดับการป้องกันการทุจริตในไทยที่ดีที่สุด โดยเน้นไปยังการสร้างระบบและกลไกให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง การแก้ไขกฎหมาย ลดการผูกขาดทางการตลาดและการใช้ดุลพินิจที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

บวร ชมขุนศรี ยุทธนา ประณีต (2564) ได้ศึกษาเรื่อง “การส่งเสริมการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบและการตัดสินใจทางการเมืองตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐของประชาชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐตามรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดให้รัฐพึงปฏิบัติตามและให้มีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ เน้นการปรับพฤติกรรม “คน” ปลุกฝังให้มีจิตสำนึก ยึดมั่นและสร้างวัฒนธรรมซื่อสัตย์สุจริต 2) ประชาชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความรู้ความเข้าใจการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยดังนี้ ด้านการปรับค่านิยม ด้านการเสริมสร้างสังคมธรรมาภิบาล ด้านการมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลในการบริหารประเทศ ด้านการปลูกจิตสำนึกการเป็นพลเมืองที่ดี และด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในองค์กร 3) แนวทางการส่งเสริมการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบและการตัดสินใจทางการเมืองตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐของประชาชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านการสร้างวัฒนธรรมต่อต้านการทุจริต รองลงมาได้แก่ ด้านการบูรณาการและปฏิรูปกระบวนการป้องกัน ด้านยกระดับธรรมาภิบาล ตามลำดับ

อนุชา พละกุล ศิริเพ็ญ สุดแสนสง่า มะลิ ทิพย์ประจง และสุบัน สวัสดิ์ประภา (2562) ได้ศึกษาเรื่อง “การเสริมสร้างความรู้และควบคุมการทุจริตโดยพระสงฆ์ ภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี” ผลการวิจัยพบว่า 1. พระสงฆ์ เป็นที่เคารพเชิงผู้นำทางจิตวิญญาณ มีองค์ความรู้ทางโลกและทางธรรม การยอมรับจากคณะสงฆ์ เจ้าหน้าที่รัฐ และประชาชนซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงศาสนาร่วมกับชุมชน เสนอหลักสูตรต่อต้านทุจริต โดยอาศัยหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เป็นศูนย์ดำเนินการทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติที่ถูกต้องตามข้อเท็จจริง เช่น ให้

คำปรึกษาแก่ชุมชน สังคมและภาครัฐ ภายใต้พระธรรมวินัยและกฎหมาย ให้สอดคล้องกับความจำเป็นของชุมชนที่มีความหลากหลาย 2. ภาคประชาชน ต้องเป็นพลเมืองดีที่สนใจปัญหาชุมชน ตามกฎหมายและระเบียบราชการท้องถิ่น เช่น คณะกรรมการป้องกันและควบคุมทุจริตภาคประชาชน ท้องถิ่น ที่ยอมรับจากภาครัฐ ร่วมตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผ่านจัดกิจกรรม เช่น การประกวด แข่งขัน ประกาศยกย่องบุคคลดีเด่น และปฏิบัติตามระบบกลไกตรวจสอบภายใน เช่น กิจกรรมประชุม สัมมนา ออกตรวจเยี่ยม วรรณคดี ส่งเสริม และเชิญชวน ให้ประชาชนแสดงบทบาทร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อปกป้องผลประโยชน์ท้องถิ่น 3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ธรรมนูญ และจารีตประเพณีอันดีต่อประชาชน ปฏิเสธระบบอุปถัมภ์ ส่งเสริมระบบคุณธรรมเชิงประจักษ์ เผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมาย จัดทำโครงการและดำเนินการสร้างระบบป้องกันและควบคุมทุจริต โดยคณะกรรมการพัฒนา ติดตาม และประเมินผล เปิดเผยข้อมูลจัดซื้อจัดจ้างและผลงานท้องถิ่น เพิ่มช่องทางการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาการทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐ หากประพฤติผิดต้องลงโทษตามกฎหมาย เพื่อสร้างท้องถิ่นซื่อสัตย์ ภาครัฐโปร่งใส

อมรรัตน์ กุลสุจริต เพ็ญประภา ภัทรานุกรม สุจิตรา สามัคคีธรรม ปรีชา ปิยจันทร์ และหลุทัย กมลศิริสกุล (2563) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการติดตั้งระบบและกลไกในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนบางบัว เขตบางเขน และชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนา เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การติดตั้งระบบและกลไกในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันโดยการมีส่วนร่วม ของชุมชน ผ่านกติกาชุมชนที่ได้ร่วมกันกำหนดเพื่อการทำงานของคณะกรรมการชุมชนประกอบด้วย 7 ประเด็น ได้แก่ 1) การประชุมและองค์ประชุมของคณะกรรมการชุมชน 2) การเงินและแบบฟอร์มทางการเงินของชุมชน 3) การรับสิ่งของบริจาคของคณะกรรมการชุมชน 4) การเปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชน โดยเฉพาะเยาวชนคนรุ่นใหม่ มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน 5) การสื่อสารและการเปิดเผยข้อมูลแก่สมาชิกชุมชน 6) กระบวนการ หนุนเสริมเพื่อการต้านคอร์รัปชันในชุมชน และ 7) กระบวนการทำงานเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่ายภายนอก

ทั้งนี้ จากการทดลองปฏิบัติการในช่วงระยะที่ดำเนินการวิจัย ที่วิจัย พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมของทั้งสองชุมชนใน 3 ระดับ ด้วยกัน คือ ระดับบุคคล ระดับกลุ่มบุคคล และระดับชุมชน โดย การติดตั้งระบบและกลไกดังกล่าวจำเป็นต้องใช้เวลาในการหล่อหลอมและพุ่มพักเพื่อเรียนรู้ปรับเปลี่ยนทัศนคติ และพฤติกรรมของสมาชิกชุมชนโดยเฉพาะเยาวชนคนรุ่นใหม่ และยังคงอาศัยความเข้มแข็งเอาจริงเอาจัง ของประธานชุมชน คณะกรรมการชุมชน และสมาชิกชุมชน ที่จะต้องร่วมมือกันจริงจังในการป้องกันและแก้ไข ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้นับเป็นทิศทางที่ดีในการสร้างพลังชุมชนสู่การเป็นชุมชนเข้ม แข็งเพื่อร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันที่จะค่อยๆ ลดและหมดไปสู่วิถี “ชุมชนปลอด คอร์รัปชัน” ในที่สุด

นนท์ นำประทานสุข (2561) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาท หน้าที่และกลไกขององค์การภาครัฐและภาคประชาสังคม ต่อการต่อต้านและปราบปรามการทุจริต คอร์รัปชัน ของประเทศญี่ปุ่น ผลการวิจัยพบว่า องค์การต่อต้านและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันสามารถแบ่งออกเป็นสองส่วน คือ องค์การหน่วยงานภาครัฐและองค์การหน่วยงานภาคประชาสังคม โดยหน่วยงานภาครัฐไม่ได้แยกบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานนั้นอย่างเด็ดขาด แม้จะมีหน้าที่เฉพาะของแต่ละหน่วยงานและมีกลไกแบบ

ระบบราชการก็ตาม หากแต่อาศัยกฎระเบียบ การทำงานระหว่างหลายองค์การร่วมกัน ส่วนหน่วยงานภาคสังคมมีบทบาทและหน้าที่อย่างมากในการตรวจสอบติดตามการทำงานของภาครัฐทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติโดยมีกลไกการทำงานที่ประสานกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการปราบปรามทุจริตคอร์รัปชันในประเทศญี่ปุ่น กรณีของประเทศไทยเพื่อเป็นแนวทางให้กับหน่วยงานภาครัฐและการยกระดับการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน ภาครัฐควรส่งเสริมการประสานการร่วมมือกัน โดยเน้นให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบและติดตามการทำงานของหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่นทั่วประเทศ โดยมีศูนย์เฝ้าระวังที่เชื่อมโยงข้อมูลและประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ

ศุภยาวิ นาคเงินทอง พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ และอนันต์ จันทะณี (2561) ได้ศึกษาเรื่อง “การป้องกันการทุจริตในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกลไกพุทธบูรณาการ” ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพการเอื้อประโยชน์ต่อการทุจริตที่มีต่อสังคมไทยแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ (1) ระดับบุคคล ได้แก่ บุคลากรของรัฐขาดความรู้ความเข้าใจ ระเบียบแนวทางปฏิบัติตามระเบียบกฎหมาย การใช้ตำแหน่งหน้าที่แสวงประโยชน์หรือเอื้อประโยชน์ให้ตนเองและพวกพ้อง การขาดจิตสำนึกด้านคุณธรรมจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ และภาคประชาชนมีค่านิยมจ่ายสินบนให้แก่บุคลากรภาครัฐเพื่ออำนวยความสะดวกในการรับบริการ เห็นว่าการทุจริตเป็นเรื่องปกติ ไม่เกี่ยวข้องกับตนเอง การร้องเรียนไม่กล้าระบุดังบุคคล แต่ระบุงองค์กร ทำให้กลไกการตรวจสอบการทุจริตเป็นไปได้ยาก (2) ระดับองค์กร เนื่องจากระบบราชการมีขั้นตอนยุ่งยากซับซ้อนทำให้บุคลากรภาครัฐอาศัยช่องว่างของกฎหมาย แสวงหาผลประโยชน์ที่มิควรได้ ในบางกรณีกฎระเบียบที่วางไว้ทำให้คนสุจริตไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ประกอบกับการวางระบบควบคุมภายในขาดประสิทธิภาพ กลไกการตรวจสอบการทุจริตจากหน่วยงานภายนอกรวมทั้งกระบวนการยุติธรรมล่าช้าไม่ทันการณ์ การลงโทษด้านกฎหมายและด้านสังคมไม่รุนแรง

2. การป้องกันการทุจริตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้นแบบตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการบริหารจัดการด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนภายใต้นโยบายยุทธศาสตร์ชาติ ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตโดยตระหนักถึงความสำคัญของหลักธรรมาภิบาล โดยเฉพาะหลักความโปร่งใสซึ่งมีตัวชี้วัดตามที่สถาบันพระปกเกล้ากำหนด และแบ่งรูปแบบการป้องกันการทุจริตเป็น 2 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับบุคคล ด้วยการปลูกจิตสำนึกโดยปลูกฝังค่านิยมและทัศนคติให้บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจ ยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม รณรงค์ให้รักษาศีลห้า ดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) ระดับองค์กร ด้วยการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการองค์กร ประสานงานกับองค์กรอิสระในการให้ความรู้ความเข้าใจและร่วมตรวจสอบองค์กรให้เกิดความโปร่งใส พร้อมทั้งเน้นกลไกการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนในการตรวจสอบกระบวนการดำเนินการบริหารจัดการท้องถิ่นทุกขั้นตอน

3. รูปแบบการป้องกันการทุจริตในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกลไกพุทธบูรณาการ ประกอบด้วย การดำเนินการใน 2 ระดับคือ (1) ระดับบุคคล ใช้หลักโลกบาลธรรม (หิริ โอตตัปปะ) เป็นกลไกในการบูรณาการ เพื่อปลูกและปลูกจิตสำนึกของบุคคลในองค์กรให้เกิดความละเอียดต่อความชั่วและเกรงกลัวต่อผลของการประพฤติชั่วพร้อมทั้งปลูกฝังค่านิยมคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นการพัฒนาที่จุดเริ่มต้นของคน (2) ระดับองค์กร ใช้หลักอปริหานิยธรรม 7 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ใช้ในการปกครองเพื่อให้องค์กรเกิดความเข้มแข็ง มีความสามัคคีของหมู่คณะ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ปฏิบัติตาม

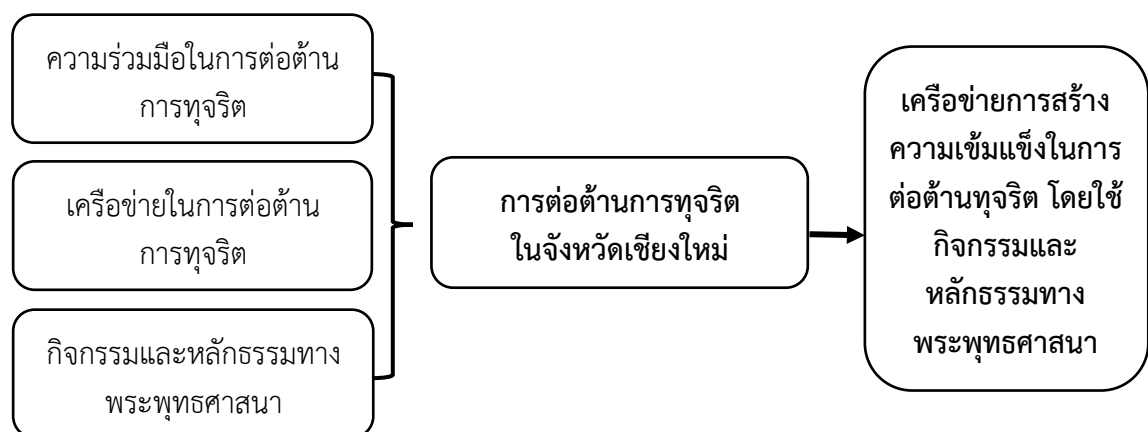

กฎระเบียบ เน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ยึดหลักขนบธรรมเนียมประเพณีและศาสนาเป็นกลไก บูรณาการร่วมกับหลักธรรมาภิบาล ขับเคลื่อนการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ โปร่งใสปราศจากการทุจริตอย่างยั่งยืน

จากการศึกษางานวิจัยกล่าวโดยสรุป วิธีการในการสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้น เกิดจากการ มีเจตนาธรรมร่วมกันในการป้องกันการทุจริตของสมาชิก การสร้างวัฒนธรรมการต่อต้านการทุจริตให้ เกิดขึ้น โดยเน้นความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานต่อต้านการทุจริตกับภาคประชาสังคม สร้างระบบ และกลไกในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผ่านกติกาชุมชนที่ได้ ร่วมกันกำหนด ให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง การแก้ไข กฎหมาย ลดการผูกขาดทางการตลาดและการใช้ดุลพินิจที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ในระดับบุคคล การ ปลุกจิตสำนึกโดยปลูกฝังค่านิยมและทัศนคติให้บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจ ยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม และในระดับองค์กร การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการองค์กร ประสานงานกับองค์กร อีตระในการให้ความรู้ความเข้าใจและร่วมตรวจสอบองค์กรให้เกิดความโปร่งใส พร้อมทั้งเน้นกลไก การมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนในการตรวจสอบกระบวนการดำเนินการบริหารจัดการขององค์กร ทุกขั้นตอน ปัจจัยหลักที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย ประกอบด้วย ศักยภาพนโยบายของผู้นำ กลไกการตรวจสอบ และการสนองตอบความต้องการของประชาชน การ สร้างความตระหนักรู้ถึงผลกระทบ การสร้างอุดมการณ์ผ่านการเรียนรู้ประสบการณ์ ร่วมกันของ เครือข่าย ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน มีการบริหารจัดการด้วยความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของประชาชน และภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบและติดตามการทำงานของ หน่วยงานภาครัฐในทุกระดับทั่วประเทศ

8. สรุปกรอบแนวความคิด

การวิจัยเรื่อง การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ มีกรอบแนวคิดดังนี้

ภาพที่ 2.3 สรุปกรอบแนวความคิด

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR = Participatory Action Research) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ถูกต้อง และมีความน่าเชื่อถือจึงได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวมทั้งเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะมีหลายรูปแบบ ได้แก่ การวิเคราะห์เอกสารจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ทั้งโดยมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประชุมเชิงปฏิบัติการ สทนากลุ่ม (Focus Group) และการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมทั้งเวทีวิพากษ์เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูล มีกระบวนการสังเคราะห์ วิเคราะห์ และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยมีกระบวนการที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มเป้าหมาย
2. เครื่องมือในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียดตามลำดับ ดังต่อไปนี้

3.1 ประชากร กลุ่มตัวอย่างและกลุ่มเป้าหมาย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปราบปรามทุจริต ประชากรประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา และหน่วยงานภาครัฐที่เป็นบุคลากรภาครัฐที่รับผิดชอบ ผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการ โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

3.1.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียน นิสิต นักศึกษา ของสถาบันการศึกษา 4 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนสามัคคีวิทยาทาน โรงเรียนเมตตาศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา รวม 2,552 คน

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย นักเรียน นิสิต นักศึกษา ของสถาบันการศึกษา 4 แห่ง ได้จากวิธีการสุ่มตัวอย่างของยามาเน่ (อ้างอิง) ได้จำนวน 346 รูป/คน โดยจำแนกเป็นสัดส่วนกับประชากร ดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ของนักเรียน นิสิต และนักศึกษา โดยจำแนกตามสถาบัน

ที่	รายการ	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
1	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา	1,250	169
2	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่	1,022	139
3	โรงเรียนสามัคคีวิทยาทาน	130	18
4	โรงเรียนเมตตาศึกษา	150	20
	รวม	2,552	346

3.1.3 กลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ที่ให้ข้อมูลจากการเลือกแบบเจาะจงสำหรับการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ และการจัดเวทีวิพากษ์ ดังตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.2 แสดงจำนวนกลุ่มเป้าหมาย จำแนกตามลักษณะของกิจกรรมการรวบรวมข้อมูล

ที่	ลักษณะกิจกรรม	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	รวม
1	สัมภาษณ์	20	5	5	30
2	ประชุมกลุ่ม	20	5	5	30
3	ประชุมเชิงปฏิบัติการ	20	5	5	30
4	จัดเวทีวิพากษ์	-	-	5	5
	รวม	60	15	20	95

กลุ่มที่ 1 เวทีถอดองค์ความรู้ภาคประชาชน ประกอบด้วย นิสิตนักศึกษา ประชาชนทั่วไป จำนวนแบบสอบถาม 425 ตัวอย่าง สัมภาษณ์ 30 คน ประชุมกลุ่ม 30 คน ประชุมเชิงปฏิบัติการ 30 คน

กลุ่มที่ 2 เวทีถอดองค์ความรู้ของสถานศึกษา และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ และผู้อำนวยการศึกษา หัวหน้ารับผิดชอบเกี่ยวกับทุจริต สัมภาษณ์ 5 คน ประชุมกลุ่ม 5 คน ประชุมเชิงปฏิบัติการ 5 คน

กลุ่มที่ 3 นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญและบุคลากรภาครัฐที่เกี่ยวข้อง (ประชากรกลุ่มนี้ไม่จำเป็นต้องอยู่ในเขตพื้นที่ สัมภาษณ์ 5 คน ประชุมกลุ่ม 5 คน ประชุมเชิงปฏิบัติการ 5 คน จัดเวทีวิพากษ์ 5 คน

โดยมีรายละเอียดการกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่มตัวอย่างดังนี้วิธีดังนี้

1. ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) การกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำหรับการได้มาซึ่งข้อมูลเชิงคุณภาพ และเป็นข้อมูลเชิงลึกผู้วิจัยจึงได้กำหนดประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1) การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จะดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 30 คน โดยแบ่งรายละเอียดแต่ละกลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 จำนวน 20 ตัวอย่าง กลุ่มที่ 2 จำนวน 5 ตัวอย่าง และกลุ่มที่ 3 จำนวน 5 ตัวอย่าง

2) การเก็บข้อมูลโดยวิธีการประชุมกลุ่ม จะดำเนินการประชุมกลุ่มเพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 30 ตัวอย่าง

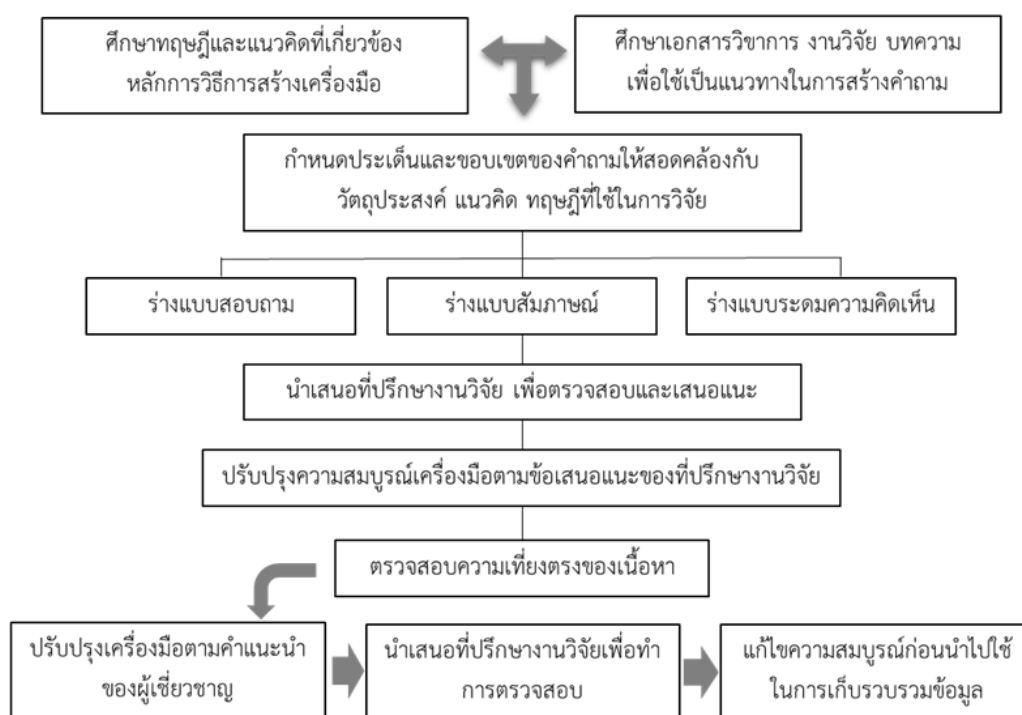
3) การเก็บข้อมูลโดยวิธีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ จะดำเนินการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อกำหนดทิศทางในการมีส่วนร่วมและเสริมสร้างเครือข่ายการต่อต้านทุจริตในภาพรวม โดยระดมความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนครอบคลุมผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่ม จำนวน 30 ตัวอย่าง

4) การเก็บข้อมูลโดยวิธีการจัดเวทีวิพากษ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง เสนอแนะปรับปรุงแก้ไขข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อความสมบูรณ์ของงาน โดยรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนครอบคลุมผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง เฉพาะกลุ่มที่ 3 จำนวน 5 ตัวอย่าง

2. ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative data) การกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำหรับการได้มาซึ่งข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นข้อมูลจากแบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นประชาชนในเรื่องเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างครอบคลุมทั้ง 3 กลุ่ม จากประชากรในพื้นที่ จำนวน 2,552 คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากตาราง Taro Yamane (วาโร เฟ็งส์วีสต์, 2551) ได้จำนวน 346 ตัวอย่าง และเก็บข้อมูลตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละพื้นที่

3.2 เครื่องมือในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ มี 3 รูปแบบ แบบสอบถามแบบสัมภาษณ์ และแบบกำหนดประเด็นคำถามในการระดมความคิดเห็น ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ภาพที่ 3.1 แสดงขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

2. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ คณะผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่สร้างขึ้น สำหรับการศึกษาวิจัยไปทำการทดสอบหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) ตามเนื้อหา ดังนี้

การหาค่าความเที่ยงตรง โดยนำเครื่องมือที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น ไปตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน 1) พระครูสุนทรมหาเจติยานุรักษ์, ผศ.ดร. 2) พระมหา

วิเศษ ปณณาวชิโร, รศ.ดร. 3) รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ เลิศสมพร 4) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อภิรมย์ ศรีดาคำ และ 5) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตระกูล ชำนาญ
หลังจากนั้นนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยใช้สูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC หมายถึง ค่าดัชนีมีความสอดคล้อง (Index of congruence)

Σ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

R แทน คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อคำถามแต่ละข้อ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

สำหรับเกณฑ์การให้คะแนน มีดังนี้

โดยค่า +1 หมายถึง ข้อคำถามสามารถนำไปวัดได้อย่างแน่นอน ค่า 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าจะวัดได้ และ -1 หมายถึง ข้อคำถามไม่สามารถนำไปวัดได้อย่างแน่นอน

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

การประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามในการวิจัยสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักฐานทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ครั้งนี้ ได้ใช้วิธีการของ Index of Item Objective Congruence (IOC) ในการประเมินจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน โดยประเมินประเด็นและคำถามในข้อคำถามของแบบสอบถาม ว่ามีความเหมาะสมในการนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยหรือไม่ โดยกำหนดเกณฑ์ในการพัฒนาความเที่ยงคือ

+1 = แน่ใจว่าคำถามมีความเหมาะสม

0 = ไม่แน่ใจว่าคำถามมีความเหมาะสมหรือไม่

-1 = แน่ใจว่าคำถามไม่มีความเหมาะสม

จากการประเมิน IOC ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ได้ผลการประเมินจำแนกตามผู้เชี่ยวชาญและการผ่านเกณฑ์การประเมิน (ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 มีค่าความเที่ยงตรงในระดับใช้ได้และข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 ต้องปรับปรุง ยังใช้ในการตอบของกลุ่มตัวอย่างไม่ได้)

ผลการวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม มีค่าเฉลี่ยของดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้เท่ากับ 0.98

3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 การวิเคราะห์เอกสาร เป็นการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Documentary Data) โดยค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเอกสารหลักฐานชั้นต้น (Primary Source) ทั้งจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) งานวิจัย วิทยานิพนธ์ พระราชบัญญัติ บทความ วารสาร หนังสือ และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเรียบเรียงข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับการวิจัยและนำเสนอในการจัดประชุมกลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการดำเนินกิจกรรม ในทุกขั้นตอนของการวิจัย

3.3.2 การศึกษาภาคสนาม เป็นการศึกษาลงหลังจากการศึกษาเอกสารจนได้กรอบแนวทาง และแนวทางในการดำเนินการต่าง ๆ และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องเป็นปัจจุบันมากที่สุด ผู้วิจัยจะลงเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อสำรวจพื้นที่เป้าหมาย ลงพื้นที่จริงเพื่อสำรวจ และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้อำนวยการศึกษา ผู้รับผิดชอบที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ประชาชน ชาวบ้าน ประชาชนในพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลมาใช้ประกอบการวิจัยและการดำเนินงานในขั้นตอนต่อไป

3.3.3 จัดประชุมกลุ่ม เป็นการประชุมกลุ่มเพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ในระดับพื้นที่ เพื่อวิเคราะห์ ปัญหา และแนวทางการร่วมมือในการต่อต้านการทุจริตในจังหวัดเชียงใหม่ โดยจัด จำนวน 1 ครั้ง/พื้นที่ จำนวน 3 ครั้ง ดังนี้

- 1) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
- 2) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
- 3) โรงเรียนสามัคคีวิทยาทาน

3.3.4 จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อวิเคราะห์ SWOT และกำหนดทิศทางในการพัฒนารวมทั้งความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริตในภาพรวม โดยระดมความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน จำนวน 1 ครั้ง โดยกำหนดประเด็นในการประชุมปฏิบัติการ ดังนี้

ประเด็นการนำเสนอข้อมูลของผู้วิจัยต่อที่ประชุม

- 1) กรอบการวิจัยแบบมีส่วนร่วม
- 2) ปัญหาการทุจริตในสังคม
- 3) เครือข่ายกับการร่วมกันต่อต้านการทุจริต
- 4) หลักธรรมและกิจกรรมที่สำคัญในประยุกต์เกี่ยวกับการต่อต้านทุจริต
- 5) สรุปผลการศึกษาระดับศึกษา

ประเด็นการระดมความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมประชุม

- 1) ความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริต
- 2) ความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต
- 3) หลักธรรมและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา
- 4) กระบวนการสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต
- 5) เครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนา

3.3.5 แบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นประชาชนความคิดเห็นเกี่ยวกับสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีการจัดเตรียมแบบสอบถามเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 1 ชุด ที่ผ่านการทดสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ (ค่าดัชนีความสอดคล้อง หรือค่า IOC) และการหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยผู้วิจัยได้นำเครื่องมือ คือ แบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปทดสอบ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างทดลอง เพื่อเป็นการทดสอบก่อนใช้จริงจำนวน 30 ชุด หลังจากนั้น นำเครื่องมือที่ได้รับกลับคืนมาทำการวิเคราะห์เป็นรายข้อ นำมาหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา ต้องมีค่าสูงกว่า 0.7 จึงจะแสดงว่าเครื่องมือที่ใช้ศึกษานั้นมีความเชื่อมั่น ที่น่าเชื่อถือ สามารถ

วัดค่าตัวแปรหลักในการวิจัยอยู่ในระดับที่มีความเชื่อมั่นสูงพอที่จะยอมรับได้ หลักจากนั้นจึงนำแบบสอบถามดังกล่าวไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริงต่อไป ซึ่งผลจากการทดสอบจำนวน 30 ชุด พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา อยู่ที่ 0.981 ซึ่งมีค่าสูงกว่า 0.7 แสดงว่าเครื่องมือที่ใช้ศึกษานั้น มีความเชื่อมั่นที่น่าเชื่อถือ อยู่ในระดับที่มีความเชื่อมั่นสูงพอที่จะยอมรับได้

โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็น

ตอนที่ 2.1 ความร่วมมือในการต่อต้านทุจริต

ตอนที่ 2.2 เครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต

ตอนที่ 2.3 กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ เพื่อพัฒนาเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

6. การสังเคราะห์ และวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับเครือข่ายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในขั้นตอนนี้เป็นการสังเคราะห์ และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเครือข่ายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริตโดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเริ่มจากการสังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร การศึกษาภาคสนาม การศึกษาเฉพาะกรณี และจากการประชุมกลุ่ม แล้วนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้นำเสนอในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อวิเคราะห์ปัญหา ความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริต ความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปสู่กระบวนการสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และประมวลข้อมูลทั้งหมดที่ได้จัดทำร่างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จัดทำแบบสอบถามความคิดเห็นประชาชนในการยืนยันเครือข่ายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต แล้วนำเสนอเพื่อจัดเวทีวิพากษ์ เพื่อให้ได้กระบวนการสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สมบูรณ์ เชื่อถือได้

3.3.7 จัดเวทีวิพากษ์ เป็นการเปิดเวทีเพื่อนำเสนอเครือข่ายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนได้รับทราบยุทธศาสตร์ ตรวจสอบความถูกต้อง เสนอแนะปรับปรุงแก้ไขข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อความสมบูรณ์ของงาน โดยประเด็นที่ใช้ในการวิพากษ์ประกอบด้วยข้อมูลดังต่อไปนี้

1) ความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริต

2) รูปแบบเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต

หลังจากนั้นจัดทำคู่มือ เมื่อได้ผลการศึกษาเชิงคุณภาพแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเคราะห์จากนั้นนำผลจากการสังเคราะห์ที่ได้มาจัดทำร่างคู่มือ และให้ผู้เชี่ยวชาญ พิจารณา จากนั้นดำเนินการจัดพิมพ์และนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์มีทั้งข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพดังนี้จึงแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วนคือ

1. ข้อมูลเชิงคุณภาพ ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามประเภทของข้อมูลที่รวบรวมจากแหล่งต่าง ๆ ประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์เอกสาร โดยการรวบรวมมาจาก หนังสือ ตำรา บทความ และงานวิจัยต่าง ๆ การวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจลงพื้นที่จริง แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การศึกษากรณีศึกษา การประชุมกลุ่ม การจัดประชุมวิพากษ์แล้วนำข้อมูลทั้ง 2 ประเภท มาตีความ จัดหมวดหมู่ สังเคราะห์ และวิเคราะห์ตามประเด็นที่กำหนดในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาประมวลผลข้อมูล และวิเคราะห์ โดยใช้เกณฑ์วัดแบบ Likert Scale (วาโร เพ็งสวัสดิ์, 2551) แบ่งผลการประเมินออกเป็น 5 ระดับ และใช้การวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแปลข้อมูลตามเกณฑ์การประเมินและนำเสนอในรูปแบบของตารางและคำบรรยาย

ระดับความคิดเห็น	ระดับคะแนน
มากที่สุด	5
มาก	4
ปานกลาง	3
น้อย	2
น้อยที่สุด	1

เกณฑ์ในการแปลความหมายของคะแนน ผู้วิจัยได้แปลระดับความคิดเห็น โดยใช้ค่าเฉลี่ยของคะแนนเป็นตัวชี้วัด โดยกำหนดช่วง (Interval scale) ในการวัดเท่ากัน ตามเกณฑ์การให้คะแนน ค่าเฉลี่ยแต่ละระดับชั้น หรือการคำนวณค่าพิสัย ตามระดับคะแนน ดังนี้

ระดับความคิดเห็น	ระดับคะแนน
ระดับมากที่สุด	4.21 – 5.00
ระดับมาก	3.41 – 4.20
ระดับปานกลาง	2.61 – 3.40
ระดับน้อย	1.81 – 2.60
ระดับน้อยที่สุด	1.00 – 1.80

3.5 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอ การวิจัยในครั้งนี้ได้ข้อมูลจากการวิเคราะห์ 2 ส่วนคือ ข้อมูลเชิงคุณภาพและข้อมูลเชิงปริมาณ โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็นดังนี้

1. ข้อมูลเชิงคุณภาพ การนำเสนอจะใช้วิธีการนำเสนอโดยการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา (Descriptive Approach) ซึ่งเป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจลงพื้นที่จริง การสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มการประชุมวิพากษ์ และข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาใช้ประกอบการนำเสนอ เพื่อยืนยันในสิ่งที่ผู้วิจัยค้นพบในแต่ละประเด็น

2. ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม จะนำเสนอในรูปของตารางโดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายตัวแปรต่าง ๆ ได้แก่ ค่าความถี่ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Division) ตามลักษณะตัวแปร พร้อมกับการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยเรื่อง “การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่” ใช้รูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสมวิธี (Mixed-method Research) ระหว่างวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กับวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ 3 ประการดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพการณ์ของความร่วมมือในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อศึกษารูปแบบเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ 3) เพื่อสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเครื่องมือแบบสอบถาม จำนวน 425 ชุด และแบบสัมภาษณ์ จำนวน 30 ท่าน แล้วนำมาวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลเพื่อคำนวณหาค่าสถิติต่างๆ สำหรับตอบปัญหาและวัตถุประสงค์การวิจัย พร้อมทั้งนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถาบันการศึกษา ระดับการศึกษาสูงสุด สถานภาพการทำงาน และการเข้าร่วมกิจกรรมเครือข่ายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต ใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย

ตอนที่ 2 การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) นำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ เพื่อพัฒนาเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ นำเสนอในรูปแบบการบรรยาย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกการสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ นำเสนอในรูปแบบการบรรยาย และผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ การประชุมกลุ่ม และเวทีวิพากษ์

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพการณ์ของความร่วมมือในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถาบันการศึกษา ระดับการศึกษาสูงสุด สถานภาพการทำงาน และการเข้าร่วมกิจกรรมเครือข่ายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต นำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	190	44.70
หญิง	235	55.30
รวม	425	100.00

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 425 คน เป็นเพศชาย จำนวน 190 คน คิดเป็นร้อยละ 44.70 และเป็นเพศหญิง จำนวน 235 คน คิดเป็นร้อยละ 55.30

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอายุ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
15-19 ปี	117	27.53
20-24 ปี	280	65.88
25-29 ปี	26	6.12
30-34 ปี	0	0.00
35-39 ปี	0	0.00
40-44 ปี	1	0.24
45-49 ปี	0	0.00
50 ปีขึ้นไป	1	0.24
รวม	425	100.00

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวนมากที่สุด คือ มีอายุ 20-24 ปี จำนวน 280 คน คิดเป็นร้อยละ 65.88 รองลงมา มีอายุ 15-19 ปี จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 27.53 และที่ต่ำสุด มีอายุ 40-44 ปี อายุ 50 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.24

ตารางที่ 4.3 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถาบันการศึกษา

สถาบันการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
1) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา	207	48.70
2) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่	170	40.00
3) โรงเรียนสามัคคีวิทยาทาน	22	5.20
4) โรงเรียนเมตตาศึกษา	26	6.10
รวม	425	100.00

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีจำนวนมากที่สุด คือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จำนวน 207 คน คิดเป็นร้อยละ 48.70 รองลงมา คือ มหาวิทยาลัย

มหามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ จำนวน 170 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00 และมีจำนวนน้อยที่สุด คือ โรงเรียนสามัคคีวิทยาทาน จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 5.20

ตารางที่ 4.4 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามระดับการศึกษาสูงสุด

ระดับการศึกษาสูงสุด	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	46	10.82
มัธยมศึกษา/ปวช.	370	87.06
ปวส./ปวท.	8	1.88
ปริญญาตรี	1	0.24
ปริญญาโท	0	0.00
ปริญญาเอก	0	0.00
รวม	425	100.00

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวนมากที่สุด คือ ระดับมัธยมศึกษา/ปวช. จำนวน 370 คน คิดเป็นร้อยละ 87.06 รองลงมา คือ มีวุฒิมัธยมศึกษา ระดับประถมศึกษา จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 10.82 และมีจำนวนน้อยที่สุด คือ ระดับปริญญาตรี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.24

ตารางที่ 4.5 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานภาพการทำงาน

สถานภาพการทำงาน	จำนวน	ร้อยละ
1) ข้าราชการ	4	0.90
2) พนักงานมหาวิทยาลัย	2	0.50
3) ลูกจ้างประจำ	4	0.90
4) พนักงานเงินรายได้	0	0.00
5) นักเรียน/นิสิต/นักศึกษา	412	96.90
6) อื่นๆ	3	0.70
รวม	425	100.00

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีจำนวนมากที่สุด คือ นักเรียน/นิสิต/นักศึกษา จำนวน 412 คน คิดเป็นร้อยละ 96.90 รองลงมา คือ ข้าราชการ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 0.90 และลูกจ้างประจำ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 0.90 และมีจำนวนน้อยที่สุด คือ พนักงานมหาวิทยาลัย จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.50

ตารางที่ 4.6 การเข้าร่วมกิจกรรมเครือข่ายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต

การเข้าร่วมกิจกรรมเครือข่าย	จำนวน	ร้อยละ
เคย	143	33.60
ไม่เคย	282	66.40
รวม	425	100.00

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเคยเข้าร่วมกิจกรรมเครือข่ายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต จำนวน 143 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 33.60 และไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมเครือข่ายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต จำนวน 282 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 66.40

ตอนที่ 2 ข้อมูลการสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่

การวิเคราะห์การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ 3 ด้าน คือ คือ 1) ความร่วมมือในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ 2) รูปแบบเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ 3) กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการต่อต้านทุจริต ในจังหวัดเชียงใหม่ ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.7 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่

ด้าน ที่	การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
1	ความร่วมมือในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่	3.85	.684	มาก	3
2	รูปแบบเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่	3.94	.695	มาก	2
3	กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการต่อต้านทุจริต ในจังหวัดเชียงใหม่	4.03	.715	มาก	1
รวม		3.94	.641	มาก	

จากตารางที่ 4.7 พบว่า การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยรวมมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$) เมื่อพิจารณาทางด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอันดับแรก ได้แก่ กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการต่อต้านทุจริตในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$) รองลงมา ได้แก่ รูปแบบเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ความร่วมมือในการต่อต้านทุจริตโดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$) ตามลำดับ

ตอนที่ 2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพการณ์ความร่วมมือในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่

ตารางที่ 4.8 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความร่วมมือในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

ที่	ความร่วมมือในการต่อต้านทุจริต	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
1.	ผู้อำนวยการสามารถสร้างการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาการทุจริตในองค์กร	3.97	.805	มาก	2
2.	องค์กรของท่านให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริต	3.94	.813	มาก	8
3.	องค์กรของท่านมีการกำหนดนโยบาย/เป้าหมายความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริต	3.96	.816	มาก	5
4.	องค์กรของท่านมีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริต	3.97	.849	มาก	4
5.	องค์กรของท่านมีการสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริต	3.99	.804	มาก	1
6.	บุคลากรในองค์กรของท่านให้ความสำคัญต่อการร่วมมือในการต่อต้านการทุจริต	3.96	.844	มาก	6
7.	การมีส่วนร่วมขององค์กรทุกภาคส่วนสามารถแก้ไขปัญหาการทุจริตได้	3.95	.847	มาก	7
8.	การเรียนรู้ปัญหาและการร่วมมือกันในองค์กรสามารถแก้ไขปัญหาการทุจริตได้	3.97	.839	มาก	3
9.	ท่านมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ คณะทำงานพิเศษ ในการต่อต้านการทุจริต	3.63	.970	มาก	10
10.	ท่านได้เข้าร่วม อบรม/สัมมนา/กิจกรรม การป้องกันการทุจริต	3.65	.975	มาก	9
11.	ท่านได้ประสานความร่วมมือกับองค์กรหรือหน่วยงานอื่นในการต่อต้านการทุจริต	3.55	1.052	มาก	12
12.	ท่านมีส่วนร่วมจัดประชุม ปรึกษาหารือเพื่อดำเนินงานในการป้องกันปัญหาการทุจริต	3.59	1.031	มาก	11
รวม		3.85	.684	มาก	

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ความร่วมมือในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอันดับแรก คือ องค์กรของท่านมีการสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริต ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$) รองลงมา คือ ผู้อำนวยการสามารถสร้างการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาการทุจริตในองค์กร มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก

($\bar{X} = 3.97$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านได้ประสานความร่วมมือกับองค์กรหรือหน่วยงานอื่นในการต่อต้านการทุจริต มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$) ตามลำดับ

ตอนที่ 2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลรูปแบบเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่

ตารางที่ 4.9 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) รูปแบบเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

ที่	รูปแบบเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
1.	การจัดสภาพแวดล้อมของเครือข่าย ทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง	3.95	.765	มาก	5
2.	การพัฒนาสมาชิกเครือข่าย ทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง	3.95	.813	มาก	6
3.	การสนับสนุนสมาชิกในเครือข่าย ทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง	3.97	.808	มาก	2
4.	การอำนวยความสะดวกให้สมาชิกในเครือข่าย ทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง	3.92	.805	มาก	8
5.	กิจกรรมที่ทำในเครือข่ายมีลักษณะเท่าเทียมหรือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง	3.92	.795	มาก	5
6.	สมาชิกเครือข่ายมีความเป็นอิสระ ทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง	3.85	.827	มาก	12
7.	การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย ทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง	3.95	.830	มาก	7
8.	สถานะของสมาชิกในเครือข่ายมีความเท่าเทียมกัน ทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง	3.90	.852	มาก	10
9.	ความรู้สึกร่วมกันและการรับรู้เหมือนกันถึงเหตุผลในการเข้ามาร่วมกันเป็นเครือข่าย ทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง	3.92	.850	มาก	9
10.	การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีจุดมุ่งหมาย เป้าหมายเดียวกันของสมาชิกเครือข่าย ทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง	4.00	.817	มาก	1
11.	ความสนใจหรือมีผลประโยชน์ร่วมกันของสมาชิกในเครือข่าย ทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง	3.96	.836	มาก	4
12.	การเกื้อหนุนพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย ทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง	3.97	.852	มาก	3
รวม		3.94	.695	มาก	

จากตารางที่ 4.9 พบว่า รูปแบบเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอันดับแรก คือ การมีวิสัยทัศน์

ร่วมกัน มีจุดมุ่งหมาย เป้าหมายเดียวกันของสมาชิกเครือข่าย ทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$) รองลงมา คือ การสนับสนุนสมาชิกในเครือข่าย ทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.97$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ สมาชิกเครือข่ายมีความเป็นอิสระ ทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$) ตามลำดับ

ตอนที่ 2.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลกิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการต่อต้านทุจริตในจังหวัดเชียงใหม่

ตารางที่ 4.10 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการต่อต้านทุจริต ในจังหวัดเชียงใหม่

ที่	กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการต่อต้านทุจริต	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
1.	กิจกรรมการเข้าค่ายอบรมคุณธรรม สามารถป้องกันและต่อต้านการทุจริตได้	3.97	.802	มาก	11
2.	กิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา สามารถป้องกันและต่อต้านการทุจริตได้	3.95	.829	มาก	12
3.	การปฏิบัติตามศีล ข้อการไม่ลักทรัพย์ ไม่ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ ไม่ยกยอก ไม่ฉ้อโกง ไม่ฉ้อราษฎร์-บังหลวง สามารถป้องกันและต่อต้านการทุจริตได้	4.07	.835	มาก	3
4.	การประกอบสัมมาอาชีพะ	4.04	.836	มาก	8
5.	สัจจะ คือ ซื่อสัตย์, ซื่อตรง และจริงใจต่อหน้าที่การงานของตน สามารถป้องกันและต่อต้านการทุจริตได้	4.07	.841	มาก	4
6.	ความสันโดษ คือ ความรู้จักพอดี ความรู้จักพอเพียง สามารถป้องกันและต่อต้านการทุจริตได้	4.04	.833	มาก	7
7.	หลักธรรม หิริ การละอายต่อความชั่ว สามารถป้องกันและต่อต้านการทุจริตได้	4.03	.811	มาก	9
8.	หลักธรรม โอตตัปปะ การกลัวต่อผลของการประพฤติชั่ว	4.07	.807	มาก	2
9.	ส่งเสริมให้หมั่นให้ทานอยู่เสมอๆ เป็นการละความตระหนี่	4.01	.855	มาก	10
10.	จาคะ การรู้จักให้ แบ่งปันแก่คนอื่น สามารถป้องกันและต่อต้านการทุจริตได้	4.04	.828	มาก	6
11.	กัลยาณมิตรตตฺตา มีเพื่อนที่ดี เลือกคบหากับคนที่มีความซื่อสัตย์สุจริต	4.10	.840	มาก	1
12.	สมชีวิตา (ความเป็นอยู่เหมาะสม) เป็นผู้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม	4.04	.812	มาก	5
รวม		4.03	.715	มาก	

จากตารางที่ 4.10 พบว่า กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการต่อต้านทุจริต ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอันดับแรก คือ กัลยาณมิตตตา มีเพื่อนที่ดี เลือคบหากับคนที่มีความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$) รองลงมา คือ หลักธรรมโศกฏปะการกลัวต่อผลของการประพฤติชั่ว มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.07$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ กิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา สามารถป้องกันและต่อต้านการทุจริตได้ มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.95$) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ เพื่อพัฒนาการสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

ผู้ตอบแบบสอบถามได้เสนอแนะข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของนักศึกษาสาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา และความคิดเห็นอื่นๆ ดังนี้

- 1) ควรมีการร่วมมือในการต่อต้านการทุจริตหลากหลาย รูปแบบ ในทุกๆ สถาบันการศึกษา ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการต้านการทุจริต
- 2) มีการรณรงค์ให้ความรู้โทษของการทุจริต และแนวทางการต่อต้านการทุจริตอย่างสม่ำเสมอ
- 3) ปลุกฝังจิตสำนึกในการร่วมมือกันต่อต้านการทุจริตให้กับทุกหน่วยงานและมีกิจกรรมต่อเนื่องทุกปี
- 4) ปลุกฝังจิตสำนึกเรื่องจิตอาสา จิตสาธารณะ ให้กับเยาวชนและดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ
- 5) มีการคัดเลือกคนเข้ามาทำงานอย่างตรงไปตรงมา
- 6) ผู้นำในแต่ละภาคส่วน ทั้งภาครัฐและเอกชน ต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นแบบอย่างที่ดี
- 7) จัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรม และกิจกรรมการต่อต้านการทุจริตในระดับผู้นำก่อนแล้วค่อยมาจัดกับประชาชน
- 8) ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น อริยสัจ 4 พรหมวิหาร 4 เป็นต้น
- 9) จัดกิจกรรมการต่อต้านการทุจริต ให้ทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมระดมสมองเสนอแนวคิดในการแก้ไขปัญหาในการทุจริต และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง
- 10) จัดกิจกรรมในการต้านการทุจริต ในทุกระดับ นักเรียน นิสิต นักศึกษา บุคลากรในสถานศึกษา
- 11) จัดกิจกรรมอบรมส่งเสริมทางด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นประจำ เพื่อสร้างคนให้มีศีลธรรมในการดำเนินชีวิต
- 12) จัดกิจกรรมค่ายอบรมหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
- 13) มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และจิตสาธารณะ ในกิจกรรมการเรียนการสอน

2) ผลการวิเคราะห์การสัมภาษณ์เชิงลึกการสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบสัมภาษณ์เชิงลึก นิสิตนักศึกษาและประชาชนทั่วไป จำนวน 20 รูป/คน สถานศึกษา จำนวน 5 รูป/คน นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน รวมผู้ให้การสัมภาษณ์ทั้งหมด 40 รูป/คน

ข้อคำถามที่ 1 ท่านคิดว่ากิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถต่อต้านการทุจริตได้มากน้อยเพียงใด

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถต่อต้านการทุจริตได้เป็นอย่างมาก เพราะหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเน้นย้ำอย่างชัดเจนที่จะไม่สนับสนุนการทุจริต แม้ตั้งแต่การคิด วางแผน หรือลงมือทำ ถือเป็นภาระละเมิดต่อหลักธรรมยกตัวอย่างเช่น ในเบญจศีล ข้อ อทินนาทาน ได้กำหนดไว้ว่า การคิดอยากได้สิ่งของคนอื่น พยายามที่จะเอามาให้ได้ ได้ของสิ่งนั้นมาย่อมถือว่าผิดหลักแห่งศีลธรรม ศีลข้ออทินนาทาน มีแนวคิดเรื่องสัมมาอาชีวะ ที่เป็นเครื่องการันตีว่า พระพุทธศาสนา ไม่สนับสนุนหรือส่งเสริมการ “เบียดบัง” ทั้งทรัพย์สินของบุคคล ปัจเจก หมู่คณะ ส่วนรวม และสาธารณะประโยชน์หรือของภาครัฐ อันมีความหมายถึงการฉ้อโกงทุจริต ดังนั้น หลักการทางพระพุทธศาสนา สามารถนำมาอธิบายประยุกต์ใช้ป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันได้ และยังเป็นหลักการป้องกันความมั่นคงของมนุษย์ในด้านทรัพย์สิน ที่จะไม่ถูกละเมิดจากผู้ใด คณะใดหรือกลุ่มใด ต่อทรัพย์สินส่วนบุคคล ส่วนรวม สาธารณะ และส่วนรวมของประเทศชาติ ย่อมจะไม่ถูกคุกคาม เบียดบัง หรือให้ได้มาด้วยวิธีการไม่ถูกต้อง หลักฆราวาสธรรม 4 ก็เป็นอีกหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการต่อต้านการทุจริตไม่ให้เกิดขึ้นได้ คือ เราต้องมีสัจจะ คือ ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง จริงใจต่อหน้าที่การงานของตน ทมะ คือ การข่มใจ ไม่อยากได้ของคนอื่นมาเป็นของตน ข่มใจไม่เห็นแก่่อามิสสินจ้างหรือผลตอบแทนอันเกิดจากการทุจริต ชนิด คือ อดทนต่อกิเลสที่เกิดขึ้นในจิตใจ จาคะ คือ ต้องรู้จักการเสียสละ ไม่เห็นแก่ได้ หรือ หลักธรรม หิริ คือความละลายต่อบาป ละอายต่อการทำความชั่ว โอตตัปปะ คือ ความเกรงกลัวต่อบาปหรือการทำความชั่ว การทุจริตคือการกระทำอันน่ารังเกียจ เกรงกลัวต่อผลของการทุจริตที่จะเกิดขึ้นต่อตนเองคนรอบข้างและส่วนร่วม หิริ โอตตัปปะ เป็นความสำนึกที่เกิดขึ้นจากการยอมรับ ความสำคัญของตนเอง สังคม เงื่อนโซ่ทางสังคม และศาสนา เสี่ยงครหาจากคนอื่น ความรู้สึกตำหนิตนเอง โทษทางบ้านเมือง การตกนรกหลังจากตาย เป็นต้น ความรู้สึกสำนึกเหล่านี้จะค่อย ๆ เกิดขึ้น เมื่อคนสำนึกเห็นถึงคุณค่า ความมั่งคั่ง อันเกิดขึ้นจากการมีความละอายแก่ใจ และความสะดุ้งกลัวต่อบาปและผลบาป หิริ โอตตัปปะ เป็นมโนธรรมที่แยกเราให้แตกต่างจากสัตว์ ในด้านพฤติกรรมที่ปรากฏออกมาด้านกาย วาจา เพราะใจประกอบด้วยความสำนึกอันมีหิริโอตตัปปะเป็นหลักยึดเหนี่ยวพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลในสังคม จะยึดหลักการไม่เบียดเบียนตนเอง คนอื่นให้เดือดร้อน เพราะพฤติกรรมต่าง ๆ จะอยู่ภายใต้การควบคุมของหิริโอตตัปปะ สัมมาอาชีวะ การประกอบอาชีพที่สุจริต หมายถึงอาชีพที่ต้องไม่เบียดเบียน ตนเอง เบียดเบียนชีวิตคนอื่น เบียดเบียนสังคมในภาพรวม การที่จะป้องกันแก้ไขการคดโกงตามหลักพุทธธรรม คือ ต้องส่งเสริมให้เกิดการดำรงชีพหรือประกอบอาชีพที่สุจริตเป็นไปตามครรลองที่สุจริตชนพึงกระทำ การปฏิบัติตามหลักสุจริต หมายถึง ความประพฤติดี ความประพฤติชอบ ประพฤติตรงและจริงใจไม่คิดคดทรยศ ไม่คดโกง และไม่หลอกลวง

การใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากำกับจิตใจไว้ได้ ย่อมป้องกันหรือต่อต้านการทุจริตได้เป็นอย่างมาก ถ้าคนเรามีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีศีลธรรมหรือจรรยาธรรม เมื่อจะกระทำ ความผิดก็จะรู้สึกละอายในสิ่งที่ตนกำลังจะกระทำ การทุจริตก็จะไม่เกิดขึ้น ทำให้ผู้คนรู้จักบาปบุญ มีจิตสำนึกที่จะละเว้นจากการทุจริตได้ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นพื้นฐานในการสร้าง คุณธรรมให้กับข้าราชการในการทำงานเพื่อให้ไม่เกิดการทุจริตในหน่วยงาน ดังนั้น ควรปลูกฝังให้เด็ก เยาวชน มีจิตสำนึก ต่อตนเองและสังคม นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาช่วยเหนี่ยวนำจิตใจไม่ กระทำผิด มีความรับผิดชอบต่อสังคม

การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถต่อต้านการทุจริตได้ กิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ซึ่งมีการแสดงธรรม บรรยายธรรม การปฏิบัติธรรม มีส่วนช่วยให้จิตใจเป็นกุศล ทำให้ใจโน้มไปในทาง ที่สุจริต เมื่อจะทุจริตก็รู้ว่าละอายไม่กล้าเพราะพื้นฐานของจิตใจที่เป็นกุศล กิจกรรมการอบรมค่าย คุณธรรมต่าง ๆ ที่ทางมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการถือว่าเป็นคุณประโยชน์อย่างมากในการสร้าง คุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชน ตั้งแต่ระดับเด็ก เยาวชน วัยทำงาน จนถึงผู้บริหาร เห็นถึงโทษของ การทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาและความเดือดร้อนอันเกิดจากการทุจริต นอกจากนั้น กิจกรรมที่จัดขึ้นใน กระบวนการเรียนการสอนรายวิชาการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันที่สอดแทรกด้วยหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา

สรุป หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นเบญจศีล ข้อ อทินนาทาน เวรมณี การงด เว้นการคิดอยากได้สิ่งของคนอื่น หิริ ความละอายต่อบาป ละอายต่อการทำความชั่ว โอตตัปปะ ความ เกรงกลัวต่อบาปหรือการทำความชั่ว ทมะ การข่มใจไม่ยอมอยากได้ของคนอื่นมาเป็นของตน ขมใจไม่เห็น แก่อำมีสสินจ้างหรือผลตอบแทนอันเกิดจากการทุจริต ซันติ อดทนต่อกิเลสที่เกิดขึ้นในจิตใจ จาคะ ต้อง รู้จักการเสียสละ ไม่เห็นแก่ได้ถ่ายเดียว และสัมมาอาชีวะ การประกอบอาชีพที่สุจริต หรือกิจกรรมใน วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและกิจกรรมการอบรมค่ายคุณธรรมที่จัดขึ้นโดยมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสอง แห่งสามารถต่อต้านการทุจริตได้

ข้อคำถามที่ 2 สภาพความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริตในองค์กรของท่านเป็นเช่นไร

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า บุคลากรส่วนใหญ่ในองค์กรก็ได้ให้ ความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริตค่อยข้างดี แต่ก็มีบุคลากรบางท่านที่ยังไม่สนใจในการต่อต้านการ ทุจริตคือทำตัวอยู่เฉยๆ เรื่อย ๆ ไม่รู้สึกเดือดร้อนกับการทุจริตที่เกิดขึ้น ด้านผู้บริหารขององค์กรก็ได้มี การรณรงค์และให้นโยบายในการต่อต้านการทุจริต มีการกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือในการต่อต้าน การทุจริต ซึ่งแจ้งให้เห็นถึงผลอันเกิดจากการทุจริตที่นำมาซึ่งความเสียหายและเสื่อมเสียชื่อเสียงของ องค์กร เน้นย้ำให้บุคลากรทุกคนร่วมมือกันในการป้องกันและต่อต้านการทุจริต ให้มีความละอายต่อการ กระทำชั่ว เกรงกลัวต่อการทำบาป มีกฎ ระเบียบ แนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดความโปร่งใสใน องค์กรด้วย ความร่วมมือของบุคลากรในองค์กรเกี่ยวกับการต่อต้านการทุจริต ถือเป็นหน้าที่ของทุกคน ในองค์กรที่ต้องทำให้เกิดความโปร่งใส โดยการไม่รับไม่ให้ที่ไม่ชอบด้วยระเบียบกฎหมาย โดยส่งเสริม ให้อึดเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามากำกับตัวเอง เช่น การรักษาศีลข้อ 2 ที่ไม่เบียดบังเอาทรัพย์ ที่ไม่ใช่ของตน ไม่ส่งเสริมหรือสนับสนุนให้เกิดการทุจริตทุกรูปแบบ

สรุป สภาพความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริตในองค์กรยังไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน บุคลากรส่วนใหญ่ขององค์กรก็ได้ให้ความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริตค่อยข้างดี แต่ก็ยังมีบุคลากรบางคนที่ไม่ได้ให้ความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริต ทำตัวอยู่เฉยๆ เรื่อย ๆ ไม่สนใจกับกิจกรรมหรือโครงการป้องกันต่อต้านการทุจริตที่ทางองค์กรจัดขึ้น อาจเป็นเพราะสภาพส่วนบุคคลที่ไม่ต้องการจะไม่ต้องไปเกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทุจริต

ข้อคำถามที่ 3 การมีส่วนร่วมการแก้ไขปัญหาการทุจริตของคนในองค์กรของท่าน เป็นเช่นไร จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า บุคลากรขององค์กรยังขาดการเข้ามามีส่วนร่วม ขาดความรู้สึกรักอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน ร่วมรณรงค์เกี่ยวกับการทุจริต มีเพียงบุคลากรบางท่านเท่านั้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ซึ่งในส่วนขององค์กรเองก็มีนโยบายที่ทุกคนในองค์กรต้องถือปฏิบัติ อีกทั้งมีระเบียบ กฎ ข้อบังคับ เป็นเครื่องมือบังคับให้ต้องปฏิบัติตาม เพื่อให้บุคลากรในองค์กรจึงมีหน้าที่ที่ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการทุจริต โดยถือว่าเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคน แต่บุคลากรบางท่านยังมองว่าเป็นเรื่องนอกเหนืออำนาจหน้าที่ เป็นเรื่องห่างไกลตัวเอง ไม่ใช่เรื่องของตัวเองและอาจจะทำให้ตนเองเดือดร้อนได้ อีกอย่างมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ผ่านเพชรบรรพชิตมาก่อน มีความเมตตาสูงและเป็นคนที่ไม่ให้ภัยคนอื่นง่าย คนที่ไม่ได้ให้ความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริต จะเฉยเมยต่อการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาการทุจริตที่เกิดขึ้น โดยมองว่าการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาการทุจริตไม่ใช่หน้าที่ของตนเอง เป็นหน้าที่ของผู้บริหารหรือหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบโดยตรง การทุจริตมีอยู่ในทุกองค์กร

สรุป บุคลากรขององค์กรยังขาดการเข้ามามีส่วนร่วม ขาดความรู้สึกรักอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน มีเพียงบุคลากรบางท่านเท่านั้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ มองว่าเป็นเรื่องนอกเหนืออำนาจหน้าที่ เป็นเรื่องห่างไกลตัวเอง ไม่ใช่เรื่องของตัวเองและอาจจะทำให้ตนเองเดือดร้อนได้ นอกจากนั้นยังมองว่าการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาการทุจริตไม่ใช่หน้าที่ของตนเอง เป็นหน้าที่ของผู้บริหารหรือหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบโดยตรง

ข้อคำถามที่ 4 ท่านเคยรวมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมในการต่อต้านการทุจริต หรือไม่อย่างไร จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมกิจกรรมในการต่อต้านการทุจริตทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลได้เคยเข้าร่วมงานกับสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) ประจำจังหวัดเชียงใหม่ มีการนำโครงการเข้าจัดกิจกรรมเรื่องต่อต้านการทุจริตทุกรูปแบบในองค์กร มีการจัดกิจกรรมในระดับชุมชน มีการจัดกิจกรรมโครงการรื้อยความรู้สู่ชุมชนและคณะสงฆ์ซึ่งเน้นเรื่องต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันเป็นสำคัญ ได้เข้าร่วมกลุ่มเพื่อแสดงออกในการต่อต้านการทุจริต โดยเป็นการรวมกลุ่มขององค์กรต่าง ๆ เพื่อให้เกิดพลังการรับรู้ในการต่อต้านการทุจริต ด้วยมองว่า การทุจริตคือการทำลายสังคม การทุจริตเป็นต้นสนิมที่กัดกินเหล็ก นานวันเข้าเมื่อสนิมได้ทำลายโครงสร้างของเหล็กสิ้นแล้ว เหล็กนั้นย่อมไม่เหลือความแข็งแรง สังคมที่มีแต่การทุจริตย่อมอ่อนแอและพังลงได้เช่นกัน การรวมตัวแสดงออกถึงการต่อต้านการทุจริตจึงเป็นการแสดงพลังของการไม่เห็นด้วยกับการทุจริต กิจกรรมโครงการสอนศีลธรรมเรือนจำเชียงใหม่ การอบรมจริยธรรมสอนศีลธรรมในโรงเรียนร่วมกิจกรรมวันต่อต้านการคอร์รัปชันสากล (ประเทศไทย) ของจังหวัดเชียงใหม่ ร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีการรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนได้ซึมซับหลักธรรมคำสอนใน

พระพุทธศาสนา มีการจัดกิจกรรมฟังธรรม ปฏิบัติธรรม ไหว้พระ สวดมนต์ในวัด ร่วมดำเนินการร่าง ราชวิชาการป้องกันการทุจริต กับสถาบันการศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ 12 สถาบัน ร่วมจัดกิจกรรม ร่วมกับสำนักงาน ป.ป.ช. จัดโครงการบูรณาการแนวความร่วมมือทางศาสนาในการต่อต้านการทุจริต โดยการประยุกต์หลักธรรมคำสอนกับหลักสูตรด้านทุจริตศึกษา : Anti-Corruption Education ผ่านระบบออนไลน์ (Application Zoom) ร่วมแสดงออกในโลกออนไลน์ในการต่อต้านการทุจริตในองค์กร กิจกรรมการอบรมเกี่ยวกับการต่อต้านการทุจริต การเดินรณรงค์ต่าง ๆ กิจกรรมในราชวิชาการต่อต้านการทุจริต หรือในวันสำคัญต่าง ๆ ร่วมกิจกรรมการต่อต้านการทุจริตทั้งภายในมหาวิทยาลัย และการเดินขบวนคัดค้านต่อต้านผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ไม่โปร่งใส

สรุป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ไม่เคยเข้าร่วมเครือข่ายหรือกิจกรรมการต่อต้านการทุจริต กลุ่มผู้ที่เคยเข้าร่วมเครือข่ายหรือกิจกรรมการต่อต้านการทุจริตบ้างบางครั้งคราว และกลุ่มที่เคยเข้าร่วมเครือข่ายหรือกิจกรรมการต่อต้านการทุจริตบ่อยครั้ง โดยเข้าร่วมกิจกรรมการต่อต้านการทุจริตตั้งแต่ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมธรรมดาไปจนการรณรงค์แสดงออกในการต่อต้านการทุจริต

ข้อคำถามที่ 5 รูปแบบเครือข่ายที่เข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต ควรมีลักษณะอย่างไร

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า รูปแบบเครือข่ายที่เข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต ควรเป็นไปในลักษณะของการสร้างการรับรู้ในวงกว้าง โดยชี้ให้เห็นว่าการทุจริตมีลักษณะใดบ้าง เนื่องจากผู้คนในสังคมมองการทุจริตเป็นเพียงการเบียดบังเอาทรัพย์สินเท่านั้น แต่ความเป็นจริงยังมีการทุจริตในลักษณะอื่นอีกที่ผู้คนยังละเลย การทุจริตเชิงนโยบาย การทุจริตในพฤติกรรมปฏิบัติหน้าที่ เช่น ใช้เวลาไปสร้างหรือเอื้อประโยชน์ส่วนตัว การสร้างกระบวนการเรียนรู้ หรือรับรู้ในวงกว้าง โดยชี้ให้เห็นว่าการทุจริตเป็นอันตรายต่อสังคมอย่างไร กระทบต่ออนาคตของสังคม ประเทศชาติอย่างไร เมื่อผู้คนในสังคมรับรู้และเข้าใจ ย่อมจะเป็นพลังในการต่อต้านการทุจริตเพิ่มมากขึ้น และความเข้มแข็งจะเกิดขึ้น ต้องสร้างจิตสำนึก และรู้หลักการบริหารการจัดการ มีการรวมกลุ่ม และสามารถแสดงความคิดเห็น โดยการระดมสมองของบุคลากรที่ร่วมเป็นเครือข่ายและสรุปความคิดเห็น สรรวจปัญหา หรืออุปสรรค เข้าสู่การแก้ไข สร้างอุดมการณ์และสร้างจิตสำนึกในการทำงาน โดยมีเป้าหมายและเป้าประสงค์ การทำงานควรมีการวางแผนการทำงาน ตามขั้นตอนการบริหารจัดการ การสร้างบทบาทและการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรให้ประชาชนได้มีสิทธิในการเข้าตรวจสอบการทำงานของระบบการบริหารงาน

นอกจากนั้นแล้ว ควรจะเริ่มที่ผู้นำเป็นอันดับแรก เพราะหากผู้นำดีการทุจริตจะไม่มีเลย หากผู้นำไม่ดี ลูกน้อง หรือผู้ที่เล็กกว่าเห็นก็อาจจะทำตาม ผู้นำต้องมีจิตสำนึกที่ดี การแก้ปัญหาทุจริตคอร์รัปชันต้องแก้ทั้งระบบ และเลิกระบบอุปถัมภ์ ผู้บริหารควรให้ความร่วมมืออย่างเคร่งครัด ควรมีระบบการตรวจสอบที่ชัดเจน ควรมีกล่องแสดงความคิดเห็น ควรปลูกจิตสำนึกต่อต้านการทุจริตให้แก่ประชาชน และให้ความรู้เกี่ยวกับการทุจริตต่าง ๆ การเข้าใจถึงหน้าที่ในการทำงานที่ถูกต้องและซื่อสัตย์ บุคลากรในองค์กรช่วยกันป้องกันและตรวจสอบอยู่เสมอ ปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรมให้เขาซึมซับตั้งแต่เด็ก เครือข่ายที่เข้มแข็ง สามารถรู้ผิดชอบชั่วดี และสามารถแก้ไขปัญหาการทุจริตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป รูปแบบเครือข่ายที่เข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต ควรการสร้างการรับรู้ในวงกว้าง สร้างอุดมการณ์และสร้างจิตสำนึกในการทำงานร่วมกัน ประชาชนทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม มีระบบการตรวจสอบการทำงานที่ชัดเจน เริ่มที่ผู้นำเป็นอันดับแรก ผู้นำมีจิตสำนึกที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ย่อมทำให้ผู้ตามก็จะไม่กล้าทุจริตคอร์รัปชัน สมาชิกในเครือข่ายสามารถแสดงความคิดเห็น มีการระดมสมองของบุคลากรในเครือข่ายแล้วสรุปความคิดเห็นร่วมกัน มีการสำรวจปัญหาหรืออุปสรรคแล้วนำไปแก้ไข สร้างอุดมการณ์ สร้างจิตสำนึกในการทำงานที่โปร่งใส เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ขจัดระบบอุปถัมภ์ให้หมดไปจากองค์กร

ข้อคำถามที่ 6 การสร้างเครือข่ายในการป้องกันการทุจริต สามารถป้องกันการเกิดการทุจริตได้หรือไม่ อย่างไร

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า การสร้างเครือข่ายในการป้องกันการทุจริต เป็นกระบวนการที่ดีที่สุด หากมีเครือข่ายในการป้องกันการทุจริต ย่อมจะสามารถป้องกันการเกิดการทุจริตได้ เมื่อทุกคนรับรู้ไว้ในสถานที่ต่าง ๆ มีเครือข่ายการป้องกันการทุจริต คนที่คิดจะทำการทุจริตอาจเกิดความเกรงกลัวและไม่ทำการทุจริตได้ จึงเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริต เครือข่ายการป้องกันการทุจริตต้องมีความรู้ความเข้าใจในวิธีการทุจริต เพื่อจะสามารถรู้เท่าทันกลการทุจริตได้ หากไม่รู้เท่าทันก็จะเป็นเพียงเครือข่ายที่ไม่มีประสิทธิภาพในการป้องกัน ดังนั้น เครือข่ายในการป้องกันการทุจริต จะสามารถป้องกันการเกิดการทุจริตได้ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเป็นเครือข่ายที่มีความรู้ความเข้าใจและมีความเข้มแข็ง หากองค์กรเครือข่ายมีความเข้มแข็งก็สามารถแก้ไขได้ เพราะจะมีการตรวจสอบการทำงานภาครัฐ โดยหลักการทำงานภาครัฐจะต้องยึดหลักกล่าวคือ และยึดหลักธรรมาภิบาล 6 ประการ กล่าวคือมีความรับผิดชอบต่อสังคมและตนเอง 1) หลักนิติธรรม คือ ต้องมีกฎระเบียบ มีวินัยต่อตนเองก่อน และต้องปฏิบัติตามกฎหมาย 2) หลักคุณธรรม คือ ยึดมั่นในความดีงาม ความถูกต้อง ส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเอง มีความซื่อสัตย์ซื่อสัตย์ อดทน 3) หลักความโปร่งใส คือ การทำงานต่อมีการพูดคุย ทุกคนสามารถรู้ข้อมูลข่าวสาร ไม่ปิดบัง 4) หลักการมีส่วนร่วม คือ ให้โอกาส ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมทางการ ในการทำงาน 5) หลักความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การตระหนักในสิทธิและหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาการบริหารจัดการ การกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา และเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง รวมทั้งความกล้าที่จะยอมรับผลดีและผลเสียจากกระทำของตนเอง 6) หลักความคุ้มค่า การบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์สูงสุดในระดับบุคคล ความคุ้มค่าเทียบเคียงได้กับความประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า องค์กรเครือข่ายควรที่จะตรวจสอบการทำงานได้ เมื่อเครือข่ายเข้าตรวจสอบการทำงาน มีความโปร่งใส เครือข่ายที่มีคุณธรรมจริยธรรม จะนำไปสู่การแก้ไขการทุจริตได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างเครือข่ายเป็นการการันตีสำหรับคนที่จะมาทำงานเพื่อสังคม ได้พัฒนาและเพิ่มคุณค่าให้กับตนเอง เพราะฉะนั้นการสร้างเครือข่ายจึงแก้ไขปัญหาทุจริตคอร์รัปชันได้ การสร้างเครือข่ายในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการทำงานในแบบองค์การเครือข่าย ซึ่งเป็นรูปแบบของการทำงานที่มีความสำคัญ เพราะทำให้เกิดการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนให้มีมากขึ้น และเพื่อแก้ไขปัญหาต่างคนต่างทำงานตามอำนาจหน้าที่ของตน นอกจากนี้ ยังเป็นการสร้างพลังร่วมกันในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการต่อต้านการทุจริตและสร้างแรงกระตุ้นให้เกิดขึ้นในวงกว้าง

เพราะระบบกลุ่มกดดัน (Pressure Group) ก่อให้เกิดความระมัดระวังในการกระทำทางทุจริต เครือข่ายทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานรวมทั้งข้อมูลข่าวสารและเรียนรู้จากกัน และกันเกี่ยวกับการป้องกันต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน การสร้างเครือข่ายเป็นการปลูกจิตสำนึกให้ คนในเครือข่ายรู้จักวิธีและสามารถป้องกันตัวเองได้ เครือข่ายสามารถชี้แนะโดยใจสุจริตเพื่อเห็นช่อง โหว่ของระบบการบริหารที่อาจมีการทุจริตได้และเสนอแนวทางแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม เครือข่ายควร มีบทบาทควบคุมการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบเพื่อที่จะมีเจ้าหน้าที่ในการช่วยกันดูแล สอดส่องการทุจริตของบุคคลากร

สรุป การสร้างเครือข่ายในการป้องกันการทุจริต เป็นกระบวนการที่ดีที่สุด หากมีเครือข่ายใน การป้องกันการทุจริต ย่อมจะสามารถป้องกันการเกิดการทุจริตได้ เมื่อทุกคนรับรู้ไว้ในสถานที่ต่าง ๆ มีเครือข่ายการป้องกันการทุจริต คนที่คิดจะทำการทุจริตอาจเกิดความเกรงกลัวและไม่ทำการทุจริต ได้ จึงเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริต ระบบกลุ่มกดดัน (Pressure Group) ก่อให้เกิดความ ระมัดระวังในการกระทำทางทุจริต เครือข่ายทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานรวมทั้ง ข้อมูลข่าวสารและเรียนรู้จากกันและกันเกี่ยวกับการป้องกันต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน เครือข่าย สามารถชี้แนะโดยใจสุจริตเพื่อเห็นช่องโหว่ของระบบการบริหารที่อาจมีการทุจริตได้และเสนอแนว ทางแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อคำถามที่ 7 ท่านคิดว่าปัจจัยใดบ้างที่สามารถนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายใน การป้องกันการทุจริตได้

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ปัจจัยที่จะนำไปสู่การสร้าง ความเข้มแข็งของเครือข่ายในการป้องกันการทุจริต คิดว่า กระบวนการสร้างการเรียนรู้ การรับรู้ที่ดี มี ระบบ การสร้างความตระหนักถึงหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่มีหน้าที่ในการดูแลรักษาผลประโยชน์ ของสังคม หรือประเทศชาติ ความไม่เข้มแข็งของเครือข่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงที่ผ่านมา ส่วนหนึ่ง เพราะคิดว่าไม่ใช่หน้าที่ของตน การป้องกันการทุจริตเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ หรือผู้ได้รับการแต่งตั้ง ในทำหน้าที่เท่านั้น ไม่ได้ตระหนักว่าเป็นหน้าที่ร่วมของพลเมือง ปัจจัยที่จะสร้างให้เครือข่ายการ ต่อต้านการทุจริตมีความเข้มแข็งได้ ต้องสร้างกระบวนการรับรู้อย่างเข้าใจ หากทุกคนเข้าใจถึง กระบวนการทุจริต และผลกระทบที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่ออนาคตของสังคม เครือข่ายจะมีความ ตระหนักและเข้มแข็งขึ้นได้ ปัจจัยที่สำคัญ คือ 1) คน ต้องมีความพร้อม และมีอุดมการณ์ร่วมกัน และ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 2) วัสดุอุปกรณ์ สนับสนุนในการดำเนินงานต้องเพียงพอ 3) เงิน งบประมาณในการดำเนินงานของเครือข่าย 4) การระดมสมอง หาข้อยุติการทำงานในการต่อต้านการ ทุจริตที่เป็นรูปธรรม และ 5) ต้องมีรูปแบบการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน สมาชิกของเครือข่ายต้องมี ประวัติดีงาม ไม่มีหม่อมหรือมีประวัติไม่ต่างพร้อย ตั้งอยู่ในความซื่อตรงทั้งต่อหน้าและลับหลัง คุณธรรมและจริยธรรม เพราะในปัจจุบันคนเราจะเกรงกลัวในบาปและกรรมน้อยลง จึงทำให้เกิดการ ทุจริตคอร์รัปชันมากขึ้น ดังนั้นการส่งเสริมให้คนเรามีคุณธรรมและจริยธรรม การมีหลักธรรมอยู่ในใจ เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต การสร้างหรือปลูกจิตสำนึกให้แก่คน ในสังคมและการให้ความร่วมมือของคนในองค์กร (1) การได้รับการเอาเปรียบหรือไม่เป็นธรรมจาก บุคคลที่ทุจริต (2) อยากได้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรมในการทำงาน (3) คุณภาพ ชีวิตที่ดี สภาพสังคม หากคุณภาพชีวิตไม่ดีแล้วทำให้คนเรามีโอกาสที่จะทุจริตคอร์รัปชันได้เช่นกัน

ระบบความคิด เราต้องส่งเสริมให้บุคลากรรู้จักแยกแยะให้ได้ว่าผลประโยชน์ส่วนตนกับส่วนรวม มีคุณธรรม และคิดแบบฐานสอง ที่มีแค่สองตัวเลือก ถูก/ผิด ใช่/ไม่ใช่ ในส่วนของตัวผู้นำต้องเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับสมาชิกในเครือข่าย ต้องมีคุณธรรมและจริยธรรม สมาชิกเครือข่ายทุกคนต้องปฏิบัติตามและร่วมมือการต่อต้านการทุจริต

สรุป ปัจจัยที่สามารถนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายในการป้องกันการทุจริตในจังหวัดเชียงใหม่ คือ การมีกระบวนการสร้างการเรียนรู้ การรับรู้ที่ดี มีระบบที่ดี สร้างความตระหนักถึงหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่มีหน้าที่ในการดูแลรักษาผลประโยชน์ของสังคม และปัจจัย 5 คือ 1) คน ผู้นำสมาชิกขององค์กรต้องมีความพร้อม มีอุดมการณ์ร่วมกัน และการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 2) วัสดุอุปกรณ์ สนับสนุนในการดำเนินงานต้องเพียงพอ 3) เงิน งบประมาณในการดำเนินงานของเครือข่าย 4) การระดมสมอง หาข้อยุติการทำงานในการต่อต้านการทุจริตที่เป็นรูปธรรม 5) มีรูปแบบการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน นอกจากนี้ผู้นำและสมาชิกของเครือข่ายต้องมีประวัติดีงามไม่มัวหมองหรือมีประวัติไม่ต่างพร้อย มีคุณธรรมและจริยธรรมและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ข้อคำถามที่ 8 การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต ในจังหวัดเชียงใหม่ ควรมีลักษณะอย่างไร

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า จังหวัดเชียงใหม่เป็นสังคมที่มีความซับซ้อน ผู้คนมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ หลากหลายทางวัฒนธรรม บางส่วนเป็นสังคมแบบอุปถัมภ์ การทุจริตสามารถเกิดขึ้นได้ง่าย การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต จึงต้องเป็นลักษณะการสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งให้เห็นถึงผลกระทบของการทุจริตที่จะเป็นอันตรายต่อสังคม การมีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการทุจริต การป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริต การนำหลักธรรมทางศาสนา มาแสดงให้เห็นโทษของการทุจริต ทั้งในคติโลกและคติธรรม คือผลที่เกิดขึ้นทั้งทางคดีอาญา และผลที่เกิดขึ้นในจิตใจของผู้กระทำการทุจริต และที่สำคัญการสร้างการป้องกันการส่งเสริมการทุจริต คือผู้ที่พร้อมจะเอื้อต่อการทุจริต หรือผู้ให้ผลประโยชน์ต่อผู้มีหน้าที่ให้ผลดีทุจริต หากป้องกันบุคคลเหล่านี้ได้ ก็ถือเป็นการตัดวงจรการทุจริตได้ส่วนหนึ่ง เครือข่ายควรให้หน่วยงานทุกภาคส่วน ทั้งภาคประชาชน ภาครัฐ ภาคเอกชน สถานศึกษา คณะสงฆ์ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การดำเนินงาน ให้ความร่วมมือ และสามารถตรวจสอบได้ สร้างอุดมการณ์เรื่องการต่อต้านการทุจริตในทุกรูปแบบร่วมกันให้เกิดขึ้นภายในเครือข่าย ข้อกฎหมายให้อำนาจเครือข่าย เครือข่ายมีอำนาจในการจะดำเนินด้านกฎหมายกับผู้กระทำการทุจริตคอร์รัปชัน ให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการกำหนดแนวทางการทำงาน เพราะต่อไปเยาวชนเหล่านี้จะได้ต่อยอดการทำงานได้ นอกจากนี้ควรสืบเสาะหาองค์กรต่าง ๆ ที่มีประวัติดีงาม ทำงานเพื่อสังคมไม่มีความมัวหมองด้านทุจริต มาร่วมประชุม มีเป้าหมาย กิจกรรม ธารรงค์ให้ประชาชนเห็นว่าการทุจริตเป็นมะเร็งร้ายเกาะกับการเมือง และสังคมไทยให้เสียหาย การทุจริต มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และเป็นรุ่น ๆ ไป ต้องมีทีมงานที่ดีและเข้าใจซึ่งกันและกันค่อยช่วยเหลือกัน นำหลักคุณธรรมจริยธรรม เข้ามาช่วยในการสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้าน

สรุป ลักษณะในการสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต ในจังหวัดเชียงใหม่ คือ การสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน มีตัวแทนของทุกภาคส่วน มีอุดมการณ์ร่วมกัน มีกฎหมายที่ให้อำนาจ

เครือข่าย ต้องดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการทำงาน เน้นหลักคุณธรรม จริยธรรม มีความต่อเนื่อง และมีทีมงานที่ดีและเข้าใจซึ่งกันและกันคอยช่วยเหลือกัน

ข้อคำถามที่ 9 ท่านมีแนวทางการสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการการต่อต้านทุจริต ใน จังหวัดเชียงใหม่ อย่างไร

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการ ต่อต้านทุจริตในจังหวัดเชียงใหม่ ควรมีเวทีแลกเปลี่ยนสร้างการเรียนรู้กลไก การทุจริต ที่หลากหลาย ทั้งเวทีสาธารณะ เวทีทางสื่อออนไลน์ เว็บไซต์, เพจ, ไลน์, เฟซบุ๊ก, ยูทูป หรืออื่น ๆ ที่จะสามารถ นำไปสู่การเรียนรู้ได้ การนำหลักธรรมทางศาสนา มาแสดงให้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น นำหลัก กฎหมายมาชี้ให้เห็นถึงโทษของการเอื้อต่อการทุจริตและการกระทำทุจริต โดยสร้างให้เกิดผลกระทบ การรับรู้ในวงกว้าง ซึ่งจะสามารถนำไปสู่การสร้างเครือข่ายการต่อต้านการทุจริตที่เข้มแข็งได้ มีการ วางแผนการทำงาน มีวัตถุประสงค์ และเป้าประสงค์ มีการจัดรูปแบบองค์กรให้เป็นรูปธรรม มีการ บุคลากรและแบ่งแยกหน้าที่การทำงาน มีหัวหน้า หรือฝ่ายที่จะสั่งการ และอำนวยการ ควบคุม และ ตัดสินใจ ที่ตั้งบนพื้นฐานความถูกต้องเป็นธรรม มีการประสานงานกับองค์กรเครือข่ายที่เกี่ยวข้องได้ ต้องมีการทำงาน และบันทึกการทำงาน หาข้อบกพร่องเพื่อเปลี่ยนแปลงแก้ไข ซึ่งควรที่จะมีการระดม สมองจากเครือข่าย เพื่อหาแนวทางแก้ไข และต้องมิงงบประมาณในการทำงาน จัดหาทรัพยากร สนับสนุนเพียงพอ

ปลูกจิตสำนึกของคนในเครือข่าย เพราะถ้าหากคนเรามีจิตสำนึกและความเสียสละ คนเราจะ ทำงานและปฏิบัติหน้าที่ด้วยความจริงใจและจะไม่เกิดความเห็นแก่ตัว จะคำนึงถึงผลประโยชน์ของ ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของตัวเอง ควรนำบุคลากรในเครือข่ายไปเข้าวัดเพื่อเรียนรู้หลักธรรม ปฏิบัติธรรม อย่างน้อยเดือนละ 3 ครั้ง สร้างเครือข่ายในสถาบันการศึกษา เช่น โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย เป็นต้น ให้เป็นสถานที่พร้อมจะให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการต่อต้านการทุจริต และ ค่อย ๆ ขยายเครือข่ายไปยังระดับอื่นต่อไป มีการรวมกลุ่มกันขึ้นหลากหลายอาชีพ ทำหน้าที่ในการ สอดส่องการทำผิด และเป็นหน้าที่ของคนเชียงใหม่ทุกคนต้องร่วมมือร่วมใจกันในการต่อต้านการ ทุจริตทุกรูปแบบ ควรมีการจัดกิจกรรมร่วมกันของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง มีการรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดี ระหว่างสมาชิกของเครือข่าย กำหนดกลไกการสร้างแรงจูงใจ จัดหาทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ ให้ความช่วยเหลือ ช่วยแก้ไขปัญหา และมีการสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง การจัดตั้งกลุ่มคนที่มี ความรู้ในการให้ความรู้ในเครือข่าย การให้การสนับสนุนและได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานหรือ องค์กรที่ดี ยกย่ององค์กรที่สุจริต แจ้งข้อมูลและตำหนิองค์กรหรือบุคคลที่ทุจริต

สรุป แนวทางการสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการการต่อต้านทุจริต ในจังหวัดเชียงใหม่ สร้างเครือข่ายในสถาบันการศึกษา ปลูกจิตสำนึกของคนในเครือข่าย มีเวทีแลกเปลี่ยนสร้างการเรียนรู้ กลไกการทุจริตที่หลากหลาย ทั้งเวทีสาธารณะ เวทีทางสื่อออนไลน์ มีการวางแผนการทำงาน มี วัตถุประสงค์ เป้าประสงค์ที่ชัดเจน และมีการจัดรูปแบบองค์กรเป็นรูปธรรม ยกย่ององค์กรที่สุจริต และตำหนิองค์กรหรือบุคคลที่ทุจริต มีการประสานงานกับองค์กรเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ระดมสมอง จากเครือข่าย มิงงบประมาณในการทำงาน จัดหาทรัพยากรสนับสนุนเพียงพอ มีการจัดกิจกรรมร่วมกัน ของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง

ข้อคำถามที่ 10 ข้อเสนอแนะในการสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต 1) สร้างกระบวนการรับรู้ให้เกิดขึ้นในวงกว้าง และหลากหลายรูปแบบ ที่สามารถรับรู้ได้ 2) การสร้างความเข้าใจในการรับรู้ถึงกระบวนการทุจริต มีลักษณะใดบ้าง 3) ชี้ให้เห็นผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการทุจริต ที่อาจส่งผลกระทบต่ออนาคตของสังคมโดยรวมจากการทุจริต 4) เครือข่ายควรมีความหลากหลายทั้งวัย การศึกษา อาชีพ และพื้นที่ บุคลากร ที่จะเข้ามาทำงานในเครือข่าย ต้องมีอุดมการณ์การทำงาน และมีส่วนร่วมในการทำงาน และควรที่จะเป็นบุคลากรที่มีองค์ความรู้ คือ จัดอบรมให้ความรู้ถึงผลเสียอันเกิดจากการทุจริต รู้ข้อกฎหมาย การทำงานควรที่จะให้ทุกคนทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในเครือข่าย สามารถแสดงความคิดเห็น และหาข้อสรุปในการทำงาน ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ควรมีการสร้างเครือข่ายผ่านทาง Social Media ด้วย ให้ประชาชนมีส่วนร่วมทุกระดับ ทั้งระดับนโยบาย ระดับการแจ้งเบาะแส ระดับการตรวจสอบ การรวมกลุ่มควรมีตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ซึ่งอาจใช้กลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้ว โดยไม่ต้องจัดตั้งใหม่ กรณีชุมชนเมือง อาจใช้การรวมตัวของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ หรือองค์กรชุมชน ให้มีตัวแทนในทุกภาคส่วน ภาคประชาชน ภาคธุรกิจ สถานศึกษา ภาครัฐควรเป็นตัวกลางในการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน มีกฎหมายรองรับการรวมตัวของประชาชนเพื่อต่อต้านการทุจริต

การรวมตัวกันของเครือข่ายต้องมีกฎหมายรองรับอย่างชัดเจน และมีการจัดโครงสร้างบริหารให้ชัดเจน ต้องมีทั้งภาคประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชนเข้าร่วมด้วย การมีส่วนร่วมของประชาชนควรเริ่มตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ควรให้ประชาชนเข้ามา มีส่วนร่วมในทุกระดับ ทั้งระดับนโยบาย ระดับการแจ้งเบาะแส และระดับการต่อต้านการทุจริต รัฐต้องสนับสนุนการรวมตัวกันของประชาชนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ เครือข่ายการต่อต้านการทุจริต ต้องมีกลุ่มเยาวชนเข้ามามีบทบาทด้วย ซึ่งควรจะเริ่มสร้างเครือข่ายตั้งแต่ในกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ให้เครือข่ายนักเรียนนักศึกษาที่มีความรู้เกี่ยวกับการทุจริตผลเสียของการทุจริต และมีความสนใจอย่างจริงจังกับการต่อต้านการทุจริตให้มากกว่าที่เป็นอยู่ เพื่อเป็นการส่งเสริมการต่อต้านการทุจริต มีการสร้างจิตสำนึกให้กับคนในเครือข่าย คัดเลือกบุคคลที่จะเข้ามาบริหารงานเครือข่ายจากคนที่มีคุณธรรมจริยธรรม มีความซื่อสัตย์มากกว่าคนแก่ง นอกจากนี้เครือข่ายควรมีการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน อยู่เป็นประจำ

สรุป การสร้างกระบวนการรับรู้ให้เกิดขึ้นในวงกว้าง หลากหลายรูปแบบ การสร้างความเข้าใจในการรับรู้ถึงกระบวนการทุจริต มีการชี้ให้เห็นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการทุจริต เครือข่ายควรมีความหลากหลายทั้งวัย การศึกษา อาชีพ และพื้นที่ ควรสร้างเครือข่ายตั้งแต่ในกลุ่มนักเรียน นักศึกษา มีกฎหมายรองรับ จัดโครงสร้างบริหารให้ชัดเจน มีทั้งภาคประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชนเข้าร่วม ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน สร้างจิตสำนึกให้กับคนในเครือข่าย คัดเลือกบุคคลที่จะเข้ามาบริหารงานเครือข่ายจากคนที่มีคุณธรรมจริยธรรม มีความซื่อสัตย์มากกว่าคนแก่ง และมีการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันระหว่างเครือข่ายอยู่เป็นประจำ

3) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ การประชุมกลุ่ม และเวทีวิพากษ์

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ การประชุมกลุ่ม และเวทีวิพากษ์ พบว่า การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ต้องสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นภายในองค์กร และปลูกฝังจิตสำนึกของบุคลากรในทุกฝ่ายให้มีความตระหนักถึง

ปัญหาการทุจริต และเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยกันป้องกัน แก้ไขปัญหาการทุจริต ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างสุจริต ไม่เอาเปรียบผู้อื่น

เครือข่ายควรมีการนำบุคลากรเข้าศึกษาหลักสูตร มีการจัดกิจกรรมศึกษาหลักสูตรในการต่อต้านทุจริตร่วมกัน กิจกรรมการรณรงค์การต่อต้านการทุจริตให้มากขึ้น มีการดำเนินงานกิจกรรมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง หน่วยงานทุกภาคส่วนควรให้ความร่วมมือและตรวจสอบการดำเนินงานของแต่ละหน่วยงาน คัดเลือกบุคคลที่มีคุณธรรมจริยธรรม มีความซื่อสัตย์เข้ามาบริหารงานเครือข่าย นอกจากนั้นควรมีการสร้างร่วมมือกัน ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน (สถาบันการศึกษา) ควรสร้างเครือข่ายในสถานศึกษาทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา โดยให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วม เพราะต่อไปเยาวชนเหล่านี้จะได้ต่อยอดการทำงานได้ จัดตั้งกลุ่มคนที่มีความรู้ในเรื่องการต่อต้านทุจริตเพื่อให้ความรู้ในเครือข่าย

ปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตั้งแต่วัยเด็ก สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ประชาชน เพราะคุณภาพชีวิตที่ดีมีส่วนทำให้คนเราไม่ทำการทุจริต สร้างอุดมการณ์ สร้างจิตสำนึก สร้างวัฒนธรรมความซื่อสัตย์สุจริตให้เกิดขึ้นในสังคม เพราะถ้าหากคนเรามีจิตสำนึกความซื่อสัตย์และความเสียสละแล้ว จะทำงานและปฏิบัติหน้าที่ด้วยความจริงใจและจะไม่เกิดความเห็นแก่ตัว จะคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของตัวเอง ควรรณรงค์ให้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดจากการทุจริตให้เกิดการรับรู้ในวงกว้าง สร้างสภาพแวดล้อมไม่ให้อื้อต่อการทุจริต หรือเปิดโอกาสให้ผู้มีหน้าที่ประพฤติดุจริต ถือเป็น การสร้างภูมิคุ้มกันในการป้องกันการการทุจริต หากป้องกันบุคคลเหล่านี้ได้ ก็ถือเป็น การตัดวงจรการทุจริตได้ส่วนหนึ่ง

ควรมีเวทีแลกเปลี่ยนสร้างการเรียนรู้ในการต่อต้านทุจริตร่วมกันที่หลากหลาย เช่น เวทีสาธารณะ สื่อออนไลน์ เป็นต้น ที่สามารถสร้างการเรียนรู้ได้ ในด้านกฎหมาย บทลงโทษทางกฎหมาย ต้องรุนแรงก่อให้เกิดความเกรงกลัวต่อผู้ที่คิดจะทุจริต มีการดำเนินการทางกฎหมายอย่างจริงจัง และกระบวนการดำเนินการต้องเป็นไปด้วยเที่ยงธรรม นอกจากนั้น ควรมีกฎหมายให้อำนาจเครือข่ายในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการป้องกันปราบปรามการทุจริต

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการณ์ของความร่วมมือในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อศึกษารูปแบบเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ และ 3) เพื่อสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

5.1 สรุปผลการวิจัย

การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม และการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดดังนี้

5.1.1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคล

ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 425 คน เป็นเพศชาย จำนวน 190 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 44.70 และเป็นเพศหญิง จำนวน 235 คน คิดเป็นร้อยละ 55.30 มีอายุ 20-24 ปี มากที่สุด จำนวน 280 คน คิดเป็นร้อยละ 65.88 รองลงมา มีอายุ 15-19 ปี จำนวน 280 คน คิดเป็นร้อยละ 27.53 และที่ต่ำสุด มีอายุ 40-44 ปี อายุ 50 ปีขึ้นไป จำนวน 280 คน คิดเป็นร้อยละ 0.24 สังกัดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา มากที่สุด คือ จำนวน 207 คน คิดเป็นร้อยละ 48.70 รองลงมา คือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ จำนวน 170 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00 และมีจำนวนน้อยที่สุด คือ โรงเรียนสามัคคีวิทยาทาน จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 5.20 มีศึกษาระดับมัธยมศึกษา/ปวช. มากที่สุด คือ จำนวน 370 คน คิดเป็นร้อยละ 87.06 รองลงมา คือ มีวุฒิมัธยมศึกษา ระดับประถมศึกษา จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 10.82 และมีจำนวนน้อยที่สุด คือ ระดับปริญญาตรี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.24 มีสถานภาพเป็นนักเรียน/นิสิต/นักศึกษา มากที่สุด คือ จำนวน 412 คน คิดเป็นร้อยละ 96.90 รองลงมา คือ ข้าราชการ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 0.90 และลูกจ้างประจำ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 0.90 และมีจำนวนน้อยที่สุด คือ พนักงานมหาวิทยาลัย จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.50 เคยเข้าร่วมกิจกรรมเครือข่ายการสร้าง ความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต จำนวน 143 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 33.60 และไม่เคยเข้าร่วม กิจกรรมเครือข่ายการสร้าง ความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต จำนวน 282 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 66.40

5.1.2 สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ

การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการต่อต้านทุจริตในจังหวัด

เชียงใหม่ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ความร่วมมือในการต่อต้านทุจริตโดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่ มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก

1) ความร่วมมือในการต่อต้านทุจริตโดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ความร่วมมือในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ องค์กรของท่านมีการสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริต มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านได้ประสานความร่วมมือกับองค์กรหรือหน่วยงานอื่นในการต่อต้านการทุจริต มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก

2) รูปแบบเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า รูปแบบเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีจุดมุ่งหมาย เป้าหมายเดียวกันของสมาชิกเครือข่าย ทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ สมาชิกเครือข่ายมีความเป็นอิสระ ทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก

3) กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการต่อต้านทุจริต ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการต่อต้านทุจริต ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ กัลยาณมิตรต่า มีเพื่อนที่ดี เลือคบหากับคนที่มีความซื่อสัตย์สุจริต มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ กิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาสามารถป้องกันและต่อต้านการทุจริตได้ มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก

5.1.3 สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ นิสิตนักศึกษาและประชาชนทั่วไป จำนวน 20 รูป/คน สถานศึกษาจำนวน 5 รูป/คน นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน รวมผู้ให้การสัมภาษณ์ทั้งหมด 30 รูป/คน

คำถามที่ 1 ท่านคิดว่ากิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถต่อต้านการทุจริตได้มากน้อยเพียงใด พบว่า กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถต่อต้านการทุจริตได้เป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นเบญจศีล ข้อ อทินนาทาน เวรมณี การงดเว้นการคิดอยากได้สิ่งของคนอื่น หิริ ความละอายต่อบาป ละอายต่อการทำความชั่ว โอตตัปปะ ความเกรงกลัวต่อบาปหรือการทำความชั่ว ทมะ การข่มใจไม่ยอมอยากได้ของคนอื่นมาเป็นของตน ข่มใจไม่เห็นแก่อำมีสินจ้างหรือผลตอบแทนอันเกิดจากการทุจริต ซันติ อุดหนุนต่อกิเลสที่เกิดขึ้นในจิตใจ จาคะ ต้องรู้จักการเสียสละ ไม่เห็นแก่ได้ และสัมมาอาชีวะ การประกอบอาชีพที่สุจริต นอกจากนั้นกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและกิจกรรมการอบรมค่ายคุณธรรมที่จัดขึ้นโดยมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งสามารถต่อต้านการทุจริตได้

คำถามที่ 2 สภาพความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริตในองค์กรของท่านเป็นเช่นไร พบว่า สภาพความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริตในองค์กรยังไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน บุคลากรส่วนใหญ่ขององค์กรก็ได้ให้ความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริตค่อนข้างดี แต่ก็ยังมีบุคลากรบางคนที่ไม่ได้ให้ความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริต ทำตัวอยู่เฉยๆ เรื่อย ๆ ไม่ได้สนใจกับกิจกรรมหรือโครงการป้องกันหรือต่อต้านการทุจริตที่ทางองค์กรจัดขึ้น อาจเป็นเพราะสภาพส่วนบุคคลที่ไม่ต้องการจะไม่ต้องไปเกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทุจริต

คำถามที่ 3 การมีส่วนร่วมการแก้ไขปัญหาการทุจริตของคนในองค์กรของท่าน เป็นเช่นไร พบว่า บุคลากรขององค์กรยังขาดการเข้ามามีส่วนร่วม ขาดความรู้สึกรู้สึกอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน มีเพียงบุคลากรบางคนเท่านั้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่ทางองค์กรจัดขึ้น โดยมองว่าเป็นเรื่องนอกเหนืออำนาจหน้าที่ เป็นเรื่องห่างไกลตัวเอง ไม่ใช่เรื่องของตัวเองและอาจจะทำให้ตนเองเดือดร้อนได้ การป้องกันหรือต่อต้านการทุจริตไม่ใช่หน้าที่ของตนเอง เป็นหน้าที่ของผู้บริหารหรือหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบโดยตรง

คำถามที่ 4 ท่านเคยรวมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมในการต่อต้านการทุจริต หรือไม่อย่างไร พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ไม่เคยเข้าร่วมเครือข่ายหรือกิจกรรมการต่อต้านการทุจริต กลุ่มผู้ที่เคยเข้าร่วมเครือข่ายหรือกิจกรรมการต่อต้านการทุจริตบ้างบางครั้งคราว และกลุ่มที่เคยเข้าร่วมเครือข่ายหรือกิจกรรมการต่อต้านการทุจริตบ่อยครั้ง โดยเข้าร่วมกิจกรรมการต่อต้านการทุจริตตั้งแต่ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมธรรมดาทั่วไปตลอดถึงการณรงค์แสดงออกในการต่อต้านการทุจริต

คำถามที่ 5 รูปแบบเครือข่ายที่เข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต ควรจะมีลักษณะอย่างไร พบว่า รูปแบบเครือข่ายที่เข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต ควรการสร้างการรับรู้ในวงกว้าง สร้างอุดมการณ์ และสร้างจิตสำนึกในการทำงานร่วมกัน ประชาชนทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม มีระบบการตรวจสอบการทำงานที่ชัดเจน เริ่มที่ผู้นำเป็นอันดับแรก ผู้นำมีจิตสำนึกที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ย่อมทำให้ผู้ตามก็จะไม่กล้าทุจริตคอร์รัปชัน สมาชิกในเครือข่ายสามารถแสดงความคิดเห็น มีการระดมสมองของบุคลากรในเครือข่ายแล้วสรุปความคิดเห็นร่วมกัน มีการสำรวจปัญหาหรืออุปสรรคแล้วนำไปแก้ไข สร้างอุดมการณ์ สร้างจิตสำนึกในการทำงานที่โปร่งใส เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ขจัดระบบอุปถัมภ์ให้หมดไปจากองค์กร

คำถามที่ 6 การสร้างเครือข่ายในการป้องกันการทุจริต สามารถป้องกันการเกิดการทุจริตได้หรือไม่ อย่างไร พบว่า การสร้างเครือข่ายในการป้องกันการทุจริต เป็นกระบวนการที่ดีที่สุด หากมีเครือข่ายในการป้องกันการทุจริต ย่อมสามารถป้องกันการทุจริตได้ เมื่อทุกคนรับรู้ไว้ในสถานที่ต่าง ๆ มีเครือข่ายการป้องกันการทุจริต คนที่คิดจะทำการทุจริตอาจเกิดความเกรงกลัวและไม่ทำการทุจริตได้ จึงเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริต ระบบกลุ่มกดดัน (Pressure Group) ก่อให้เกิดความระมัดระวังในการกระทำทางทุจริต เครือข่ายทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงาน รวมทั้งข้อมูลข่าวสารและเรียนรู้จากกันและกัน เครือข่ายยังสามารถชี้แนะโดยใจสุจริตเพื่อเห็นช่องโหว่ของระบบการบริหารที่อาจมีการทุจริตได้และเสนอแนวทางแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม

คำถามที่ 7 ท่านคิดว่าปัจจัยใดบ้างที่สามารถนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายในการป้องกันการทุจริตได้ พบว่า ปัจจัยที่สามารถนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายในการป้องกันการทุจริตในจังหวัดเชียงใหม่ คือ การมีกระบวนการสร้างการเรียนรู้ การรับรู้ที่ดี มีระบบที่ดี สร้างความตระหนักถึงหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่มีหน้าที่ในการดูแลรักษาผลประโยชน์ของสังคม และประกอบด้วย 1) คน ผู้นำสมาชิกขององค์กรต้องมีความพร้อม มีอุดมการณ์ร่วมกัน และการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 2) วัสดุอุปกรณ์ สนับสนุนในการดำเนินงานต้องเพียงพอ 3) เงิน งบประมาณในการดำเนินงานของเครือข่าย 4) การระดมสมอง หาข้อยุติการทำงานในการต่อต้านการทุจริตที่เป็น

รูปธรรม 5) มีรูปแบบการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน นอกจากนั้นผู้นำและสมาชิกของเครือข่ายต้องมีประวัติดีงามไม่มีหมองหรือมีประวัติไม่ต่างพร้อย มีคุณธรรมและจริยธรรมและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

คำถามที่ 8 การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการการต่อต้านทุจริต ในจังหวัดเชียงใหม่ ควรจะมีลักษณะอย่างไร พบว่า ลักษณะในการสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการการต่อต้านทุจริต ในจังหวัดเชียงใหม่ คือ การสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน มีตัวแทนของทุกภาคส่วน มีอุดมการณ์ร่วมกัน มีกฎหมายที่ให้อำนาจเครือข่าย ต้องดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการทำงาน เน้นหลักคุณธรรม จริยธรรม มีความต่อเนื่อง มีทีมงานที่ดีเข้าใจซึ่งกันและกัน ค่อยช่วยเหลือกัน

คำถามที่ 9 ท่านมีแนวทางการสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการการต่อต้านทุจริต ในจังหวัดเชียงใหม่ อย่างไร พบว่า แนวทางการสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการการต่อต้านทุจริต ในจังหวัดเชียงใหม่ สร้างเครือข่ายในสถาบันการศึกษา ปลูกจิตสำนึกของคนในเครือข่าย มีเวทีแลกเปลี่ยนสร้างการเรียนรู้กลไกการทุจริตที่หลากหลาย ทั้งเวทีสาธารณะ เวทีทางสื่อออนไลน์ มีการวางแผนการทำงาน มีวัตถุประสงค์ เป้าประสงค์ที่ชัดเจน และมีการจัดรูปแบบองค์กรเป็นรูปธรรม ยกย่ององค์กรที่สุจริตและตำหนิองค์กรหรือบุคคลที่ทุจริต มีการประสานงานกับองค์กรเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ระดมสมองจากเครือข่าย มีงบประมาณในการทำงาน จัดหาทรัพยากรสนับสนุนเพียงพอ มีการจัดกิจกรรมร่วมกันของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง

คำถามที่ 10 ข้อเสนอแนะในการสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการการต่อต้านทุจริต พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ข้อเสนอแนะว่า การสร้างกระบวนการรับรู้ให้เกิดขึ้นในวงกว้าง หลากหลายรูปแบบ การสร้างความเข้าใจในการรับรู้ถึงกระบวนการทุจริต มีการชี้ให้เห็นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการทุจริต เครือข่ายควรมีความหลากหลายทั้งวัย การศึกษา อาชีพ และพื้นที่ ควรสร้างเครือข่ายตั้งแต่ในกลุ่มนักเรียน นักศึกษา มีกฎหมายรองรับ จัดโครงสร้างบริหารให้ชัดเจน มีทั้งภาคประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชนเข้าร่วม ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน สร้างจิตสำนึกให้กับคนในเครือข่าย คัดเลือกบุคคลที่จะเข้ามาบริหารงานเครือข่ายจากคนที่มีคุณธรรมจริยธรรม มีความซื่อสัตย์มากกว่าคนเก่ง และมีการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันระหว่างเครือข่ายอยู่เป็นประจำ

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่

1) สภาพการณ์ของความร่วมมือในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ความร่วมมือในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ องค์กรของท่านมีการสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริต มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านได้ประสานความร่วมมือกับองค์กรหรือหน่วยงานอื่นในการต่อต้านการทุจริต ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและประชุมเชิงปฏิบัติการว่า บุคลากรส่วนใหญ่ขององค์กรก็ได้ให้ความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริต ค่อยข้างดี มีบุคลากรบางคนที่ไม่ได้ให้ความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริต ทำตัวอยู่เฉยๆ เรื่อย ๆ ไม่สนใจกับกิจกรรมหรือโครงการป้องกันต่อต้านการทุจริตที่ทางองค์กรจัดขึ้น ส่วนสภาพความร่วมมือใน

การต่อต้านการทุจริตในองค์กรยังไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน บุคลากรขององค์กรยังขาดการเข้ามามีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริต ขาดความรู้สึกรักอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริต มีเพียงบุคลากรบางท่านเท่านั้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ คนที่ไม่มีส่วนร่วมมองว่าเป็นเรื่องนอกเหนืออำนาจหน้าที่ของตนเอง เป็นเรื่องห่างไกลตัวเอง ไม่ใช่เรื่องของตัวเองและอาจจะทำให้ตนเองเดือดร้อนได้ การต่อต้านการทุจริตไม่ใช่หน้าที่ของตนเอง เป็นหน้าที่ของผู้บริหารหรือหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบโดยตรง สอดคล้องกับ เกรียงศักดิ์ โชควรรกุล (2561) สรุปว่า นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันอยู่ในเกณฑ์ที่น้อย โดยคิดว่าเป็นเรื่องไกลตัว สอดคล้องกับ สมชาย ธรรมสุทธิวัฒน์, นวลจันทร์ แจ่มจิตร สว่าง มีแสง อนันต์ เพชรใหม่ และ นนท น้าประทานสุข (2563) ได้สรุปว่า รูปแบบการป้องกันการทุจริตของประเทศไทยนั้น พบว่าความร่วมมือในการป้องกันการทุจริตระหว่างคณะกรรมการ ป.ป.ช. กับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องโดยตรง และโดยอ้อมตลอดจนองค์กรอิสระนั้น มีความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานของภาครัฐไทยและภาคประชาชนน้อยมาก

2) รูปแบบเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า รูปแบบเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีจุดมุ่งหมาย เป้าหมายเดียวกันของสมาชิกเครือข่าย ทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง มีค่าแปลผลในระดับมาก สอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและประชุมเชิงปฏิบัติการว่า รูปแบบเครือข่ายที่เข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต ควรมีการวางแผนการทำงาน มีวัตถุประสงค์ เป้าประสงค์ที่ชัดเจน และมีการจัดรูปแบบองค์กรเป็นรูปธรรม ยกย่ององค์กรที่สุจริตและตำหนิองค์กรหรือบุคคลที่ทุจริต มีการประสานงานกับองค์กรเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ระดมสมองจากเครือข่าย มีงบประมาณในการทำงาน จัดหาทรัพยากรสนับสนุนเพียงพอ มีการจัดกิจกรรมร่วมกันของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ยุทธศาสตร์ที่ 6 ว่า 1) การปลูกฝังให้คนไทยไม่โกงโดยส่งเสริม สนับสนุนให้ทุกภาคส่วนมุ่งสร้างจิตสำนึกและทัศนคติเชิงบวก และรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน ภาคเอกชน และสื่อมวลชนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังพฤติกรรมของข้าราชการ รวมทั้งพัฒนา และสร้างเครือข่าย คุ้มครองการแจ้งเบาะแสการทุจริตและประพฤติมิชอบในกลุ่มประชาชน และผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในการใช้ตำแหน่งหน้าที่ในทางมิชอบ 2) ป้องกันการทุจริต โดยมีแนวทางการสนับสนุนการสร้างกิจกรรมการป้องกันการทุจริตของภาคประชาชนอย่างต่อเนื่อง

รูปแบบเครือข่ายที่เข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต สร้างอุดมการณ์และสร้างจิตสำนึกในการทำงานร่วมกัน ประชาชนทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม มีระบบการตรวจสอบการทำงานที่ชัดเจน เริ่มที่ผู้นำเป็นอันดับแรก ผู้นำมีจิตสำนึกที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ย่อมทำให้ผู้ตามไม่กล้าทุจริตคอร์รัปชัน ให้สมาชิกในเครือข่ายสามารถแสดงความคิดเห็น มีการระดมสมองของบุคลากรในเครือข่ายแล้วสรุปความคิดเห็นร่วมกัน มีการสำรวจปัญหาหรืออุปสรรคแล้วนำไปแก้ไข สร้างอุดมการณ์ สร้างจิตสำนึกในการทำงานที่โปร่งใส เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ขจัดระบบอุปถัมภ์ให้หมดไปจากองค์กร สอดคล้องกับบวร ชมขุนศรี ยุทธนา ประณีต (2564) ได้ศึกษาเรื่อง “การส่งเสริมการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบและการตัดสินใจทางการเมืองตาม

แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐของประชาชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่าแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐตามรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดให้รัฐพึงปฏิบัติตามและให้มีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ เน้นการปรับพฤติกรรม “คน” ปลุกฝังให้มีจิตสำนึก ยึดมั่นและสร้างวัฒนธรรมซื่อสัตย์สุจริต สอดคล้องกับ ศุภยาเยาว์ นาคเงินทอง พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ และอภิรักษ์ จันทะนี (2561) สรุปว่า ระดับบุคคล ด้วยการปลุกจิตสำนึกโดยปลุกฝังค่านิยมและทัศนคติให้บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจ ยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม รณรงค์ให้รักษาศีลห้า ดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสอดคล้องกับอิติรัตน์ ราศิริ และอาจินต์ สงทับ (2561) ได้สรุปว่า ภาคีเครือข่ายของชุมชน มีความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้สึกรู้ความเป็นเจ้าของมีการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) การเสริมแรงให้กับคนในชุมชนเกิดการรวมตัว เข้ามามีส่วนร่วม รวมถึงการแสดงออกถึงความต้องการของคนในชุมชนอย่างแท้จริง และให้ความสำคัญกับการสร้างแกนนำในการดำเนินการ

นอกจากนั้นแล้วลักษณะเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต ในจังหวัดเชียงใหม่ ต้องสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน มีตัวแทนของทุกภาคส่วน มีอุดมการณ์ร่วมกัน มีกฎหมายที่ให้อำนาจเครือข่าย ต้องดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการทำงาน เน้นหลักคุณธรรมจริยธรรม มีความต่อเนื่อง มีทีมงานที่ดีเข้าใจซึ่งกันและกัน ค่อยช่วยเหลือกัน สอดคล้องกับสมชาย ชูเมือง (2563) ได้ศึกษาเรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายการต่อต้านการทุจริตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาญจนบุรี” พบว่า การเสริมสร้างเครือข่ายการต่อต้านการทุจริตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาญจนบุรี มี 7 กระบวนการดังนี้ 1. การสร้างความตระหนักถึงผลกระทบ 2. การสร้างอุดมการณ์ผ่านการเรียนรู้ประสบการณ์ 3. การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน 4. การพัฒนาศักยภาพบุคลากรรักความซื่อสัตย์และความยุติธรรม 5. การวางแผนการป้องกันการทุจริต 6. การส่งเสริมและดำเนินการเฝ้าระวังการทุจริต

3) สร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เครือข่ายในการป้องกันการทุจริต เป็นกระบวนการที่ดีที่สุด หากมีเครือข่ายในการป้องกันการทุจริต ย่อมจะสามารถป้องกันการเกิดการทุจริตได้ เมื่อทุกคนรับรู้ไว้ในสถานที่ต่าง ๆ มีเครือข่ายการป้องกันการทุจริต คนที่คิดจะทำการทุจริตอาจเกิดความเกรงกลัวและไม่ทำการทุจริตได้ จึงเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริต และระบบกลุ่มกดดัน (Pressure Group) ก่อให้เกิดความระมัดระวังในการกระทำทางทุจริต เครือข่ายทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานรวมทั้งข้อมูลข่าวสารและเรียนรู้จากกันและกันเกี่ยวกับการป้องกันต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน เครือข่ายสามารถชี้แนะโดยใจสุจริตเพื่อเห็นช่องโหว่ของระบบการบริหารที่อาจมีการทุจริตได้และเสนอแนวทางแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรมสอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์แผนพลังประชารัฐขับเคลื่อนธรรมาภิบาลต่อต้านการทุจริต พ.ศ.2560-2564 ว่า สร้างความเข้มแข็งภาคีเครือข่ายภาคประชาสังคมต่อต้านการทุจริต เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ปลุกจิตสำนึก ทัศนคติต่อต้านการทุจริต ประพฤติมิชอบ ของภาคีเครือข่ายภาคประชาชน ส่งเสริม สนับสนุนการ เข้าร่วม เฝ้าระวัง และตรวจสอบการทุจริตอย่างจริงจังมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ให้สังคมตระหนัก ตื่นตัว ต่อต้านไม่จ่ายอมต่อการทุจริตและไม่ยอมรับการทุจริตด้วยการบูรณาการความร่วมมือของผู้บริหารและผู้ทรงคุณวุฒิจนสำเร็จลุล่วง

ปัจจัยที่นำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายในการป้องกันการทุจริตในจังหวัดเชียงใหม่ ต้องมีกระบวนการสร้างการเรียนรู้ การรับรู้ที่ดี มีระบบที่ดี สร้างความตระหนักถึงหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่มีหน้าที่ในการดูแลรักษาผลประโยชน์ของสังคม และประกอบด้วย 1) คน ผู้นำ สมาชิกขององค์กร/เครือข่าย ต้องมีความพร้อม มีอุดมการณ์ร่วมกัน 2) วัสดุอุปกรณ์ สนับสนุนในการดำเนินงาน ต้องเพียงพอ 3) เงิน งบประมาณในการดำเนินงานของเครือข่าย 4) การระดมสมอง หาข้อยุติการทำงานในการต่อต้านการทุจริตที่เป็นรูปธรรม 5) มีรูปแบบการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน นอกจากนี้ผู้นำและสมาชิกของเครือข่ายต้องมีประวัติดีงามไม่มัวหมองหรือมีประวัติไม่ต่างพร้อย มีคุณธรรมและจริยธรรม และคนในเครือข่ายต้องมีคุณภาพชีวิตที่ดี สอดคล้องกับ ชุมแพ แสนยะบุตร และศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวุธ (2560) ได้สรุปว่า ปัจจัยหลักของความสำเร็จที่ทำให้เกิดการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนเพื่อต่อต้านการทุจริต ในเขตเทศบาลตำบลกลางหมื่น ประกอบด้วยศักยภาพนโยบายของผู้นำ กลไกการตรวจสอบ และการสนองตอบความต้องการของประชาชน และสอดคล้องกับ สมกุล ถาวรกิจ (ม.ป.ป อ้างถึงในสนธยา พลศรี, 2550) เสนอว่า การดำเนินงานของเครือข่ายจะประสบความสำเร็จ 1) ความเป็นหนึ่งเดียวกันทั้งจิตใจและความสามัคคีของสมาชิกเครือข่าย 2) สมาชิกมีขวัญกำลังใจและเจตนารมณ์ร่วมกัน ที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุความสำเร็จ 3) ความเสียสละของสมาชิก ทั้งร่างกายสติปัญญาและทุนทรัพย์หรือทรัพยากร

ส่วนแนวทางการสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต ในจังหวัดเชียงใหม่ ต้องสร้างเครือข่ายในสถาบันการศึกษา มีเวทีแลกเปลี่ยนสร้างการเรียนรู้กลไกการทุจริตที่หลากหลาย ทั้งเวทีสาธารณะ เวทีทางสื่อออนไลน์ มีการวางแผนการทำงาน มีวัตถุประสงค์เป้าประสงค์ที่ชัดเจน มีการจัดรูปแบบองค์กรเป็นรูปธรรม ยกย่ององค์กรที่สุจริตและตำหนิองค์กรหรือบุคคลที่ทุจริต จัดหาทรัพยากรสนับสนุนเพียงพอ จัดกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ สมชาย ชูเมือง (2563) ได้ศึกษาเรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายการต่อต้านการทุจริตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาญจนบุรี” พบว่า แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการต่อต้านทุจริตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาญจนบุรี คือ ส.2 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน, ส.3 สร้างความเข้าใจให้แก่ประชาชน, ส.4 สร้างกลไกเชื่อมประสานองค์กรกลางกับทุกภาคส่วน, ส.5 สร้างตัวอย่างที่ดี, ส.6 สร้างสังคมทริ โอต็ปะ, ส.7 สนับสนุนการร้องเรียนผ่านระบบ, 2 ว คือ ว.1 วางแผนปฏิบัติการป้องกันการทุจริต, ว.2 วางหลักเกณฑ์การได้มาของผู้บริหาร 1 ย คือ ย.1 ยอมรับการตรวจสอบด้วยระบบ

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะทั่วไปในการวิจัย

1) การสร้างกระบวนการรับรู้ให้เกิดขึ้นในวงกว้าง หลากหลายรูปแบบ การสร้างความเข้าใจในการรับรู้ถึงกระบวนการทุจริต มีการชี้ให้เห็นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการทุจริต

2) เครือข่ายควรมีความหลากหลายกลุ่มผู้เข้าร่วม ทั้งวัย การศึกษา อาชีพ และมีการเชื่อมโยงเครือข่ายองค์กรในระดับพื้นที่ ชุมชน ท้องถิ่น

3) ควรสร้างเครือข่ายตั้งแต่ในกลุ่มนักเรียน นักศึกษา มีกฎหมายรองรับ จัดโครงสร้างบริหารให้ชัดเจน มีทั้งภาคประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชนเข้าร่วม

- 4) ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในเครือข่ายต่อต้านการทุจริตตั้งแต่ในระดับหมู่บ้าน
- 5) การคัดเลือกบุคคลที่จะเข้ามาบริหารงานเครือข่ายจากคนที่มีคุณธรรมจริยธรรม มีความซื่อสัตย์มากกว่าคนเก่ง และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายอยู่เป็นประจำ

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาวิจัยการสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักสูตรทางพระพุทธศาสนาในระดับภาค และประเทศ
- 2) ควรศึกษาพัฒนารูปแบบเครือข่ายความเข้มแข็งในการการต่อต้านทุจริตโดยใช้กิจกรรมและหลักสูตรทางพระพุทธศาสนาหลายหลายรูปแบบ
- 3) ควรศึกษาวิจัยการพัฒนาและเสริมสร้างเครือข่ายการต่อต้านการทุจริตโดยใช้กิจกรรมและหลักสูตรทางพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา
- 4) ควรศึกษาวิจัยความเหมาะสมของกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายการต่อต้านการทุจริต

บรรณานุกรม

- กมล สุตประเสริฐ. (2540). *การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงาน*. กรุงเทพฯ : สำนักงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, กระทรวงศึกษาธิการ.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2538). *เครื่องมือการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: สภาคทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). *การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา.
- เกรียงศักดิ์ โชควรรกุล. (2561). กลยุทธ์การต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันด้วยการสร้างค่านิยมของกลุ่มนักศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*, 20(2). หน้า 237-251.
- ชุมแพ แสนยะบุตร, และศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวิสุ. (2560). การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและภาคประชาชนต่อต้านการทุจริตขององค์กรชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนในเขตเทศบาลตำบลกลางหมื่น อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม*, 7(3). หน้า 53-62.
- दनัย เทียนพุด. (2541). *การบริหารทรัพยากรบุคคลในทศวรรษหน้า*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- दनัย เทียนพุด. (2537). *กลยุทธ์การพัฒนาคณะ : สิ่งท้าทายความสำเร็จของธุรกิจ*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนา ประมุขกุล. (2544). *การพัฒนาเครือข่ายสื่อบุคคลเพื่อการประชาสัมพันธ์*. สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธิดารัตน์ ราศิริ และอาจินต์ สงทับ. (2561). แนวทางการมีส่วนร่วมภาคีเครือข่ายในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุเพื่อก้าวสู่ “ศตวรรษที่ 21”. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*, 5(1). 315-628.
- ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์. (2544). *กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งประชาคม ประชาสังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 4. ขอนแก่น: ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาการสาธารณสุขมูลฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- นนท์ น้าประทานสุข. (2561). บทบาท หน้าที่และกลไกขององค์การภาครัฐและภาคประชาสังคม ต่อการต่อต้านและปราบปรามการทุจริต คอร์รัปชัน ของประเทศญี่ปุ่น. *สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน*, 11(2). 83-111.
- นฤมล นิราทร. (2543). *การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ*. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมสังเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นรินทร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา. (2557). หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา : หลักการสำคัญเพื่อต่อต้านป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทย, ใน “การประชุมวิชาการระดับชาติ มจร : Books of Abstracts and MCU Congress Proceedings”, กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- บวร ชมชูนศรี ยุทธนา ประณีต. (2564). การส่งเสริมการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบและการตัดสินใจทางการเมืองตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐของประชาชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 5(1). 315-628.
- ประเวศ วะสี. (2541). *ประชาคมตำบล : ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียงศีลธรรมและสุขภาพ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน
- ปรัชญา เวสารัชช์ (2528). การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท, กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปิยะธิดา อภัยภักดิ์. (2561). แนวทางการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันในหน่วยงานภาครัฐ. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม*, 13(1). 1-12
- พจนีย์ บุญเจริญสุข, พัทธราภรณ์ เกษะประกร, ธนวุฒิ นัยโกวิท. (2560). การเปิดรับสื่อ ความตระหนัก และทัศนคติที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 37(4). หน้า 110-128.
- พระครูโสภณคณาภรณ์. (2522). *ตอบปัญหาทางพระพุทธศาสนา 2*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย. (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จัดพิมพ์). ขุททกนิกาย อิติวุตตะ เล่ม 25 ข้อ 112 หน้า 496, ย่อว่า : (ขุ.อิตติ. (ไทย) 25/112/496).
- พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย. (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จัดพิมพ์). ขุททกนิกาย จริยาปิฎก เล่ม 33 ข้อ 16-23 หน้า 760, ย่อว่า : (ขุ.จิริยา. (ไทย) 33/16-23/759-760).
- พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย. (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย). ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่ม 10 ข้อ 216b หน้า 164, ย่อว่า : (ที.มหา. (ไทย) 10/216/164)
- พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย. (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย). มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ เล่ม 13 ข้อ 446 หน้า 558, ย่อว่า : (ม.ม. (ไทย) 13/446/558).
- พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย. (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย). วินัยปิฎก มหาวิงค์ เล่ม 4 ข้อ 13 หน้า 21, ย่อว่า : (วิ.มหา (ไทย) 4/13/21).
- พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย. (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย). วินัยปิฎก มหาวิงค์ เล่ม 1 ข้อ 130-131 หน้า 98, ย่อว่า : (วิ.มหา.(ไทย) 1/130-131/98).
- พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย. (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย). วินัยปิฎก มหาวิงค์ เล่ม 1 ข้อ 1 หน้า 1, ย่อว่า : (วิ.มหา.(ไทย) 1/1/1).
- พระพรหมบัณฑิต. (2557). พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาจิตใจและสังคม, *สรุปรายประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ 1 : Commemorative Book : MCU Congress I*, กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (อบอู่่น). (2547). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*. กรุงเทพมหานคร: โครงการสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- พัทธยา สายหู (2529). *กลไกของสังคม*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยุพิน ระพิพันธุ์. (2544). ความรู้ ทัศนคติและการจัดการที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการจำแนกประเภทขยะมูลฝอยที่ใช้ในชีวิตประจำวันก่อนทิ้งในเขตเทศบาลเมืองพนัสนิคม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วาโร เฟิงสวัสดิ์. (2551). *วิธีวิทยาการวิจัย*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ศักดิ์สายันต์ ไยสามเสน, ประทีป พิซทองกลาง. (2562). การพัฒนาคู่มือและสร้างเครือข่ายการสอนรายวิชาการต่อต้านการทุจริตในมหาวิทยาลัยในเขตภาคเหนือตอนบน. *วารสารปัญญา*, 26(2). หน้า 31-41.
- ศุภเยาว์ นาคเงินทอง พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ และอภิรักษ์ จันตะนี. (2561). การป้องกันการทุจริตในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกลไกพุทธบูรณาการ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(2 พิเศษ). 267-277.
- สนธยา พลศรี. (2550). เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร:โอเอสพรีนติ้ง เฮ้าส์.
- สมชาย ชูเมือง. (2563). การเสริมสร้างเครือข่ายการต่อต้านการทุจริตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดกาญจนบุรี. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 5(2). หน้า 194-206.
- สมชาย ธรรมสุทธิวัฒน์, นवलจันทร์ แจ้งจิตร, สว่าง มีแสง, อนันต์ เพชรใหม่ และนนท์ น้ำประทานสุข. (2563). รูปแบบความร่วมมือและยกระดับการป้องกันการทุจริตในประเทศไทย โดยศึกษาประสบการณ์ประเทศญี่ปุ่นและเกาหลีใต้. *วารสารธรรมทรรศน์*, 20(1). หน้า 1-10.
- สุเทพ สุนทรเกษม. (2540). ทฤษฎีสังคมวิทยาร่วมสมัย : พื้นฐานแนวความคิดทฤษฎีทางสังคมและวัฒนธรรม. เชียงใหม่ : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุเทพ สุนทรเกษม. (2548). *เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง*. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- เสรี พงศ์พิศ. (2548). *วัฒนธรรมองค์การของโลกยุคใหม่ เครือข่าย ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มแข็งชุมชนเข้มแข็ง*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.
- อนุชา พลกุล ศิริเพ็ญ สุดแสนสง่า มะลิ ทิพย์ประจง และสุบัน สวัสดิ์ประภา. (2562). การเสริมสร้างความรู้และควบคุมการทุจริตโดยพระสงฆ์ ภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 6(10). 4832- 4851.
- อนุชาติ พวงสาลี และวีรบูรณ์ วิสารทสกุล. (2541). *ประชาสังคม : คำ ความคติ และความหมาย*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- อมรรัตน์ กุลสุจริต เพ็ญประภา ภัทรานุกรม สุจิตรา สามัคคีธรรม ปรีชา ปิยจันทร์ และหญทัย กมลศิริสกุล. (2563). กระบวนการติดตั้งระบบและกลไกในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนบางบัว เขตบางเขน และชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนา เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร. *วารสารร่วมพฤษ์ มหาวิทยาลัยเกริก*, 38(3). 7- 21.

- อัจฉริยะ วัฒนา. (2562). รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้นำเครือข่ายประชาสังคมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 6(1). หน้า 339-352.
- อรรถัย กักพล. (2552). *คู่มือ การมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับนักบริหารท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: จรัสสนิทวงศ์การพิมพ์.
- Adelman, C. (1993). Kurt Lewin and the Origins of Action Research. *Educational Action Research*, 1(1): 7-24
- Chansarn, S. (2013). Corruption and Income Inequality in Society: A Cross Country Review. *Songklanakarin Journal of Social Sciences and Humanities*. 19(3), 35-59.
- Chatakan, V. (2015). *Action Research*. Suratthani Rajabhat Journal, 2(1), 29-49. (In Thai)
- Cohen & Uphof. (1980). *Effective behavior in organization social participation of farm families in New York State*. New York: Cornell University
- Dijk, J.V. (2006). *The network society*. London: SAGE Publications.
- Edward E. Lawler. (1986). What's Wrong with Point-Factor Job Evaluation. *Compensation & Benefits Review*. 18(2), pp. 20-28.
- Gillis, A. , & Jackson, W. (2002) . *Research Methods for Nurses: Methods and Interpretation*. Philadelphia: F. A. Davis Company.
- Greenwood and Levin. (2001). *Pragmatic Action Research and the Struggle to Transform Universities into Learning Communities*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Leavitt, H. J. (1951) . *Some effects of certain communication patterns on group performance*. J. Abn. Soc. Pysch. 46, 38–50.
- Marshall, C. & Rossman, G. (2016). *Designing Qualitative Research*. (6th Ed.). Thousand Oaks: Sage Publications.
- McNiff, J. & Whitehead, J. (2011). *All You Need to Know about Action Research*. (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Mitchell, J.C.S. (1968). *Networks in Urban Situation*. Manchester: Manchester University Press.
- Nadler, Leonard, and Wiggs, Garland D. (1989). *Managing Human Resource Development*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Newstrom, J. W. & Davis, K. (1993). *Organizational Behavior: Human Behavior at Work*. New York: McGraw - Hill.
- Phuangsomjit. (2014) . *Participatory Action Research on Research in Educational Administration*. (Book 2 (Unit 6- 10) ; 3rd edition) . Bangkok: Sukhothai Thammathirat Open University. (in Thai).
- Reeder, Williams W. (1963). *Some Aspects of the Information Social Participation of Farm Families in New York State*. New York: Cornell University.

- Robin McTaggart. (1997). *Participatory Action Research: International Contexts and Consequences*. State University of New York.
- Sittiprijchachan, P., Piricam, P. & Chotikakam, Y. (2012). The Health Care Process of the Elderly with the Participation of the Mabaka Community. *Journal of Health Promotion and Environmental Health*, 28(1): 8-17. (in Thai).
- Starkey, Paul. (1997). *Networking for Development*. London: IFRTD (The International Forum for Rural Transport and Development).
- Streubert, H. J. & Carpenter, D. R. (1995). *Qualitative Research in Nursing: Advancing the Humanistic Imperative*. Philadelphia: J. B. Lippincott Company.
- Stringer, E. T. (2007). *Action Research (Third Edition)*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Stringer, E.T. and Genat, W.J. (2004). *Action Research in Health*. Merrill Prentice Hall.

เว็บไซต์

- BBC ไทย. (2562). คอร์รัปชัน : อันดับความโปร่งใสไทยปี 2018 ตกจาก 96 เป็น 99. เข้าถึงได้จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-47028658>. (สืบค้น 15 ธันวาคม 2562)
- HRD Bridge Consulting and Training Co.,Ltd. KM 01 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. เข้าถึงได้จาก <http://www.hrdbridge.com/16925512/แนวคิด-ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์> (สืบค้น 15 ธันวาคม 2562)
- International Association for Public Participation. (2007). IPA2 Spectrum of Public Participation. Retrieved on November 22, 2016, from www.iap2.org/associations/4748/files/spectrum.pdf
- กรุงเทพธุรกิจ. (2561) 'องค์กรท้องถิ่น' แชมป์ถูกร้องสอบโกง ตร.อยู่อันดับ 3. เข้าถึงได้จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/803342>. (สืบค้น 15 ธันวาคม 2562)
- กลุ่มพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชน กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (2563). เข้าถึงได้จาก <https://kdd.doae.go.th/wp-content/uploads/2020/04/การส่งเสริมการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน-รายละเอียด.pdf> (สืบค้น 15 มกราคม 2564)
- ข่าวสด. แฉคอร์รัปชันยังรุนแรง ติดสินบนเจอบ่อยสุด คาดมูลค่าเสียหายกว่า 200,000 ล้านบาท. เข้าถึงได้จาก https://www.khaosod.co.th/economics/news_755850. (สืบค้น 15 ธันวาคม 2562)
- มหาวิทยาลัยทักษิณ. “เครือข่ายทางสังคม”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : www.edu.tsu.ac.th/major/administration/data/FE511/25A1.doc+&cd=1&hl=th&ct=clnk&gl=th
- สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี 2561–2580 (ฉบับย่อ). เข้าถึงได้จาก https://www.nesdc.go.th/download/document/SAC/NS_SumPlanOct2018.pdf. (สืบค้น 15 ธันวาคม 2562)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี. (2560).
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2565. เข้าถึงได้จาก
https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422. (สืบค้น 15 ธันวาคม 2562)

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

1) พระครูสุนทรมหาเจตยานุรักษ์, ผศ.ดร.

วุฒิการศึกษา Ph.D. (Sociology).
Magadha University, India
ศศ.ม. (การวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น)
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ศน.บ. (ปรัชญา)
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ตำแหน่งปัจจุบัน รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

2) พระมหาวิเศษ ปญฺญาวชิโร, รศ.ดร.

วุฒิการศึกษา ปร.ด. (ผู้นำทางการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์)
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ร.ม. (รัฐศาสตร์)
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ศน.ม. (พุทธศาสนนศึกษา)
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ศษ.บ. (สังคมศึกษา)
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

3. รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ เลิศสมพร

วุฒิการศึกษา รป.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์)
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ร.ม. (การปกครอง)
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พณ.บ. (บริหารอุตสาหกรรม)
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ตำแหน่งปัจจุบัน ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานโยบายสาธารณะ
มหาวิทยาลัยพะเยา

4. รองศาสตราจารย์ ดร.อภิรมย์ สีตาคำ

วุฒิการศึกษา	ปร.ด. (การบริหารการพัฒนา) มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่ M.A. (Sociology) University of Pune, India พธ.บ. (ศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ตำแหน่งปัจจุบัน	ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่

5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตระกูล ชำนาญ

วุฒิการศึกษา	ศศ.ด. (การพัฒนาสังคม) มหาวิทยาลัยนเรศวร M.A. (Sociology). Banaras Hindu University, Varanasi, India ศน.บ. (สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ตำแหน่งปัจจุบัน	ผู้ช่วยอธิการบดี วิทยาเขตล้านนา อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ภาคผนวก ข
แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและ
หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่

คำชี้แจงเกี่ยวกับแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่

2. แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใน 2 ประเด็น

- ความร่วมมือในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่
- รูปแบบเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่
- กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการต่อต้านทุจริต ในจังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ และความคิดเห็นอื่น ๆ

3. ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้ จะไม่มีผลกระทบต่อตัวท่านและหน่วยงานของท่านแต่ประการใด ผู้วิจัยจะนำเสนอในภาพรวมไม่เจาะจงบุคคลหรือกลุ่มบุคคล และ จะไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้ตอบแบบสอบถามแต่อย่างใด คำตอบของท่านจะถูกเก็บไว้เป็นความลับ และใช้สำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เท่านั้น ท่านจึงไม่จำเป็นต้องเขียนชื่อหรือข้อมูลอื่นใดลงในแบบสอบถาม

จึงขอความกรุณาจากท่าน โปรดอ่านข้อความแต่ละข้ออย่างละเอียด และพิจารณาว่าท่าน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อความนั้น ๆ อย่างไร คำตอบของท่านทุกข้อมีความสำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ตอบให้ครบทุกข้อ

ขอขอบพระคุณในความอนุเคราะห์ครั้งนี้เป็นอย่างสูง

(นายวิรัช ภูมาศรี)

อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตล้านนา

หัวหน้าโครงการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักสูตรทาง
พระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลง หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด
และกรอกข้อความลงในช่องว่างให้สมบูรณ์

1. เพศ

- 1) ชาย 2) หญิง

2. อายุ

- 15-19 ปี 20-24 ปี 25-29 ปี 30-34 ปี
 35-39 ปี 40-44 ปี 45-49 ปี 50 ปีขึ้นไป

3. หน่วยงาน/สถาบันการศึกษา

- 1) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
 2) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
 3) โรงเรียนสามัคคีวิทยาทาน
 4) โรงเรียนเมตตาศึกษา

4. ท่านสำเร็จระดับการศึกษาสูงสุด

- 1) ประถมศึกษา 2) มัธยมศึกษา/ปวช.
 3) ปวส./ปวท. 4)ปริญญาตรี
 5)ปริญญาโท 6)ปริญญาเอก

5. สถานภาพการทำงาน

- 1) ข้าราชการ 2) พนักงานมหาวิทยาลัย
 3) ลูกจ้างประจำ 4) พนักงานเงินรายได้
 5) อื่น ๆ..... (โปรดระบุ)

6. ท่านเคยเข้าร่วมกิจกรรมเครือข่ายการสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริต หรือไม่

- 1) เคย 2) ไม่เคย

ตอนที่ 2 ความร่วมมือในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด โดยแบ่งระดับความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ ดังต่อไปนี้

(5 = มากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย, 1 = น้อยที่สุด)

ความร่วมมือในการต่อต้านทุจริต	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
1. ผู้นำองค์กรสามารถสร้างการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาการทุจริตในองค์กร					
2. องค์กรของท่านให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริต					
3. องค์กรของท่านมีการกำหนดนโยบาย/เป้าหมายความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริต					
4. องค์กรของท่านมีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริต					
5. องค์กรของท่านมีการสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริต					
6. บุคลากรในองค์กรของท่านให้ความสำคัญต่อการร่วมมือในการต่อต้านการทุจริต					
7. การมีส่วนร่วมขององค์กรทุกภาคส่วนสามารถแก้ไขปัญหาการทุจริตได้					
8. การเรียนรู้ปัญหาและการร่วมมือกันในองค์กรสามารถแก้ไขปัญหาการทุจริตได้					
9. ท่านมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ คณะทำงานพิเศษ ในการต่อต้านการทุจริต					
10. ท่านได้เข้าร่วม อบรม / สัมมนา / กิจกรรม การป้องกันการทุจริต					
11. ท่านได้ประสานความร่วมมือกับองค์กรหรือหน่วยงานอื่นในการต่อต้านการทุจริต					
12. ท่านมีส่วนร่วมจัดประชุม ปรึกษาหารือเพื่อดำเนินงานในการป้องกันปัญหาการทุจริต					

ข้อเสนอแนะ เพื่อพัฒนาความร่วมมือในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 รูปแบบเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ลงใน ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด โดยแบ่งระดับความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ ดังต่อไปนี้

(5 = มากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย, 1 = น้อยที่สุด)

รูปแบบเครือข่ายความเข้มแข็ง	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
1. การจัดสภาพแวดล้อมของเครือข่าย ทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง					
2. การพัฒนาสมาชิกเครือข่าย ทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง					
3. การสนับสนุนสมาชิกในเครือข่าย ทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง					
4. การอำนวยความสะดวกให้สมาชิกในเครือข่าย ทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง					
5. กิจกรรมที่ทำในเครือข่ายมีลักษณะเท่าเทียมหรือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง					
6. สมาชิกเครือข่ายมีความเป็นอิสระ ทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง					
7. การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย ทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง					
8. สถานะของสมาชิกในเครือข่ายมีความเท่าเทียมกัน ทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง					
9. ความรู้สึกและการรับรู้เหมือนกันถึงเหตุผลในการเข้ามาร่วมกันเป็นเครือข่าย ทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง					
10. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีจุดมุ่งหมาย เป้าหมายเดียวกันของสมาชิกเครือข่าย ทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง					
11. ความสนใจหรือมีผลประโยชน์ร่วมกันของสมาชิกในเครือข่าย ทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง					
12. การเกื้อหนุนพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย ทำให้เครือข่ายเข้มแข็ง					

ข้อเสนอแนะ เพื่อพัฒนาเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการต่อต้านทุจริต ในจังหวัดเชียงใหม่

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด โดยแบ่งระดับความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ ดังต่อไปนี้

(5 = มากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย, 1 = น้อยที่สุด)

กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการต่อต้านทุจริต	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
1. กิจกรรมการเข้าค่ายอบรมคุณธรรม สามารถป้องกันและต่อต้านการทุจริตได้					
2. กิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา สามารถป้องกันและต่อต้านการทุจริตได้					
3. การปฏิบัติตามศีล ข้อการไม่ลักทรัพย์ ไม่ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ ไม่ยกยอก ไม่ฉ้อโกง ไม่ฉ้อราษฎร์-บังหลวง สามารถป้องกันและต่อต้านการทุจริตได้					
4. การประกอบสัมมาอาชีพะ หาเลี้ยงชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริตถูกกฎหมาย และถูกศีลธรรมสามารถป้องกันและต่อต้านการทุจริตได้					
5. สัจจะ คือ ซื่อสัตย์, ซื่อตรง และจริงใจต่อหน้าที่การงานของตน สามารถป้องกันและต่อต้านการทุจริตได้					
6. ความสันโดษ คือ ความรู้จักพอดี ความรู้จักพอเพียง สามารถป้องกันและต่อต้านการทุจริตได้					
7. หลักธรรม หิริ การละอายต่อความชั่ว สามารถป้องกันและต่อต้านการทุจริตได้					
8. หลักธรรมโอตตปปะ การกลัวต่อผลของการประพฤติชั่ว/ผลจากการประพฤติปฏิบัติมิชอบ สามารถป้องกันและต่อต้านการทุจริตได้					
9. การส่งเสริมให้หมั่นให้ทานอยู่เสมอๆ เป็นการละความตระหนี่ ความโลภในตัวเอง สามารถป้องกันและต่อต้านการทุจริตได้					
10. จาคะ การรู้จักให้ แบ่งปันแก่คนอื่นสามารถป้องกันและต่อต้านการทุจริตได้					
11. กัลยาณมิตรตตวา มีเพื่อนที่ดี เลือคบหากับคนที่มีความซื่อสัตย์สุจริต สามารถป้องกันและต่อต้านการทุจริตได้					
12. สมชีวิตา (ความเป็นอยู่เหมาะสม) เป็นผู้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมกับฐานะความเป็นอยู่ รู้จักกำหนดรายรับรายจ่าย สามารถป้องกันและต่อต้านการทุจริตได้					

ข้อเสนอแนะ เพื่อพัฒนากิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการต่อต้านทุจริต ในจังหวัดเชียงใหม่

.....

.....

ขอขอบคุณที่ท่านสละเวลาตอบแบบสอบถามครบถ้วนสมบูรณ์ทุกข้อ

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและกิจกรรมทาง
พระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

ที่อยู่.....

ตำแหน่ง.....

วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ 2 แนวคำถามในการสัมภาษณ์

คำถามที่ 1 ท่านคิดว่ากิจกรรมและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถต่อต้านการทุจริตได้มากน้อย
เพียงใด

.....

.....

.....

คำถามที่ 2 สภาพความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริตในองค์กรของท่านเป็นเช่นไร

.....

.....

.....

คำถามที่ 3 การมีส่วนร่วมการแก้ไขปัญหาการทุจริตของคนในองค์กรของท่าน เป็นเช่นไร

.....

.....

.....

คำถามที่ 4 ท่านเคยรวมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมในการต่อต้านการทุจริต หรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

คำถามที่ 5 รูปแบบเครือข่ายที่เข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริตควรมีลักษณะอย่างไร

.....

.....

.....

คำถามที่ 6 การสร้างเครือข่ายในการป้องกันการทุจริต สามารถป้องกันการเกิดการทุจริตได้หรือไม่
อย่างไร

.....
 .....
 .....

คำถามที่ 7 ท่านคิดว่าปัจจัยใดบ้างที่สามารถนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายในการป้องกันการ
ทุจริตได้

.....
 .....
 .....

คำถามที่ 8 การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต ในจังหวัดเชียงใหม่ ควรมีลักษณะ
อย่างไร

.....
 .....
 .....

คำถามที่ 9 ท่านมีแนวทางการสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต ในจังหวัดเชียงใหม่
อย่างไร

.....
 .....
 .....

คำถามที่ 10 ข้อเสนอแนะในการสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต

.....
 .....
 .....

ขอขอบคุณที่ท่านสละเวลาให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์

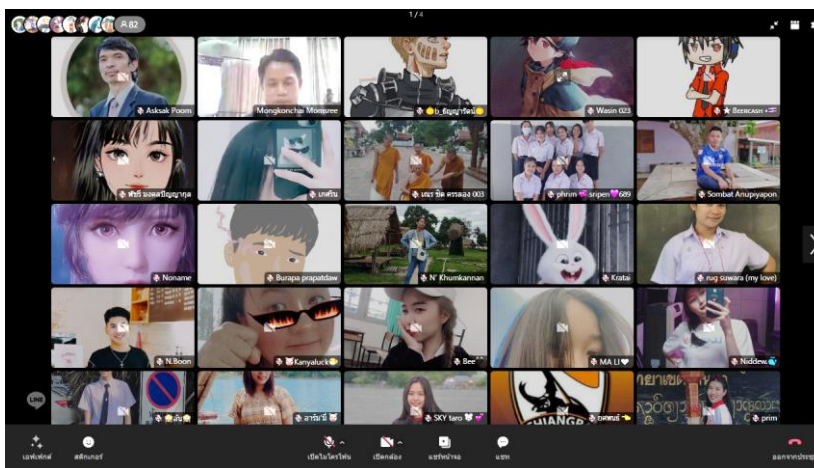
ภาคผนวก ค
ภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย

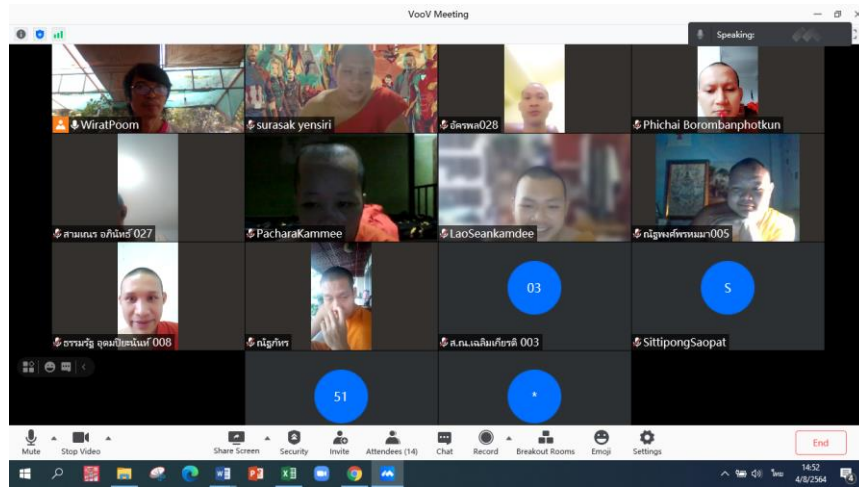
ภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย

สัมภาษณ์

ประชุมเชิงปฏิบัติการ

ภาคผนวก ง
ใบรับรองจริยธรรมการวิจัย

ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและไบนินยอม

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๙๖/๒๕๖๔

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่
(Building a Network for Strengthening in an Anti-Corruption by Activities and Buddhist Principles in Chiang Mai Province)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: -

สถาบันที่สังกัด: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ผู้วิจัยหลัก: นายวิรัช ภูมาศรี

เอกสารที่พิจารณาทบทวน

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๔
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๔
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๔
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๔

(พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๔

หมายเลขใบรับรอง: ว.๙๖/๒๕๖๔

วันที่ให้การรับรอง: ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๔

วันหมดอายุใบรับรอง: ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๕

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ-สกุล	:	นายวิรัช ภูมาศรี
ตำแหน่ง	:	หัวหน้าโครงการวิจัย
ประวัติการศึกษา	:	พ.ศ. 2556 ศน.ม. (รัฐศาสตร์การปกครอง) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2542 ร.บ. (ทฤษฎีและเทคนิคทางรัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2541 ศน.บ. (ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประวัติการทำงาน	:	อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
ผลงานทางวิชาการ	:	1. จริญญาศักดิ์ แพง, ณรงค์ศักดิ์ ลุนสาโรง, วิรัช ภูมาศรี, สรวีศ พรหมลี. (2562). การมีส่วนร่วมของนักศึกษาในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน : กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา. <i>วารสาร มจร วิชาการล้านนา</i> , 8(1), 101-108. 2. พระมหาวิรัชศักดิ์ สุระเมธี, พระวีรวัฒน์ วีระวุฒโน, วรยุทธ สถาปนาศุภกุล, มงคลชัย สมศรี, วิรัช ภูมาศรี และอุเทน ลาพิงค์. (2560). โลกทัศน์ของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เอื้อต่อการรองรับกับเศรษฐกิจประชาคมอาเซียน เพื่อพัฒนาชุมชนในเขตจังหวัดเชียงใหม่. <i>วารสารวิชาการธรรมทรศน์</i> , 17(3). 13-23. 3. พระมหาวิเศษ ปณณาวชิโร, ดร. ภูเบศ ม่วงแก้ว และวิรัช ภูมาศรี. (2560). สภาพแวดล้อมการเรียนการสอนภาษาบาลี สำนักศาสนศึกษา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. <i>วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์</i> , 6(2), 351-362.
ผลงานการวิจัย	:	1. วิรัช ภูมาศรี. (2563). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของนักศึกษา สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา 2. วรเชษฐ์ โทอิน, วิรัช ภูมาศรี. (2563). การสร้างความร่วมมือของชุมชนในการป้องกันการเล่นการพนันในประเพณีท้องถิ่น จังหวัดยโสธร
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	:	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ-สกุล	:	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ฝาเจริญ
ตำแหน่ง	:	ผู้ช่วยนักวิจัย
ประวัติการศึกษา	:	พ.ศ. 2556 Doctor of Philosophy (Political Science) มหาวิทยาลัยพาราณสี พ.ศ. 2542 ร.ม. (การเมืองการปกครอง) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พ.ศ. 2541 ศน.บ. (รัฐศาสตร์การปกครอง) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประวัติการทำงาน	:	อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผลงานทางวิชาการ	:	1. Winit Phacharuen. (2564). Participatory Upper Mae Guang Basin Management Strategy for Civil Society, Thailand. <i>Journal of Management Information and Decision Science</i> . 2. Winit Phacharuen. (2021). Strategic Management of Upper Mae Kuang River Basin with the Participation of Civil Society. <i>Turkish Journal of Computer and Mathematics Education</i> , 12(8). 2256-2263. 3. วินิจ ฝาเจริญ. (2563). การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำอย่างยั่งยืนตามแนวพระราชดำริกรณีศึกษา บ้านป่าสักงาม ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. <i>วารสารวิชาการธรรมทรรคน์</i> , 20(2). 113-126.
ผลงานการวิจัย	:	1. วินิจ ฝาเจริญ. (2564). กระบวนการจัดการความรู้จากทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของท้องถิ่นและท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ในพื้นที่เทศบาลตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ 2. วินิจ ฝาเจริญ. (2563) พลวัตการมีส่วนร่วมของภาคพลเมืองในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการกรณีศึกษาบ้านป่าสักงาม ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	:	มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ-สกุล	:	นางสาวรัตนภรณ์ ประพันธ์รัตน์
ตำแหน่ง	:	ผู้ช่วยนักวิจัย
ประวัติการศึกษา	:	พ.ศ. 2558 ศน.ม. (บริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2551 วท.บ. (วิทยาการคอมพิวเตอร์) มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ประวัติการทำงาน	:	ดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
ผลงานทางวิชาการ	:	-
ผลงานการวิจัย	:	-
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	:	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา